

૧૦ જાણે શ્રી વિજયપ્રભસૂત્રાચર ગુરુના નમા

સાધનાની પગદંડીએ

કે મુજીસાબેન કાતિલાલ પ્રતાપરીની
પારમેશ્વરી મનજમાના અમરણાર્થ

તખત

શ્રી વજ્રપાણિ

પ્રકાશક

નસતવાવ હનનવાલભાઈ

મુબઈ

પ્રાપ્તિસ્થાન

વસ તલાલ જીવતલાલશાહ

ઠે ૧૪, ધનજી સી

રીફાયનરી બીર્ડગિ

ચોથે માળે—સુ બર્ડ ૩

વી સ ૨૪૭૪]

આવૃત્તિ ૧ લી]

[વિ સ, ૨૦૧૪

[પ્રત ૧૦૦૦

મુદ્રક

કાલિદાસ લી ચાહ

કવ્યાણુ પ્રીર્ડગિ પ્રેસ

પાતીતાણુ

†

न व नी त

[illegible]

છીન ધૂળમાં ચીનારી દેનારા એ હુદ ખાવો મારે
ન જોઈએ

ઓ અત્યાંચી ! મારી માધના પીવાના મહા
કરવા આટલું તો જરૂર ખ્યાનમાં રાખજો કે એ
હુદ ખાવો મારા મતમાં પ્રવેશી ન જાય
આત્મ-સુધિ રાત ન રિ' કરવા મેં વા જઈ, ઘણા
ધણા શ્રમ એક રાતના પાન જેટલી નિદ્રિ થાય,
પ્રગતિ થાય ત્યાં આ કુતુહિલોના એક જ ઉત્થાને
દેવન ધૂળધાણી થઈ ગયાના એક ચમકારો આવી
જાય મેં જોનાં મૂં પાંખમાં નરતી જણાવ
અહા ! પ્રગતિમાં પીછાપડે ! પ્રભો, જરા રહેમ-
નાજર તારા હા । પરંતુ, એની કુતુહિલના વડો
જન એક ખાટ-રીમાં ભરી લે એા અનત ર મિ-
ત્ર પત્ર દેવ ! તારા માન આ જરાવ અશક્ય નથી,
બમ, જેટલું તો જરૂર કરી દે

પછી રાઈના દાખા જેટલા પ્રગતિએ પણ પીરે
પીરે કે તુ ધેર્યાત્રી, મહ-મહ પગ આત્મ-મમ્તી
પૂર્વક એ વખત-એક વખત તારામાં મળી જઈ

प्रज्ञा-वर्धन

આત્મા અનન્ય જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર અને વીર્યથી
યુક્ત છે વિભાવ-દશાને પામેલો આત્મા કર્મજનકથી
બાંધે હોવાથી પોતાના અનન્ય અનુદયને સંપૂર્ણ
તથા પ્રગટ કરી શકતો નથી સત્તાદ્ય રહેવા તે
ચુકોના પ્રકીરણ માટે વિભાવ-દશાને ત્યાગ કરી
સ્વભાવ-દશામાં સમજૂતા કરવી તેથી આ માટે
આત્માના શુભ સ્વરૂપને સમજી જરૂરી છે

આત્માનુ સર્વથા નિર્મળ સ્વરૂપ મોગ છે
કર્મભાગ્યથી આત્માનુ ટુકી જવું તે મોગ છે એ
મોગની નિશાની આત્મ-સમર્પણ છે પૂ. શ્રી
જ્ઞાનદેવનંદ મહારાજ શ્રી મુખતિનાથ ભગવાનના
સ્તવનમાં આત્મ-સમર્પણ ટોળે કહેવાય ૧ તે મમ
જાતવતા પ્રથમ નાનું પ્રકારના મત્માની સમજ આપે
છે ૧ જહિરાત્મા ૨ જતરાત્મા અને ૩ પરમાત્મા

૧ શરીર આદિ ૫-૫ ધર્મામા અને મારાપ જ્ઞાતી મમતાથી ત્યાં મુખી આત્મા ચેરાચેલો દેવ, ત્યાં મુખી તે જીવાત્મા અહિરાત્મા મળાન છે

૨ શરીર અને આત્મા બિન ઇ, શરીર આત્મા
 દ્વંદ્વ સાક્ષીરૂપે જ રહેવ છે, એવું બે જાન પ્રાપ્ત
 કરી જે આત્મા સા ત, નયમી અને ત્યાગી બને
 છે, તે અતરાત્મા ગણાય છે

ત્યારે તે જ આત્મા વિભાવ-દશાને દૂર કરી,
 મ પૂર્ણ સ્વભાવ-દશાને પ્રાપ્ત કરી પોતાના આત્મામાં જ
 હીન થાય છે, ત્યારે પોતાના અનન્ય જ્ઞાન-દર્શન-
 આદિ વગેરે ગુણોને સ પૂજ્યતા પ્રાપ્ત કરે છે,
 અને પોતે જ પરમાત્મા રૂપ બની જાય છે

ગતિરત્નભાન અનાન-સ્વરૂપ દોષાથી આત્માને
 અનતકાળ મુખી સમાત્મા પરિવ્રમણ કરાવે છે
 તેનાથી મુક્ત થવા માટે તીવ્રરાગ પરમાત્મા આ
 ગુપ્ત યોગોનુ આલેખન લેવું પડે છે, તે આનંદનો
 દ્વારા કેમચિ અતરાત્મ-ભાવન પ્રાપ્ત કરી તમા સ્થિર
 થવું જરૂરી છે અતરાત્મ-ભાવની પ્રાપ્તિ થવા પછી
 આત્મા પાત જ પરમાત્મ-સ્વરૂપ બનતો જાય છે
 અને છેવટે પરમાત્મા બને છે, આત્માના મા જ
 સ્વરૂપ વિમુખ-ભાવને પ્રાપ્ત કરે છે

સાધનાની પદ્ધતિ જાણી છે પરમાત્મ-પત્ની

આ પુસ્તિકામાં લેખકશ્રીએ પરમાત્મ-પત્ની
સાધનાની પદ્ધતિ જાણી છે પરમાત્મ-પત્ની
સાધના યોગી મનન વસ્તુ છે જ્યાં સુખી અનર્થજ
દશા પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુખી માંડી સાધના થવી
શક્ય નથી

અતર્થજ દશા પ્રાપ્ત કરવા માટે પ્રથમ
બહિર્મુખ દશાને મનાવી દેહને કાળજી કે આત્માને
અતત મસારમાં પરિણમણ કરાવનાર, અનેક કુમ
રકારોના વિષ-ગીતેનું આરોપણ કરનાર બહિર્મુખ
દશા છે એને જો સાચા સ્વરૂપે સમજી લેવામાં
આવે તો અજમા તેનાથી નહીં મુખ મળી, અતર્થ
પદ્ધતિમાં લીન બની શકે છે આથી લેખકશ્રીએ
શકેઆત્મા બહિર્મુખ-જીવનનું દુઃખ પણ સંતો
અને સાગોપાદ વર્ણન મુમુરુર શૈલીએ કર્યું છે

બહિર્મુખ જીવન આત્માના અતતગુણ-
અભ્યાસાધ્યાન જ્ઞાનથી પ્રાપ્તિમાં અવરોધક છે તેનાથી
સાવધાન રહેવાના ન આવે તો મદ્દાન મલમી
આત્માઓનું પણ પતન થતા વાર લાગતી નથી, એ

સાધનાની પદ્ધતિ જાણી છે પરમાત્મ-પત્ની

હકીકત લેખકશ્રીએ અનેક દાહાતો પૂર્વક મથોપથો રચી કરી છે

ત્યાગપછી હકીકત આને છે અતર્મુખ-જીવનની મનમુખ જીવન જીવવા મહેતુ નથી, ધા : કહીત છે તે માટે અનેક પ્રકારની નાવચેતી રાખવી પડે છે બાહ્ય પાર્શ્વો પરની મમતા દૂર કરવાની રહે છે આત્માના શુભ સ્વરૂપ પ્રત્યેની તાત્પર્યની ભાવે, સતત ઝંખના પે : ધ્યાન, અને એ ગુપ્ત સ્વરૂપને અપૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરવાર મિષ્ટ ભગવતોને લક્ષ્ય ધ્યાને રાખવામા આવે, તે માટે સતત કાગજ નેવવામા આવે તો અતર્મુખ જીવનની મિદિ જરૂર નહીં મહે

અતર્મુખ-જીવ : જીવવા માટેનું ધ્યેય રતી કાર્ય પછી તેને આચરણમા ઉતારવા માટે સતત પ્રયત્ન કરવાનો છે ભગ્ન જરાણ ન હોય, આચરણ પા : તેને અનુકુળ હોય તો આપનો પણ સરળતાથી પ્રાપ્ત થાય છે, પણ લક્ષ્ય જરાણ ન હોય અને આચરણ પણ જરાણ ન હોય તો મળેલી મામૂલી પણ ઉપયોગી બનતી નથી, માટે અતર્મુખ જીવ

નળી સાધનાનુ વક્ષ્ય બરાબર કેદિત કપુ એકે
 હવનને સાત્ત્વિક બનાવવામાં આત્મિક ઉપયોગી
 ઉદાર મનોવૃત્તિ, સહાનુભૂતિ, ગુણ-મમર્ષણ,
 દ્યેયનિષ્ઠ હવન, અને નિરપેક્ષતા આદિ
 ગુણોને લગતી વધીકનો લેખકથીએ અતર્ક-
 હવન પ્રાપ્તિમા મધુ સુદર ગાદોમા ગુણી છે,
 ને વાચકોના હૃદય ઉપર મુદર અસર કરી શક્ય છે

આ પુસ્તિકાનુ આયોજન એક મુમ્મુ આત્માને
 તેમના માત્રી સવમી હવનમા મુશ્કિલ કરવાના જ
 એક માત્ર ઉદ્દેશથી થયેલું હોઈ શકે એમ મને વૈશાલ
 ગદ્ય પદી ગદ્ય છે, આત્મ-સાધનામા વિનમ્રતા
 અનેક કારણોના બળથી તેનાથી સાવચેત રાખવા
 જની દીવાદાનીની ભજ મા પુસ્તિકા માટે છે

આ પુસ્તિકાના પ્રાયશ્ચિત્તની અનિવાર્યતાનુ
 વિષય નિરૂપણ પ્રાયશ્ચિત્તના મહાન શાબ્દાનુ વર્ણન
 તથા સાવાચાચન કરના સાધકની સાવના અનુપમ
 ને ગુણવામ આપી છે, નામ સાથે પ્રાયશ્ચિત્તના
 રમ્ય ગાનોનુ લીરો પદ્ય પુમ્મકને અત આપવામા

આવ્યું છે, જે સાધક આત્માઓને દૈનિક આલોચનાની નોપમા અત્યંત ઉપયોગી થઈ પડશે

જો સાધક આત્માઓ આ પુસ્તિકાનું ચિંતન-મનન-નિદિધ્યાસન કરશે, તો હવનમાં અનેરો ઉત્ક્રામ પ્રાપ્ત થશે. નિર્જળતાના ચોગે કેમ નિરાશાઓ સાપડી હોય તો તે ફર કરી સાધ્યની સિધ્ધિ માટેનો પુરુષાર્થ કરવામાં પ્રબળ પ્રેરક બનશે

લેખકનો લેખન-પ્રવાહ જલ-પ્રવાહની જેમ વહ્યા કરે છે, તેમાં શબ્દોનો આડગર નથી પણ બાવનાનો પ્રોધ વધી ટહેર છે, જે વાચકના હૃદયની શુભિ કર્મે લય છે

અતઃપા વાચક મજાનુભાવે સાર-નીર ન્યાયે આ પુસ્તિકાનું મનનપૂર્વક વાંચન કરી, શક્ય રીતે પોતાના હવનને અનર્મુખ મનાવવા પ્રયત્ન કરશે તો આ લેખન પાછળની બાવના માર્ધક, ઘણી ગણ્યશે

૨૦૧૪ અમૃતમૃતીયા

નિ

પાણીતાળુ

કપુરચંદ આર નાર્યા

ધન્ય હો, ઝો મુમુક્ષુ આત્માને

ક - - - ક - - - ક

૨૦૧૪ ના વૈશાખ સુદ માતમના મમવ દિને મુખ
હતા અમંગલ સાદ-સાદમરે, રાવળદાદુર મેં જીવનતાલ
પરતાપસીના ભત્રીજા જેન મણુતા પાલીતાણા મુકામે જૈન
મોનાવગીમા બધાનોના જન્ય મહામા પ્રવળ્યા સ્વીકાર કરે છે

જે હવનતાનભાઈના કુટુંબમા ધમમસારો અપૂર્વ
કેટિના છે હવનતાનભાઈની અપૂર્વ કામિની ધમઅદા અને
આનંદાન-તપરજાએ એમના આખાપ કુટુંબી ધમ-વામ
નાથી વાસિત કમુ છે આસારિક મોમ-વિનાસોની સપ્તધુતા
હોવા છતાં એમના કુટુંબમા એ વિનાસી-જીવનનો સ્પર્શ નથી

માત્ર જમનની નષ્ટિના છાયા તેજાનો નથી મરે
હવનની પવિત્રતાથી મને ધનના કોરમયા એમનુ આપુ મ
કુટુંબ બહેજી રચુ છે

આદર્શ હવનતાનભાઈના મધુમધુ કાન્તિનાનભાઈ
હતા માગ્યથી માત્ર વા પહેના હૃદયરોમથી એમએક તેમનું
જીવનન ધમુ તેમના ધમપત્ની કુળામેન હતા, તેમનો
ધમતેમ હાર્દ અપૂર્વ કામિનો હતો આખાપ હવનમા તેમણે
જે આમમુલોને સિમાના હતા એનો અનુભવ નો
એમના પગિયારમા રાવેન વ્યક્તિ જ નમરુ સહે

એમો બે પુત્રો અને બે પુત્રી છે મોઘી મોઝા પુત્ર
 હિ વાનમાઈ (હાસ મુનિથી ચ-ગેખરવિજયપદ , છે તેમના
 હિપકારી માનુષીએ જ મઘી માડીને એમનામા ધર્મ-ચરકાર ॥
 બીજાનુ વાવેનર ક્યુ દ્યુ હવે તે બીજાના ભવ-મયમરપ
 રતને મેળવવાને તેઓ માપનાના પયે આજથી ૬૫૫ પૂરે
 માયી મયા છે

એમણે સવમ-૯૫૬ લીધાને ત્વ વષ મયા ૧૧
 એમના માનુષીને મરણ થયો, અો વેમાથી કે મર થયુ
 મારે મદિના સુધી ધણી વેદના મઠી ૯૫૧નામમાઈએ
 હિપકારે કરવામા જાણી ન રાખી, પણ કમ-મતા ॥ મામે
 કાથુ માપ બીડી રાકે છે ૧ મસાપના સખારેના રેખ કાથુ
 નિધ્યા કરી રાકે છે ૧

દિવમ હપર દિપત જતા જવર છે વેદના આમલ
 જાનતી મઠ પશુ મમનિદ મુખાગેન ૩ પવિત આદમા એ
 વેદનાં મદય વધાવી મયા વેદનાને નીરખનામના ૧૧૪ રા
 દેશ મડીમર ૧૧૩૧ જા ૧૫ આ મદદમાનો કાદ માત્રમ
 નદેશ પશુ હાવતો ૧થી એક જ ૧ મદિતરેનુ રટમ ૧મ
 રકાર મજનુ જપન અને તેના હારા ધોર મોનુ તપન
 એ જ એમ ૩ સમ્ય જને છે

૧૧-મતાની મામે એમણે ૧૧૫૫ મા યા ૨૧૪૨૫૬

મહાદિ મહાદિઓની કા જાણના એમો જાણીય । ૪૧
 ૧૫૬ યનાના ૫૫ પુત્રને મહામહાન ૩૩ એ લુપ્તની
 ખૂબ ખૂબ અડ્યો ના ફરવા છોડ્યા

હવે ઇવન-નોંદ નીરે પડે ચલા આજા રમના સલા
 મામ પડાડ ફોના આ પામનાએ પાન ની જે પુત્રા અને
 એક પુત્રન બે નાના તેમજો કુટુંબ મામે અને તમને
 આ કલિજી નમમ હવ ખેડે થવા જાણ્યો છે તમારો
 પિતાછ યે । વખત પડેના મવા હવે હુ પજુ ભડે છુ,
 પજુ તમારી પામ હુ એ અનિમ મામળી ૧૧ ૧૬ ૩ જે
 નમારના વિદ-વેતા મ કામો ક્યા છે એને તમ છડી
 નાખ્યો । મને ઇવન છવવાના આશા છે કેમકે મારે
 તમને મડને તમ રા મેળામાર્જના પુત્ર-પથ મળી રવા છે
 મનારના રામનાની પાછા ન પડા આનત-અનામાથ
 હુખો આપનારા ૩૫ પવિત્ર મહામહાનન છવો ઇવનને
 મમમમમ જનાવ્યો

અમર આતમાના એ નમ્બર ૧૬ રાજી ૫૫૫ ૫૫
 ૫૬ના અન મગ્ના એ કે છાયા આ નામમા બારી ૫૬
 નાન મહત્ત મહત્ત કેઈ કોનેના મ્મરપણ કાળી નાખ્યા

અને તે નાથમાથે અનત કોર્મોનુ ક-કન કાળી પામ
 પાવની પ્રત તાના પવની જાતાની સુરકીર પુત્રોને અનિમ
 એ આપી

ધન્ય હો એ માતાને અને એ મદામૂતી બે સ્ત્રી
કાગતી એમની પુત્રીને !

ત્યારે જન્મનના ખુબ ખૂબે વિના તે હવનના છાપ્પા
જડયા છે ત્યારે નિકારના ઉત્તેજ માધનાથી વિશ્વ મમર
જાયુ છે ત્યારે આ પોખે જ સ્વર્ગ માનીને જગત એક
અનુપમ (1) મહેલન માણો રહુ છે ત્યારે આત્મ-માણા
તારનો રરખે પણ કપા વિત્તીન થવા લાગી છે ત્યારે
માતાની અતિમ હૃદયને માન આપીને નયમ-હવનની
અપૂર્વ માણખાને મેળવવા જન્મનના તુચ્છ ભોગ-વિનામના
પ્રદર્શિને તરછોડી કહ આ સુશીલ કુમારિકા જેન પ્રત પાના
સુખમ પથે જાઉ રહ્યા છે

જેન મણુનાની વા માન રહ વાની છે એમને
એક નાનો ખાઇ (૨૬૫) અને નાની જેન (નિરવનના) છે
એને ત્યા મ પતિની રેનમહન છે એન લનારે તમારિક સુખો
ભર્ષા ભર્ષા ભોગરી સકાય એટલા લખ્યા છે પણ એ બધારને
આજે ત્યાગે છે એનાથી એ વિમુખ બને છે એન આ વૈભવ-
વિનાસો અકાતા લાગે છે જાતવ વયથી જ જૈન-ધર્મના અપૂર્વ
સરકારને તેણે ખીન-ન્યા અગ્રેજ સરકૃત પ્રાકૃત વગેરે આપા
ઓનો અભ્યાસ હીક હીક કરી જ્ઞાન-પ્રી જન્યા અને મર્વોત્તમ
ધર્મ-જ્ઞાનની દુપહીએ એમણે જન્મન માણુ તેમા તેમણે

ધણ ન વિચિત્ર દશન કહું એ જ્ઞાન-દૂરબીનયાં એમજે
વિશ્વનુ અવતોમન કહું

એમા એમણે રવાય-પરાયણના અને ૩-૫ જ્ઞાના
દેતુનીજ દોષધામ નીરખી

એમના આત્મા દરી વડે એમના કાળજે ૬૫
થવા સાગના નહા । ૫ સર્વોત્તમ માનવ-દુષન વિષયોના
ભોગવળ અને તમનાની તાનુજાઓને પૂરી કરવા માગે
જ હાં શુ આ પડ સદમ સ્વભાવનુ માનવના માથે
સમિશ્રણ મદીરે સમવી સકે ? હુ આ અખૂ-મુદિતો
ભડાર અને ફા પ્રતોને ધરીમા ઉકેલવાની તાકાતવાયો
વિશ્વ-મંડળની દિસક પ્રગ્નિમા રાચવાનુ કર્તવ્ય મમજે ?
જે બુદિયા અને જે દેહ્યા આત્મ-સત્ત્વના અપૂર્વ પ્રકાશ
ચોમર પાથરી દુખી-જમતને પરમ-સાનિ બક્ષવાની એ
હુદિ અને દેહનો ઉપયોગ અસાતિની આતસ દેહાવવામા ।
નહિ, નહિ એ તો દરમીજ સમવી સકતુ નથી

પુષ્પમૂર્તિ બેન મણુકાનુ મન આ મમસ્થામા અ
વાયુ ગૂગળાએવા મને મરદવા જની વિકલ્પોના સાગર-
માથી મદાભિનિષ્કમણુરપી રાતને ગોધી કાઢુ

ભગ્ય ભાવનાઓ કળના તારમખી પાતળી દોષ હ

જોનિક સુખોની જરા લી ટકરે પામના એ તૂટી ગયા છ
એતું રક્ષણ કરેતુ અને એ ભાવનાના તત્ત્વોને એક સુદર
માધનાના વસ્ત્રમાં ફેંલી નાખવુ તે કુસળી કારીગરેતુ જ
કાચ છે કમર એ કાદ-ચિદિ પૂર્વે વિગેની પરપરાઓ
જા કાદ છે

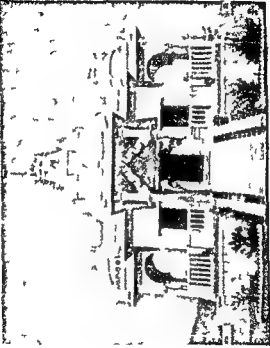
પણ જોન મજુસાએ વિગેની દારમાળાને વિગેરી
નાખી છ અને હવે ભાવના-તત્ત્વોમાં સુદર વસ્ત્રનો
આકાર આપવાન સમર્થ જ પા છે પ્રતિપક્ષીય પ્રાનોન તેમણે
શાત પાડ્યા છે, મયમદી કઠોર સાધનાને સુદર બનાવી દેવા
માટે આ વીરામનાએ કમર કસી છે

આ ત વડન હો એ રતનકુશી માતાને અને રતન-
પાની સાધનાનો મુગળપટ વમાવી જોન મજુસાને ।

તા ૨૨-૪-૫૮

મામચ. રાહ

[આ ચિત્રિતકની તલ્લીમાં આરેષ નેન તોસાપીનુ કાચ્ય જિના ૧૫]

સાધનાની પગદ ડીઝે

લેખક
શ્રી વજ્રપાણિ

સાધુ-જીવન કઠિન હૈ,
ઘડના પૈડે ખજૂર,
ઘડે તો વાજે પ્રેમરસ,
પડે તો ઘડનાચૂર

બહિર્મુખ-લવન

અભાધિન ગતિપૂર્વક કાગ-પાટી વધુ લપ છે
 ફાળો અને કસાકો ગયા, દિવસો અને રાત્રિઓ પસાર
 થઈ, વર્ષો અને યુગો વીત્યા, અરે ! સૈકાઓ ચાલ્યા,
 અનંત સકાઓ ઉપડ્યા

હંજુ ય એ જ અજાગિત વેગથી સમયના નીર
 વહ્યો લપ છે કેઈ સત્તા એને અટકાવી શકતી નથી
 બકે, સહુ કેઈ એ નીરના યોડા મૂટકાઓ પી લઈ
 પસાયન થાય છે

અનંત જીવો આ અનંતકાગની અનંત જાગમ
 ઉપર ઢોડાઢોડ કરી રહ્યા છે એ ઢોડાટોરને
 અનંતકાગ ચાલ્યો ગયો એક જો

બીજામાં, અને બીજામાંથી ત્રીજામાં પ્રત્યેક દુવની ફેકાફેદી ઘોડ્યા જ કરે છે જેણે જોળિયું મળે એને અતુરૂપ એને કાર્ય પ્રાપ્ત થઈ જાય અને એ કર્તાવ્યને પૂર્ણ કરતા કાયાપવટ થઈ જાય ફરી એ પવટાચેલી કાયાને અતુરૂપ કાર્ય શરૂ થાય અને અત પામે આમ કાળની વિરાટ ભ્રમણ ઉપર નિર્વિધ ભાગીને લજવનો દુવ-નટ કાયાપવટ કરતો જ રહે છે

અનત શક્તિ છે આ દુવની અનત વીર્ય છે એતુ, અને અનત જ્ઞાન અને અનત દર્શનનો એ માલિક છે પણ એણે જખખર થાપ ખાધી છે એને કોઈએ માર્ગ ભૂલાવ્યો છે એના જ્ઞાન-હોચન બીકાઈ ગયેલા છે અખાની દીવડી ક્યારેક પ્રગટે છે, પણ એકાએક કોઈ પવનના સુસવાટામાં એ જુઝાઈ જાય છે, અને પછી લાખો સમય જુઝાયેલી જ રહે છે અનત શક્તિના સ્વામી દુવની દંડા કઢગી બને છે એ અફાટ અધકારમાં અથડાય છે, ફૂંચાય છે અને લયકર ગાસ પામે છે એતુ કોઈ સાજા બંતુ નથી એની પછડાટની વહારે કોઈ ધાવા તૈયાર નથી એના અતરના જખખોને રૂઝવનાર કોઈ માડીનો લાભ નથી

એ નિ નકાચ અને નિષ્ક્રિય બને છે કાગ એના
નાકામીયાળ બનેલા જોખામાથી એને હડાવે છે
ખીન જોખામા એને મૂકે છે

પણ તેથી એને શાંતિ નથી, મુખ નથી, આશ્વા
સન નથી એ તો જાગમા ફસાયેલા લવની નેમ
વધુ ને વધુ લીસમા આવે છે કંઈ એનો બેઠી
નથી એના આકંઠને સુખનાર કંઈ દયાળુ નથી
એના આસુને લૂછનાર કંઈ સંધાનુભૂતિના કોમળ
હાથ નથી

સમ્યક્દર્શનની પ્રાપ્તિના અમારે આ લવ આ
રીતે ઘણી જ લાખી અને સાથે ઘણી જ અસહ્ય
એવી મુસાફરી અમારજગતમા અનતમળથી કરી
રહો છે હા, એની મુસાફરીમા અનેક ખીન સાથીઓ
મળે છે, પણ બહુ જ દુઃખ મમય માટે તેઓ ભેગા
થઈને વિખૂટા પડી જાય છે, સયોગ એને વિયોગની
આગમા ધક્કો મારે છે, અને ભૌતિક સુખોના
તથા ભૌતિક સંબંધોના આનંદ ભયાનક દુ જોની
જર્નામા પછાટે છે

કંઈ રીતે મુખ નથી કંઈ રીતે એને વેન પડતું
નથી સ સારના-વાગનાના મુખથી એ તૃપ્ત ન થતા
અત્યંત વધુ અતૃપ્તિમા ધકેલાય છે

અસ યય સાધનોથી પણ એ અતૃપ્તિની ખપ્પર ભરાતી નથી ક્યનના કામણુ એના મનની જડતી લે છે શાત ને દિ' એની ચિંતામાં એના લવનની પૂવ-પાણી કરી નાખે છે સ્વાર્થ-પરાયણતા એના લવન-ખેત રમા પાગરે છે એના વેલા પૂરજોસમાં ફાલી-ફૂલી નાચ છે, અને પરિણામે એનું લવન એલે એનું સુખ ભોગવતું જોજિયું એ જોજિયાને સુખી બનાવતા સાધનો જ બને ॥ એ સાધનમાં એક પણ જો વિપરીત બને તો આ લવ એને ચઢાવી લેવા તૈયાર નથી એને એ સાખી શકે તેમ નથી એની પ્રતિ કાર-શક્તિને તરત જ પ્રગટ કરે છે અરે ! મદ્યયુધ્ધ કરના તે અધકાતો નથી છેવટે સસયુદ્ધ ઉભવના માણુ હરે છે

લવનમાં કયા ય શાન્તિ નથી, અશાન્તિની આગ ચારે બાજુ સળગી ॥ એને શાત કરનાર હોય તો તે માત્ર મરણુ છે જે તેને સર્વ હુ ખોથી નાણે કે ધડીલાર મુજબ કરી દે છે

અજ્ઞાનતાના અનખ પૂનારી ભગવનો કમ આ રીતે ચાલ્યો આવે છે, એમનો વિકાસ એમના જ વિનાશને સર્જે છે, એમનું મહા-જ્ઞાન એ મહા-અજ્ઞા દશામાં પવનાય છે, રોસવ નરકોના ભય કર

દુ ખોની લેવ આ લયે મેળવે છે

શુ આ વાતનામાથી ઉમારનાર કેઈ મહાન દ્વિર
સો, કેઈ એલિયો, કેઈ દેવ, બ્રહ્મા આ અનંત
શક્તી જન્મ ઉપર થયો નથી ? ॥ કેઈએ અજ્ઞા
નની દુર્લેધ દિવાલને ભેદી નથી ? ॥ કેઈએ સત્યને
મેળવ્યુ નથી ? શુ સદુને આ વિભાવભૂમા ન
મુખાનુભવનો સંનિપાત લાગુ પડ્યો છે ?

ના, ના, તેમ નથી એક નહિ અનંત લયે
લવાત્મભાવને ઇાદીને પરમાત્મભાવને પ્રાપ્ત થયા છે
તેમણે વિકાસની દિશા મેળવી છે લવનમા જાતે
તે માર્ગ ઉપર મદ્દગતાપૂર્વક પસાર થઈ ગયા છે
અજ્ઞાન ધધાના સત્વ ઉપર આ અગમ્ય તોફાનને
તેમણે શમા યા છે દુ ખોના મજાવાતના કારણોને
ગોપી કાઢ્યા છે એ કારણોને જગત મમદા મૂક્યા
છે સત્યનુ આવિષ્કરણ ધર્મ છે બપર સ સાર
માથી તેઓ અતે સર્વથા વિમુક્ત થઈને અનંત
મુખના સ્વામી બન્યા છે

એમના ભેરી-નાદોને કઈકે સુખ્યા પણ છે અજ્ઞા
નના પડોળને કઈકે ઉજેડી નાખ્યા છે શ્રદ્ધાની ભુજા
યેની જ્યોત કઈકની પુન ઝમકી ઉડી ॥ અરે !
અનંત સ ૨ કરી જળ્યાગ્રાધ સુખના શાશ્વત

કાળ માટે સ્વામી પણ બની ગયા છે

છતાં ય હવે અનતાનત હવે આ યાતનાથી મુક્ત નથી થયા એમને દ્વંધના ઊત્તરાની જેમ એકા એક જાગૃતિ આવે છે પણ પાછા વાસનાના નશામાં એ પસોગાઈ ગયા છે અનેકવાર અપૂર્વ સત્વને પ્રગટ કરવા કમર કસી છે, પણ કદમ માડી શકતા નથી, અજ્ઞાનજન્ય વૈધવિક સુખાભાસ સામે દાત કચકચાવ્યા છે, પણ મૂડી વાળીને એનાથી દૂર ભાગી શક્યા નથી

કેમ આમ થતું હશે? અપૂર્વ વીર્ય પ્રગટ થવા છતાં પુરુષાર્થની પરમ સીમા પ્રાપ્ત કેમ નથી થતી? એનું કારણ એક જ હોવાય છે, કે-અનતકાળની ગોદમાં આ હવે રહીને બહિર્મુખતાને ખૂબ જ ધોધી છે સાયોગિક સુખોના પાશમાં જ એણે કૃત કૃત્યતા અનુભવી છે મહાપુરુષોના વચન-પીયૂષ એના ઉપર ઝાઝી અમર નીપજતી શકતા નથી કેમકે એના આત્માના પ્રદેશે પ્રદેશમાં ભૌતિક આનંદનું ઝેર બ્યાપી ગયું છે, હલકા અને છુટ્ટ એવા તિર્થ અ પશુના ખેતજિયામાં વસીને એ આત્મા વિવેકશૂન બને છે, નારકના હેઠમાં રહીને શુભામીની આત્મમાં એ ખૂમ અળગ્યો છે, એના માનસમાં અક્ષાટ નિરાશા અને પરાધીનતા છવાઈ ગઈ છે, હોના પુણ્યપ્રાપ્ત

દેહમા પ્રવેશીને એણે વિવામી જીવનની ખુશખોશ
 માણી ॥ એ વાસનાનો ગુલામ બન્યો છે રહ્યું માત્ર
 માનવ યોગીયુ તેમણે ધણુખર આવું જ તોફાન
 તે કરતો આવ્યો, એટલે પુણ્યયોગે કવચિત્ જ
 મતોની વાણી અને સમાધિની રૂપરેખા પણ મળી
 જાય તો ય તેને સુખમર ચોટી જઈ વીજળીના
 કસ્ટની જેમ એન્ડો બધો દૂર દેકાર્ જાય
 કે પછી એ સતોના પેગામ નામજવા દુર્લભ
 બની જાય

ખરેખર ! બહિર્બાહ જેમ જેમ વધતો ગયો છે,
 તેમ તેમ આત્મા પોતાની કનઘ્યજુષિને વિપરીત
 કાર્યોમા જ સમજતો રહ્યો છે અનતકાળની લાગી
 મુસાફરીને દુઃખવવાતું અથવા તો એ લાગી મુસા
 ફરીમા આવશ્યક પુણ્ય-સ પત્તિને એકઠી કરી દેવાતું
 ભૂની જઈ, 'જરા આ ખર્ચ લઉં, આ ભોગવી લઉં'
 ઈત્યાદિ વિચારના વિચલકોમા તે અન્વાઈ જાય છે

બનીમીઓ તૂટે છે, માથે ધર્મદ્વત આવે છે, અને
 કાયા સિધિલ બને છે, ત્યારે જરાક અતર્મુખ બને
 છે, પણ આ વાસ્તવિક અતર્મુખતા નથી, આ તો
 મૃત્યુના લણુમરા સમજાયાથી મુખ ઉપર વ્યાપેલી
 નિરાશા હોય છે, વૈશ્યિક મુખોને ભોગવવાને હવે

અમમર્થ જનેડી કાયાની પડતી હયા નજરે તર
 વરડી હોય છે સ્વજનોના વિયોગડી તેવારી મનને
 ગમરાવડી દોષ છે, એ વખતે ધર્મનું શરણ અને
 અને ઠગીનું વિવરણ એને યાદ આવે, એમા અતર્ક
 ખાતા કેવલી? ચોટી ઘણી દુ ખિયાતી કાયા પાસે ધર્મ
 કરણી કરાવી ન કરાવી એવતામા આતમરાગ મજેલી
 અમૂલ્ય કાયાને ઊઠી દે છે, અને કયાય પરુ આદિના
 હલકા ખોળીયામા પુરાય છે

એક વાર મજેડી સામમીનો ઉપયોગ માલવતાને
 હાજરે તેવી રીતે અતર્કજી બનવામા ન કર્યો તે
 પરુને મોલ્ય કરણી કરવા માગેના પરુ-દેહમા ચેત
 નહીને ચાલ્યા જવું પડે છે ત્યાં જન્મથી જ યાત
 નામય હવન હવવાનું શરૂ થાય, એક દાણું પહેલા
 જ મખમલના પલ્લગમા દેહ હતો, એ દેહનો
 સ્વામી બીજી જ દાણે કોઈ મધાતી મળ-મૂડડી
 ગરમા દેહાર્થ જાય ॥

હાલ ! અર્ધિર્માવનું ચોરણ કેને સુખકાયક ખરે
 છે? વૈવલિક સુખો કેને પરમાનંદ બક્ષી શકે છે?
 માનવ-દેહડી અનુચિત કરણી કેને દર્શો બનાવે
 છે? અતરના સંગોપન પ્રતિડી વિમુખતાના અક્ષર
 ડમાડી કેણ બગી શકે છે?

આત્માની સસાર-ચારાનો હમ્મુ અત નથી આબો,
 એમા મુખ્ય કારણ બહિર્ભાવનું બારોમાર પક્ષપાતી
 મન છે ત્યારે ને ત્યારે આનંદિકતાને વિમરી જઈ
 બહિર્ભાવના પ વામા જેસી જવાની બેપડક તૈયારી
 બનાવવાથી આ મને આત્માની ભયકર પાપમાની
 સર્જ છે

અનંત-જ્ઞાનનો સ્વામી આત્મા મહા-અજ્ઞાનની
 પર્વત-ગેવે જઈને બેઠો છે નિર્વિકારી જનનાર આત્મા
 વિકારોની ભઠ્ઠીમા ઢૂંદ મેળવી રહ્યો છે રત્ન-વધીનો
 પક્ષપાતી આત્મા કર્મસત્તાનો શુભમ બની બેઠો છે

બહિર્ભાવના ચક્રચૂર નશામા પોતાના સ્વામિત્વને,
 પોતાના સત્ત્વને, પોતાના અનંત સુખને એ વિસરી
 ગયો છે બહિર્ભાવની ફાલી-પુલી વાડીમા એ આનંદ
 દિત બની ડાલી રહ્યો છે એને વારનારની સામે એ
 હસી રહ્યો છે

આવા કેઇ એના મિત્રો છે અરે ! લગભગ
 આખું ધ જગત બહિર્ભાવની એક હત્યુ સત્તા નીચે
 આવી ગયેલું છે એનાથી મુક્ત જનવાને ઈચ્છતા
 રાતોને એ જગત હમી રહુ છે, એની અવગણના
 કરી રહુ છે સતોની સૃષ્ટિને એમણે બારે દુ ખશરી
 કહી દીધી છે એમના વચનોને એમણે ઉપસાવી-

પાડ્યા છે એના પાવિત્ર્યનો તેજોમય ઢેહ એમને
આજુ દે, એટલે એમના દર્શને જ્ઞાની તેમણે
માડવાળી કરી ઉ

અજ્ઞાનના મીમાડે રહેલું જગત પરમ-જ્ઞાનને
પ્રાપ્ત કરતા આ મતોને મૂળ અને અજ્ઞાની તરીકે
અથવા તો નિરાશાવાદી કે કષ્ટવાદી તરીકે નવાજીને
નીચી કક્ષાએ ઉતારી પાડવાને ચત્ન કરી રહ્યું છે

બહિર્ભાવે જગતના માનવની જ્ઞાન-ચમુ ખીડી,
માનવતાને વિનારે પાડી અને મમલખ ચત્ને
આદરી એના મત્વને બાજુ પાડી દીધું એને
આતર પત્રાકેમોમા મજબૂર બનાવ્યો અને એના
પૂર્વીય વાસનાના કુમરકારો ખુબ જ સતેજ કરી
પગુની જેમ એને રગદોગી દીધો એની કુશામ
બુદ્ધિમત્તાને અનીતિના પથે વાગી એની અગાધ
શક્તિશાક્તિના સ્વાર્થમાધનામા ફરવી વાહ, 'બગિ
યાના બે ભાગ' ની નીનિપૂર્વક આ જગતનો વ્યવહાર
ચાલે અને બહિર્ભાવ ઠેર ઠેર પ્રકાશ પડે

બહિર્ભાવમા જ્ઞાન-ભૂ યા જગને આધુનિક કેળવણીને
વિમ્સિન કેળવણી (Developed education)
કરીને શણુકાર્યું, સત્તનીય-વિવેકીયતા બાગ દુન
નથી શરૂ થતા શાળાના મિનનને વિકારી નિર્દોષ ઉ લા

સનુ સ્થાન કહ્યું ! ! ! વિજ્ઞાનની વિનાશક અલ્પશોધોમા
માનવની અકાદ જુદિમતાના આરોપણ કર્યા ! ! !
અરે ! પરમસુખના સાધક ધર્મને વિશ્વ-શાંતિની
આડખીલી કહી ! ! ! વિવાસી જીવનની શિશુ-શાળા
સમાન સિનેમાગૃહોને મનોરંજન તરીકે ચીનર્યા ! ! !

જહિર્જાવે માનવમા રહેતી મતોષ-વૃત્તિને ચીન
ભારી આપી આર્થ સંસ્કૃતિ જીવતા પૃથ્વ પુરુષોની
સાદાઈ ઉપર અજૂઝાનાના આગેપો કરાવ્યા
જગવૃક્ષનોમા ધર્માપતા જાહેર કરાતી એહો
આ સસારચક્રના અતૂ વેગમા પોતાનો માથ આપવા
કેમ જાહેર પુનર્જનને પદપાત કર્યો બર્થ-
કદોલના સાધનો ફેલાવ્યા અને જાણા ય જગતને
અનાચાર અને અધર્મની કર્મશાળા જેવું
બનાવી દીધું

હા, માનવ દાનવ જેવો બન્યો જહિર્જાવની ઉપર
ઉપરની આનંદ બક્ષતી દાવડીમા એહો આશરો
લીધો પ્રવૃત્તિમા જ રહેવા માટે (!) એહો સતો
પને જલાજલિ આપી રાટકડ્યાણુ માટે જ (!)
એહો ધર્મના બધનો ફર કર્યા દેશપ્રેમની દાઝે જ (!)
એહો વડીલોને અલસાઈએ મૂક્યા દેવોના પૂજનને
પાથરના સ્પર્શમાન કહ્યા ગગનચૂની મહિરોના

નિર્માણમાં સ પત્તિની જરમાદી કહી, બ્રહ્મચર્યાના પાલક પરમ સતોને ધૂર્ત બાવા કહીને સત્તાની હોય નીચે જેલના ઢરવામાં પાછળ ધકેલવા ચોખ્ખ ગણ્યા માતેલા સાદની જેમ સ્વચ્છદ રીતે વર્તીને જીવવાનું આ માનવે પસંદ કર્યું

બહિર્ભાવનું નાટક કેટલું અગમ્ય અને વિચિત્ર છે ? એની પાછળ કેટલાય અમૂલ્ય માનવ-જીવનોના લોગ હોવાઈ ગયા છતાં આ સંસારથક એ જ બહિર્ભાવની આભાસિક સુખવૃત્તિના આકામાં આકે મીલાવીને અનવરત ચાલ્યા જ કરે છે નિવૃત્તિના પગલા પછી અહીં પડતા નથી નિવૃત્તિને તો નિષ્ક્રિયતા કહીને આ માનવ તિરસ્કારી દે છે નિવૃત્તિ તરફ મીટ માડતી અને નિવૃત્તિને ચાહતી સતોની ભૂમિને તે ૧૬ મી સદીની જડ-ભૂમિ કહે છે

અહો ! બહિર્ભાવમાં લપટાયેલો આત્મા હું ખૂબ અને કલેશની નાગચૂડમાંથી મુક્ત ન થવા છતાં તેની સ-મુખ જ પોતાની ગતિ કરતો રહે છે, દ્યાર્દ્ર સતોની શાસ્ત્રવાણી કાને અચડાઈને પાછી પડે છે, એના કાન વાણી-પ્રદ્યુર્ધ ગયા હોય છે એને ઉગારનાર આ માનવ-જગતમાં ય બીજું કંઈ નથી સારું ય જગત બહિર્મુખ બનેલું હોય ત્યાં ઉગાર

નાર બીજી કોણ હોય ? ગત્યનુમતિઃ હવન માન
 યોના ગનના ભય છે પિતાની કેલવળીએ ભાગ
 બીજે છે એન્ડે એ ભાગ પણ આત્મ-સાધનાને સ્વ
 ખમા પણ સમજી શકવા અસમર્થ બને છે સારા
 ય સમુદાયને પ્રત્યેક હવ આ રીતે યોનાના ગેણાની
 જેમ એક-એકની પાછળ અનુસન્ન-નીતિથી ઘસકાયા
 ન કરે છે એને યોનાના વ્યક્તિત્વને ખ્યાલ બહુ
 એછો રહે છે સામૂહિક અવાજ એ જ તે પ્રત્યેક
 વ્યક્તિનો અવાજ બની ભાય છે

એ તે યોનાના સ્વતંત્ર વ્યક્તિત્વની રૂએ સ્વતંત્ર
 વિચારણાને અવમથા આપે તો જરૂર બહિર્ભાવની
 ગત્યનુમતિઃ લોક-પ્રવૃત્તિને અનિદ્ર સમાજે અને
 તેનાથી યતી આત્મ-સત્ત્વની પાસવાર હાનિને
 આપણીયા કરીને હોડયા જતા જગતની સામે ખુલ્લી
 પાટે, પણ મૂઝ નાસ્તિ કુલ ગમ્યા જેવી આ વિચા
 રણ છે કેમકે જગત આજે સામૂહિક વિચારણાને
 (Mob Psychology) જ વજનદાર અવાજ તરિકે
 અપનાવે છે એને જ સહુ ટેકો આપે છે એન્ડે
 વ્યક્તિગત વિચારણાને આજે બહુ અવકાશ રહ્યો નથી

આ કાંઈ આજની વાત નથી પણ પરા
 આજ રીતે કર્યા કરે છે

બોલનાવા સર્વન દેખાય છે અત્યંત દુ ખદાયક કર્મોના
જાલિમ શુચળાઓમા આ આત્મા વધુ ને વધુ
બીસાતો જાય છે એનો વિચાર કરવાની તક પણ
આ માનવને સાપડતી નથી

પણ છતાં 'સત્ય શિવ સુદરમ્' ઉક્ત્યનુસાર સંત
ખજાર પડે છે કેન્દ્રીક વિભૂતિઓ આ સસાર-રેટની
અનવરત ગતિનું મૂળ શોધી કાઢે છે જગતથી પર
જની જગતના માનવો સામે એ હકિકત પ્રગટ કરે
છે, પણ 'વેરાયા બોન આસ ફેલાયા આલમા' ની
જેમ એ વિભૂતિના વચનોના માન પડ્યા જ પડે છે
જીવનના અત સાથે એ વિભૂતિની દૂખતા જગતને
તારી દેવાની ઉર્મિઓનો પણ અત આવી જાય છે

આવા કેટલાય પરમ-પુરુષો આ જગત ઉપર
થયા અને કેટલાયને જગતની લીલા જતાવી ઉગાર્યા
પણ હજુ જટકોંટા રહેલા છો ન સમજ્યા અને એ
જ ધાર્મીના બેવની દશા અનુભવતા રહ્યા

અનાદિ-અનંતકાળથી આ ચેતનને અનેકવિધ
ચાતનાઓ, ત્રાસ અને શુભામી લોગવવી પડે છે,
છતાંય વિપયોના નશામા-જોરમા એનો તાજ
મેળવી શકતો નથી અરે ! એને એ જાણુ જ
યથોચિત દેખાય છે

વિશ્વજ્યાપી, વિશ્વને પાળતી દયેગીમા રામાનાર,
 દેવાના મહાન દેવેને અને દેવતાય રજરિ તથા
 નરિઓને પણ પોતાની દયેગીમા રમાડનાર મેદડી
 આ કેરી અગમ્ય જગ છે ? બલજલ્લા મહારથીઓ,
 રાનીઓ અને મહાસત્ત્વચાલી છવેા જગુ એમ.
 ફસાઈ જાય અને છવનમરમા મેગવેલી અપૂર્વ
 શિખિને શુભાપી જોન !

બહિર્ભાવના અનેક રુપોમથી ગમે તે એકાદને
 ઉપયોગ આ મોહને જસ ઘડ પડે છે જરનવાને
 એ મહાદ કગી છં પોતાની વિરાટ પ્રજાના સામેજ
 કગી રે ॥

અહો ! બહિર્ભાવની ભયાનકતાને પામી જગને
 ભાગી છુટતા છોડેના પગમા કાચા નાળીને તમને
 પગથી છં ફરી પેતાની આજુ તોરે લાવનાર આ
 મોહની રી નિષ્કુર શક્તિ !

આનરે પોતાની રહિને દૂદી જનાવી એના પરિ
 જામે જ એને બહિર્ભાવના શુભમ જનતુ પડયુ છે
 એમ જરૂર લાગે છે એની સામે અનતકાળની
 સુમાફરી ન આવતા એકદ પં વધનો માનવજીવ
 નનો જ કાળ સ્થો એની મામે વિરાટ

ગણની 'યસુધૈવ કુટુમ્બમ્' ની ભાવના ન રહેતા
'કૃપમણ્ડવિતા' ની કામના સ્થિર થઇ પ્રાપ્ત હિતમપિ
થાતા ના અનુભવ-વાક્યને એ વિસરી ગયેા અને
'યમાપવેનોમ્મ તન' એવી અત્યંત ઇર્ષ્યાળુ
મનોવૃત્તિને આવકારી

પરિણામે એ સ્વાર્થાન્ધ બયો 'મારે તારું
સહિયારું અને મારું મારી પાસ' સૂનાવસારિયી
પ્રવૃત્તિ આદરી આથી એતુ જગત એના સ્વચ્છનો જ
બન્યા એના કાર્ય એક જ જીવનના સુખ-લક્ષી
બન્યા એણે આત્માની અમરતાતુ લક્ષ્ય ન બાંધ્યું
પણ આત્માની જેલ સમી કાયા એ જ એતુ લક્ષ્ય
બન્યું કાયાની કાળી કેડીતુ પૂરણ એ જ એના
મનોરથોતુ સ્થાન બન્યું એની સામે માત્ર કાયાતુ
સુખ, અને કાયાને સુખી કરતા સાધનોતુ સુખ રહ્યું
આ નયો બહિર્ભાવ તેની નતેનસમા વહે છે એની
મનોભૂમિ એની જ વિચારણાઓથી જકડાયેલ વહે છે
પ્રવાહના વેગે ધસી જતી જીવન-સસ્તિ રોજ ૨૪
કલાકના જલનો એક જોખો દરેક જીવને આપ્યા કરે
ત્યા સુધી એના મહત્ત્વને ન સમજતો જીવ એનો
વિચાર-વિહોણો ઉપયોગ કર્યો જાય છે

અને એને મન આ બધું ય ગાડપણે નથી

ચેલા એ બાવા કાચિક પ્રાદ્યારી કહેવાય, પણ નિમિ
ત્તની એક જ છા લાગતાની સાથે અતરમા જડ
કરી બેઠેલી વામના લાભૂની બેઠે, વિષયોની પાછા
યેયો બના અનુપમ સાધુ-વેશને લજ્જવતા એ ખાન
દાન નમીરો વાર ન લગાડે

બહિર્ભાવનુ તોફાન ઘણુ જ વિચિત્ર કોટિતુ છે
એની શરૂઆતમા એકાન્ત પ્રકારની જ બહિર્ભૂતતા પ્રગ
ત્ત અને જ્યાં ધીમે ધીમે અનેક પ્રકારની બહિર્ભૂતતા
પ્રગટ્ટી જાય છે આત્મપ્રદેશની એક એક જગાને
તે સર કરી લેવા મથે છે અને એ મહાન શક્તિના
સ્વામીની, પોતાની સત્તા નીચે પાવમાલી કરે છે

ઈતિહાસના પાના ફેરવતા જઈએ તો ઉપરની
વાગ્દત્ત નમસ્કર્તન કરતા અનેક ચિત્રો દ્રષ્ટિમા આવે છે

મહામરકારાં ઈલાચીકુમારનુ જીવ્ય અને ઉચ્ચત
જીવન શ્રમણ-જીવનમા રહે પરિવર્તન પામી જાય,
એ બયધી વડીતોએ એને કુસગમ્મા લપગાવ્યો હજુ
તો એકા બહિર્ભાવની જ ફારમ બહેકાવી, પણ ચીન
નારી ચપાયા પછી વિરાઠધ્ય હતાશનને ફરી વજતા
કેટની વાર સાતે ચ બ્યસનોધી ચકચૂર બનેલો
ઈલાચી વડીનોધી પણ પરાસ્તુખ બની ગયો એમા

૫ હેતુ જોણું પદ્મ હોય તેમ તલે તુચ્છ કુળની,
 માસના હોવાની દુર્ગમિથી ખ ગળી, માત્ર મુદર
 ચામડીના આવતુથી આ બળેને લાગી દાવાના
 મોહમાં એક વખતનો સવમાભિલાષી ઇલાચી ફાપો
 એની ખાતર એણે બધું છોડ્યું અરે ! આર્પણને
 વિસર્યો, ખાનગીના ઉપેક્ષા કરી પિતાની
 પણ યાખને વગાવી !

વિચાર કર્યો આવશ્યક છે, કે- આ બહિર્ભાવની
 અનિવાર્યતા સમજીને એ વડિલોએ પુત્રી કેટલી
 ખાનાખરાખીને મામતણુ આપ્યું, પણ એના વડિ
 હોને કાંઈ નથી એ બહિર્ભાવ જ એમ્ને બ્યાપક
 છે કે એનો પનપેમારો યત્ન જ એ મેહેગિયાના
 જુદી જેમ દિગુણ દિગુણ બનતો જ જાય છે,
 એને વાગ્યો, એ અતિથાન બારી કાર્ય બની જાય છે

અનાનલ્પાને વીનાસમહેવનુ યાસન અત્યંત વધુ
 અવગણે છે, એનું કારણ આ જ છે છુવ જેમ વધુ
 અજ્ઞાન તેમ તેની લાગણીઓ વધુ બહિર્મુખ બને
 તેનો મનોયોગ પ્રતિપક્ષ બહિર્ભાવના પોતાનુમા જ
 જા ગનેલો હોય, અને એમ યત્ન એના આત્મ—
 રેયો ઉપર વધુ ને વધુ કમના આનસ્યો આવતા
 જાય, એમ્ને વધુ ને વધુ અજ્ઞાન તે બનતો જાય

ગાડા માણુમની જેમ એને અસાર અને હાયકર
દુ ખાંચક આ સસાર મહાસારમૂત અને પરમમુખનુ
નિધાન છે એમ જ પ્રતીત થાય વિકૃતિથી બહે
કેલા મનને વીતરાગતાથી અણુમમે થાય એ સાહ
જિક છે

ઇતિદાસના પાને આ વાતની સાક્ષી પુરતા
જુઓ-પેલા ગોષ્ઠે બેઠેલી હવનાના કામણુગારા કન
ક્ષમા મૂઢ બની ગયેલા શ્રમણુ-ચિરોમણિ અરણિક
મુનિનર । કેવુ અપૂર્વ મયમ હતુ િધામ ધખતા
બપોરે યથાવિધિ ગોચરીએ નીકળ્યા હતા અદ્ય પ્રવ
ચન માતાની વ્હા એમના મનમા હન્ધડી રમતી
પતી હવનમા અતમુખ બનવા અને સાધુતાની
અપૂર્વ સિદ્ધિને લાધવા એ મહામુનિ કમર કસીને
અડગતાથી કદમ બરતા ચાયા જતા હતા, પણ એક
નિમિત્ત મળ્યુ અને એ આતમુખ મુનિવર બહિર્મુખ
બની ગયા મામના લોન્વાની પુત્રીમા એણે અલો
કિકતા તીરખી અરે એ પુત્રીએ એના ઉપર
આખર્ષણ જન્માવી દીધુ એના મન પ્રદેશ ઉપર અળ
બાએ કળએ લીધો આ મુનિ મહર્ષિ હના, એમણે
મયમ-હવનના મુખામૂતના ચપકો ઘૂંટે ઘૂંટે પીધા
હતા સત્ય એમની નત ચમુઓમા તરવરતુ હતુ

એમના લલાખા પ્રાણનેજ અગતી રહુ હતુ, કઠોર સાધનાની શાખ એમની કાયા પૂરતી હતી. પરમ-પ્રાણની પ્રાપ્તિ કાજેનો તવમાટ એમના પ્રત્યેક રૂધિર મિદુમા ઉકળાટ આત્મી રહ્યો હતો. અહો ! કેવળ સામર્થ્ય ! કેવી પરાક્રમિતા ! પણ એ સઘળું સાગરના નીરની જેમ ઓસરવા લાગ્યું. સુખજ આત્માને પેલી અબળાએ નિર્મળ જનાવી દીધે. એક જ મોહક માગણી, અને એક જ કલમે સઘમની અપૂર્વ સાધનાને ઠોકરે મારી દીધી.

બહિર્ભાવના આક્રમમાગમા મૂઝાતાની માથે જ લવનના રાહ બદલાઈ જાય છે, વિચારના વહેણ વિદિયામા વહેવા લાગે છે. સાર્વિકતાના ત્રીમાટે રોલા આતમરામ નિસત્વ લવનની તળેલીએ ભુરકો મારે છે, પણ એને વાગતું હોવા છતાં એનો અનુભવ તાત્કાલિક થતો નથી. કેમકે એના પુણ્યરૂપી રમ્યરની ભૂમિ ઉપર એ પડતો હોય છે. પુણ્યના રમ્યર ઉપર પછડાટનો અનુભવ ક્યાથી થાય ? હવે એ તો જોગારી જેમ અધોમુજે ગમડતો જાય છે, એને અન્કાનનાર કોઈ ન હોય તો એની ગાં અવદશા થાય, એ તો જ્ઞાનીપુરવો જ જાણે !

હું ખદ છે । દૃષ્ટિને જરાક સ્થિર કરવામા આવે,
કાનને માંડવામા આવે એટલે જેવ જાતમ આખી
દેશની દેશ આત્મ-પ્રદેશ ઉપર ઉતરી પડે એના
વચાયેલા-અકુસ્તિ અને પુષ્પિત બનેલા શુભ-ઉડવા
એને એ ઉખેડીને નિર્મૂળ કરી નાખે

હંજુ પાતુ ઠેરવીએ જુઓ સામે જ પેલા
મનાપરાક્રમી અને મહાસત્વશાળી નફિરેજુ મુનિ
વેશ્યાની યાચનામા લપસતા ડેખાય પરમાત્મા મહા
વીરદેવે એમને વાર્યા છતાં એ મયમ લેતા ન ડાબ્યા
એમણે કચન-કામિનીને ધગધગત લોહાની જેમ
નાસ આપના વિચાર્યા રાજવી વૈશવેા પ્રતિ તિરસ્કાર
ધયો વૈશ્યિક ભોગો પ્રતિ નકરત છુટી મહાવીરના
એ વીર મપૂતે વીરત્વને છાજે તેવી રીતે મહાભિ-
નિષ્કમણ આકર્ષુ આત્મા ઉપર અત્યંત ચોરી પડેલી
કર્મની રુને ઉખેડી નાખવા ઘોર તપ આચર્યો
મહાવીરદેવના વચનને યાદ રાખી, “ રજે હું કયાક
બૂવો પડી જાઉં ” એ સાવધાની સાથે અપ્રમત્ત—
શાવમા તપ જ યા, ભોગોને એ બૂંધ્યા, પણ આ
શુ ? ભોગો એમને ન બૂંધ્યા ॥

મુતસદી દુઝ્મનની જેમ આ મહાર્જિના આત્મ-
પ્રદેશો ઉપર એના હુમલા થવા લાગ્યા પણ આ ય

ભડરીર યોદ્ધા હતા. મનોમન અનેક વચ્ચે કર્યા
મહાવીરદેવના અનેક વચન-ઓમડોને અજમાવી
જેવા પશુ ભોગે. તે ભૂતની જેમ પાછળ પડ્યા
હતા. પરંતુ ઉપર ચડ્યા - મહર્ષિએ વિચાર કર્યો.
“ મોત અબરોમાં અને સબ્ય સાધનામાં કોઈ કાળે
કાપ પડી જાય તે પહેલા આ જીવનનો અત આણી
હ” મહામાત્લિક એ મહાત્માને વિચાર બાંધ્યો.
અને તરત જ વર્તનના યથાસ્વી ચલનમાં ફેરવવાનો
નિર્ધાર કરી રીધો. ઉત્તુગ ચિખરની ટોચથી ઝંપટા
બવા તૈયાર થયા પશુ ભવિન્યતા ભુગી જ હતી
દેવી કોણ આબ્યો અને મહર્ષિના જીવન ઉપર મર
ણનો પડકો ન પડ્યો. મહર્ષિની સાધના આગળ
વધી. સવાળના લેખ કેલે મિથ્યા કર્યા છે ?

ગોચરીએ ગમેલા મહર્ષિ વેળાના પ્રશ્નો ઉત્તર
આપવામાં ગેરુ ખાઈ મયા બસ ! ખસાસ ! બધી
ભાંવળી એક જ ચિનગારી અપાઈ રૂપ નીગમ્યુ
બહિર્ભાવની આ બીજી ચીનગારી પ્રગળી અને પછી
તો ત્વાજાઓ સમૂહી ઉડી સયમ-જીવનની મજાન
સાધના એમની આજની મામે જ ખાખ ધઈ ગઈ

કેવુ આત્માનુ, મહાન અને ઉત્તર ઉપરી-
કરણ ! અને કેવુ આ ચરમભર્તુ અપ પાન !

બહિર્ભાવના સિકાર જનતા આત્માનો રાહ કેલો અડપી વેગથી પવટાઈ જાય છે ?

હવે આગળ વધીએ જુઓ આ નવા પાના ઉપર સિંહકેસરીના ! સિંહકેસરીયાની જૂમ પાકતા ઘરે ઘરે સૂર્યાસ્તાના સમય બાદ પ્રવેગ કરતા મુનિ દેખાય છે !

મનિન આત્માનું શુધ્ધિકરણ માનવકેહ વિના અર્થમાં બધું શકતું નથી અને તેથી માનવશરીર જો ધર્મના સાધન તરીકે જ્ઞાની પુરુષો અપનાવે છે સાધન વિના સાધ્ય પાર પડે નહિ, એટલે સાધનની રક્ષા કરવી જ રહી અમસ્ત સસારની વાસનાથી, અરે ! પોતાના હેડની પલ્લુ ચિતાથી મુક્ત અનેવા પરમધિને પલ્લુ આ શરીરને ટકાવવા જેવું રાખવા રેાડલા તો નાખવા પડે છે પણ તેની પાછળ હેતુ તો મોક્ષની સાધના જ રહે છે ગોચરી લાભ્યા બાદ શુભ પાત્રે આલોચન કરતા ય આ જ હપીકતનું ચિત્ત વન મુનિ કાયોત્સર્જમા કરીને પોતાની જાતને સાવ ધાત જનારી દે છે રજો તે સ્વાદુ જોગનમા લપ ાડ જાય જો ખીકથી જો બાચતુ બની જાય છે

‘ બહો જિજેહ્ મમારના વિત્તી માટુણ દમિયા
મુક્ત્વમાદ્વજદ્વસ્સ, માટુદેહસ્મ ધારણા ।

લોભુપતા સમયના બંધનેને ફગાવે ! મહામુનિની મહાન સાધનાને વિસરાવે !

કેવું અગમ્ય છે આ બહિર્ભાવનું તોફાન ! કેવું અગમ્ય પરિણામ એ નિપજાવે છે ? એક દષ્ટિ પહેલાની મહાન કક્ષાને બીજી જ દષ્ટિમાં એ કેટલી અધમ બનાવે છે !

અતર્કુષ્ઠ બનેલા મોહના હાંફકેના દુરમન જેવા નિર્ઘન્ય મુનિઓને પણ જે પછાડી દે, તે સદેવ બહિર્ભુખપણામાં રાચતા છદ્મસ્ય-બૌતિક મુખમાં રાચતા જીવોની શી પરિસ્થિતિ ? એમનામાં આદમ સત્ત્વ તો જોવા ય ક્યાંથી મળે ? એમની નીકરતાના દર્શને ક્યાં યાચ ? એમના જીવનમાં ઉર્વગમનનું સ્વપ્ને ય ક્યાંથી સંભવે ? છતાં ય હું ખની વાત તો એ એ છે, કે-એ જીવોની ધોતાની આ નાલેશીભરી નિસત્ત્વ સ્થિતિનું તેમને જ્ઞાન નથી થતું તેઓ તેને સત્ય અને આવશ્યકતાના લેખાસ નીચે ઢાંકે છે તેને બ્યવહાર જીવનનું ઉપનામ આપે છે ભૌતિક લોભોને અનિવાર્ય કહે છે એ માટે અપુત્રસ્ય ગતિનાસ્તિ શાસ્ત્રવચનને આગળ ધરે છે પ્રત્યક્ષત પ્રાપ્ત યતા વૈધ્યિક સુખોને અવગણવામાં તેઓ હલારી મૂખાંધ

સમજે છે પરોણની વાતોને તેઓ નકારે છે જોમના
આ વિવાસ ઉપર તરુપ મારતા ધમને તેઓ
અધુ દિગ્દર્શન કહીને હમી કાઢે ॥

અહો ! બદિર્ઘાવમા ચક્રચર માનવ મનિ
પાત્રીયા ત્વરની જેમ જોશમ વર્ત અને મહો મત્ત
દાથીની જેમ આગળ જાઓ જાય તો એનું માવિ
કંબુ બચકર હોય એની કલ્પનાય ન આવે !

પરતની ટોચથી ઝપવાવતી કાપાનો દૂકડો ય
હાથમા ન આવે તેમ આ ગર્જિર્મુખ છવના ટકના
ચક્રમા હક્કા-પચા ઉડી જાય એની અનતી માન
માથી એકેય એની વહારે ન ધાય ! એના અન્ન
વક્ષાગર મિત્રોમાથી કોઈ એની સહાયે ન જાય ! કઈ
સત્તાના અન્ન હંસાઈની કોઈમા એના અન્ન-ભ્રુ
ફેલ્યો ખુલ્લા પડે અને એના હક અચૂક અન્નક્રમ
મુકાય

ચક્રવર્તીની માખણુલી કાયા હજુ હજુ જને
ન જને ત્યા કર્મસત્તા એના લોકના ટેન્ડર નર
કની બચકર વેળાને ચોચ કાળની જુદા જુદા
કર્મના કાયામા ધકેલી દે વજના જુદા
ગ્રાન્કા પડે અને વીજળીના ઉલ્કાજુ ન

કર્મોને પોષતી સઘળી સાસાંગિક પાર્થિવ ચીજો પર આદરવામા આવે તો ।

તો આ જીવન સફળતાના શિખરે પહોંચે
અનંત સુખના ધામની પગાડીએ ચાલવાનો આરંભ
કરવા દ્વારા આ જીવન મંગલમય બને સાધતાના
બધે વાવેતર જ આ જીવનના થાય તેથી શુ થયું ?
ભાવી જીવનમા એમાથી અદ્ધરા પુરશે, પાલ્લ આવશે,
પુષ્પો ખીલશે અને છેવટે અતિમ લક્ષ્ય-મહાન ક્ષણ
અનંત-સુખનું ધામ આવી પહોંચશે, એના ગારણે
ટકેરા પડશે

અતર્કુખ જીવન આત્માની અવદશામા અદ્ધ
મૂલ પલટો આણે છે ઉવટપમે બહિર્મુખ જીવન
આત્માનું અધ પતન સર્જે છે, એ જ્યાલમા રાખીને
સહુ કોઈ સુખાનિલાષી જીવે સ્વ અને પરના કન્યાનું
માટે અતર્કુખ બનવું અનિવાર્ય છે

અતર્કુખ લવન

બહિર્મુખ લવન આત્માના અગ્નિમાધ સુખના ભોગવના માટે એક તોતિગ દિવાલ મધુ પ્રતિરોધક બને છે, એ હકીકત પૂર્વે વિચારણાથી સમજી શકાય છે

માનવ-લવનની મહત્તાને અનેક રીતે જ્ઞાનીપુર પોએ બતાવી છે આવા મહત્વપૂર્ણ અને દુઃપ્રાપ્ય માનવ લવનને સફળ કરવું એ સહુ કોઈની અભિલાષા હોય

* લગની

માનવ-લવનની સર્વોચ્ચ સફળતા અતર્કુખ લવન લવવામાં છે બહિર્ભાવ અનેકવિધ કુસરકારના નવા બીજ વાવે છે જુનાને અકુરિત કરે છે એટલે એ વડપેલા એટલા બધા વિસ્તારમાં પમરાર્થ જાય છે, કે આશુચ લગ્ય એવું આ માનવ-વન

---

* Desire is a tremendous force and must be directed in the right channels or chaos ensues

એનાથી જ સફીર્જી બની જાય છે એ વક-વેલા
એનો C20 હુકર બની જાય છે, એટલે બહિ
મુખતાને ફગાવીને અતર્મુખતાને જ લવનમાં
અપનાવવી રહી બેશક, અતર્મુખ લવન એ સહે
લાઈથી સાધ્ય નથી જ, છતાંય તેને બે લક્ષ્ય બનાવ
વામાં આવે તો જરૂર તે સિધ્ધ થઈ શકે છે

એના માટેની તમજા હોવી જોઈએ લવનમાં
કેઈ પણ વિશિષ્ટ કાર્ય વિચારણા માત્રથી સિદ્ધ
થતું નથી એના પાછળ લગતી હોવી જોઈએ અને
ત્યારબાદ ભોગ (સ્વાર્પણ) હોવો જોઈએ

આધુનિક જગત આ હકીકતના નિદર્શનરૂપ
છે, અવનવી શોધોની પાછળ મરી ફીટવાની તૈયારી
અને લવનનો ભોગ હોય છે જરૂર, સહુ પ્રથમ તો
વિચારણાના ચક્રો જ મનોમન ગતિમાન થાય છે,
પણ ત્યારબાદ અટકવાનું નથી વિચારકે ૧૦ માથી
૮૦ નીકળશે, પણ એ વિચારને અમલનું મૂર્ત રૂપ
રૂપ આપવાની તમજના (તલસાટ-લગતી) સેવતા
૧૦૦ માથી ૧૫ જ મળશે અને તે તલસાટ પાછળ
ભોગ આપી દેનારા તો ૧૦૦ માથી ૫ જ નીકળશે

કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે, કે-‘ લવન અતર્મુખ

હવે છે ' એવી વિચારણાને વેગ આપી દીધા
બાદ હવે એને આચાર-હવનમાં પશ્ચિમાવી દેવાનો
તત્ત્વમાં હોનો જોઈએ

કેવળકે મનુષ્ય કહે છે, કે—“ જાવના તો
ધણી છે પણ કાર્ય સિધ્ધ થતું નથી કેમકે કાર્યને
નારું મનુષ્ય સામગ્રી માં પડતી નથી ” આ હકિકત
બરાબર નથી જાવના માત્ર સાધનાનું સ્મર જરૂર
બતાવે, પણ એ લક્ષ્ય તરફ પગલા માડ્યા વિના
લક્ષ્ય શે પ્રાપ્ત થાય ?

જો એ જાવના તત્ત્વસાબરો બને હૃદયના
ઉઠાણમાં જાવનાને સિદ્ધ થયેલા રૂપમાં દેશી નામ
વાતુ લેમ-અરણ્ય અરુ હોય તો એ કાર્યને અતુ
દૂગ ઉત્તરમાધકો તો મગવાના જ છે કોઈ પણ
કાર્યને સિધ્ધ કરવા માટેનો અતરનો પ્રયત્ન રે ।
તે કાર્યને અતુદૂગ સધતી સામગ્રી ઉભી કરી આપે
જ ઉર સામગ્રી પ્રાપ્ત થવાની સાથે લેખ (સ્વાર્પણ)

• સરખાવો —

Ask and it shall
be given you
Seek and shall find
Knock and it shall be opened
unto you ।

આપી દેવો જ નેહએ તરત જ એ જાવનાને મમ
સમા મૂડી દેવી નેહએ

यादृशी भावना यस्य सिद्धिर्भवति तादृशी

આ પૂર્વ પુરુષોના વાક્યમા કેટલું બધું તથ્ય
સમાયેલું છે, એ તો અનુભવથી જ જાણી શકાય

અતર્કુષ્ઠ લવન ને અનિવાર્ય છે, અત—
ર્કુષ્ઠ લવન વિનાનો માનવ-દેહ એ ને બેટાજ ને
ખિદામણો છે, તો એની અનિવાર્યતા મમલુ સદ્ય એ
વિચાર પાછળ, એને સાધવાનો તવસાદ ઉભો થવો
નેહએ, અને જ્યારે એ તવસાદના બળે ઉત્તરસા-
ધકો (અનુકુળ સામગ્રી) આપી મળે ત્યારે આત્મ-
લોભ આપીને જાવનાને સાધનાના ઉપમા ફેરવી
દેવી નેહએ

વિપાદનુ વિધ

સાધનાના રૂપમા જાવના સક્રમી ગયા બાદ
પણ એક મોટું વિધ આને છે, અને તે નિરાશાનુ
માનવ-માનને કાર્ય-સિધ્ધિ સામેસામ ન દેખાય
એવે તે જ નિરાશ જની જાન છે પણ તે એક
જાદું જ જૂવ જરેવી વ્યાપક મનોદશા છે સાધ-
નામા રહેવું એ જ સિધ્ધિ છે મુખ્યથી
ગાડીમા અમદાવાદ જવા બેઠા અને ગાડી ઉપડી

કેઈ વિધિ આવતુ નથી તો હરે- મુમાદર સમજી
 જ હે જ કે હવે તો અમદાવાદ આજુ જ સમજો
 ક્યારે આવશે ? હજુ કેમ આવતુ નથી ? શુ આવશે
 જ નહિ ? આજી બપોર વાર કેમ લાગે છે ? ઈત્યાદિ
 વિચારો ઉદ્ભવતા નથી એ જ રીતે ભાવનાની
 તળેલી છાડી મિદિના ચિખરે પહોચવા માટે ત્યા
 રથી સાધનાની પગદીએ આવવાતુ ચડ કરી દીધુ
 એવે હરે જરૂર મિખિતુ હતુ જ ચિખર પશુ પ્રાપ્ત
 થવાતું જ છે એને પ્રાપ્ત થતા સમય લાગે તો
 તેમા નિરાશા શાની ? તેમા હાથવોય રી ? બકળા
 મણતુ નામ રોતુ ?

મતભુંખ હવન હવવાતુ આજુ એન્હો
 એના મીઠા રૂળની પ્રાપ્તિ (મિદિ) થવાની જ છે,
 એવી બસ-પૂરક વિચારણાને હવનમા અપનાવી
 લેવાથી હવન હાથવોય અને નિરાશાથી પર જાનતા
 અનેક રીતે વિકલિત જાનવા લાગે છે એ માનવને
 અનેક પ્રેરણાઓ મળે છે અને એ પ્રત્યેકમા આત્મ
 પ્રયત્ન કરવાતુ જાગ પશુ મગી જાય છે

સર્વતોમુખી વિકાસ આ રીતે પ્રાપ્ત થાય
 એક જ કાર્યને પકડીને બેઠી રહેવુ અને એ

જ નિરાશાની કગાર પોતાના પેગમા દુહાતી દીધી છે, એ કેમ વિમરી શકાય ? એની સામે આખી મીઠામણી શી રીતે કરાય ? પહેલેજ તળકડે નિરાશાને ફાવી દેવી જોઈએ, નિઃસાહિતાના કટકોને ફર કળા જોઈએ, અને ફરી મહત્તમ પગલે સાધનાની પગાડીએ આવવું જોઈએ

અતર્કુષ્ણ લવનમા નિરાશા એટલે કે વિવાદ એક દુરમનપણાનો સ્વાગ ધારણ કરે છે, એ કદી ન જૂવવું સાથે સાથે ઉત્સાહીપણ એ એક વફાદાર મિત્રની જેમ આગળ વધારનાર બને છે, એ હંમેશા અપાક્તમા રાખવું વિવાદ પરાણે પણ ઉભો થઈ જાય તો ય તે વખતે માનસિક સમાધિ ખોલી જોવી જોઈએ તહિ, વિવાદના પર્વતમાથી કપાયોના લાવારસ કલે કમળા ઉઠતા હોય પણ તેથી શુ ? વિવાદના એ જ પર્વતમાથી ઉઠત વિરાગની ગગાઓ પણ વહે છે વિવાદના એ જ પર્વતમાથી કાઢીના બબ્બે લવનના અવખ-ઝરણાઓ પણ ચાલી જાય છે વિવાદના વાતા વરણમા જ મહાન ઠાળ્યો સર્જાય, વિવાદના ધક્કામા જ લવનના ચક્રો પલટાય, વિવાદના વિષ પીને

સિદ્ધ થવાની પ્રતીક્ષા કરવી એ તો નરી મૂર્ખાઈ છે

માનવહેતુને અનિવાર્ય એવું અતર્મુખ જીવન જીવવા માટે જગવા કપડા પહેરી લેવા અને પછી 'હવે તો કાંઈ પ્રગતિ જ હોખાતી નથી' એ વિચારણાને આકાર આપી નિરાશ બનવું, એ કઠીય ક્ષન્તવ્ય નથી જગવા પહેર્યાં જોટલે અતર્મુખ-જીવનને યોગ્ય ક્ષેત્ર પ્રાપ્ત થઈ ગયું, પણ પછી નિરાશા શાને ? જીવન નિષ્ક્રિય શાને ? નહિ, નહિ, એ તો ગિજકુલ અયોગ્ય અને અનુચિત છે અનેકવિધ પ્રેરણાઓ પૂર્ણ સુરવર્યોને શ્રી મુખેથી, અન્ધોના અધ્યયન, મનન અને નિદિધ્યાસનથી મેળવીને એ ? અમલમાં મૂકી દેવાની તીવ્ર તાલાવેની જગવીને જીવનને ધન્ય બનાવવું જ જોઈએ એ જીવનમાં ફૂટફૂટ્યતાને અનુભવ કરવો જ જોઈએ

હોવાના ગેપવા બીજા ઉપર નાખી દેવાથી કે હેવાને ઉપર-ઉપરનો મતોષ આપવાથી શું ? જાતે

---

* It is better to look forward and to make new mistakes than to look back and do nothing A man must keep on

જ નિરાશાની કગર પોતાના જેમના દુલાવી તીધી
 છે, એ કેમ વિસરી શકાય ? એની સામે આખ
 મીઆમણા રી રીતે કયાય ? પહેલેજ તળકડે નિરા
 શાને ફમાવી દેવી નેહંએ, નિરસાજિતાના કટકોને
 ફર કરવા નેહંએ, અને ફરી મક્કમ પગલે સાધનાની
 પગડીએ ચાલવુ નેહંએ.

અતર્મુખ હવનમા નિરાશા એવે કે વિવાહ
 એક દુરમનપણાનો સ્વામ ધારણ કરે છે, એ કદી
 ન જૂવવુ સાથે સાથે ઉત્સાહીપણુ એ એક વફાદાર
 મિત્રની જેમ આગળ વધારનાર બને છે, એ હમેશ
 ખ્યાલમા રાખવુ વિવાહ પરાણે પણ ઉભો થઈ જાય
 તો ય તે વખતે માનસિક સમાધિ બોલી નેહંએ
 નહિ, વિવાદના પર્વતમાથી કષાયોના લાવારસ બને
 જાળુડી ઉકળા હોય પણ તેથી શુ ? વિવાદના એ જ
 પર્વતમાથી ઉત્ક્રાં વિરાગની ગગાઓ પણ વહે છે
 વિવાદના એ જ પર્વતમાથી બાવીના સબ્ધ હવનના
 સ્વપ્ન-ઝરણાઓ પણ ચાલી જાય છે વિવાદના વાતા
 વરણમા જ મદ્દાન કાળ્યો સજાયા, વિવાદના ધક્કામા
 જ હવનના ચક્રો પવનયા, વિવાદના વિપ પીને
 દેહ-માનવો નીલકંઠ બન્યા

વિદ્યા ને પણ વિકાસનો સાધક મમલુ લઈને
આ રીતે અપનાવી લેવામાં આવે તો વિદ્યાનુ વાતા-
વરણ વિખરાઈ જાય અને ત્યાં ફરી ઉત્સાહના પૂજ
રૂપ સૂર્યનાગધણુના દર્શન થાય વાતાવરણુ ધીન-
વત્તુ બની જાય માધનાની પગડીએ એક કામ
આગળ બેઠાય

મને તે ભોળે વિદ્યાને આવવા ન દેવો,
આવતા વિદ્યાને વારી લેવો, એ અતર્કુષ્ણ જીવ
નવું આગતુક કર્તવ્ય બની રહ્યું છે

અતર્કુષ્ણ જીવન એ બધા સાધના
છે એમાં બાહ્યગતના વિધો કદાચ ન આપી
પડે તોય મનોજગતના વિપાદ વગેરે વિચિત્ર કંઠે
તો જરૂર પડે છે મરે ! ક્યારેક તો એ કંઠક-
વર્ણ જ તૂટી પડે છે એવે મમયે ઉપત વિચારવાને
માધવામાં આવે તો આ સાધના કંઠક-પ્રક્ર બને, જેથી
માધનાનો પથ મુગમ બને

વિવર્ણવર્ણો વિદ્યાન વિવિધ ઘા -ચાદરન ।

વિપાદી મન જે આત્મોન્મુખ બને તો મહાન
વિજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરે, પણ જો તેમ ન થાય તો
જરૂર કંઠક-કંઠક ॥ મન્મુખ બની થોડા જ

કાળમા કેઈ નિમિત્તાન્તરને પામીને ઉરકેરણુ
વાતાવરણુ દેલાવી હે

જે દુઃકીમા એક પક્ષુ વિપાદી મનનો વસવાટ
હોય એ આખીય દુઃકી પ્રાય વિપાદમસ્ત બની
જાય, અને જેના જીવનમા વિપાદ પેઠે અને એ
વિપાદ લે વિપરીત રૂપમા પરિણમ્યે તો અતર્મુખ
જીવન અત્યત ઝડપી વેગથી બહિર્મુખ બનવા
લાગી જાય, પૂર્વે જોઈ ગયા તેમ બહિર્ભાવની કેજ
માથી એકાદ પેઠી જાય તો આખીયે દોજ અદર
પેઠી જવા મમર્થ બને ॥

વિપાદની જ્ઞાનકતા કેટલી કહેવી ? વિપાદ
શબ્દમા જ મહાન સ્વરૂપ છુપાયેલું છે (વિપ+અર્)
વિપલુ અ ન=અક્ષણુ કરવું અને વિપાદ એ જે થ
મમાન છે વિપબક્ષણુ જેમ આત્મા અને શરીરને
માટે જીવલેણ બને છે તેમ આ વિપાદનુ છે * એ
એક માનસિક ઝેર છે અને તેની અસર એકલા

---

* Doubts and fear poison the
mind and body and the imagination
runs riot attracting disaster and
disorder

મન ઉપર ન થતા શરીર ઉપર પણ અચૂક યાય છે
મનુષ્ય ગમે તેલું કામ કરે તેનાથી તે થાકતો નથી,
પણ કામની ચિંતા, કામમા પ્રાપ્ત થતી નિષ્ફળતાના
વિચારોથી નિરાશ જનતા થાકી જાય છે આ વિચાર
રહ્યાથી જણાશે કે અતર્મુખ જીવનમા વિધા ના
વિધને જરાપણ પેસવા દેવું પાલરે તેવું નથી

હવે પ્રશ્ન થાય કે, આ વિધાથી પર રહેવાનો
કોઈ રામજાણુ ઉપાય પણ હોઈ શકે કે નહિ ? એક
જાણુ અતર્મુખ જીવનની હિમાચ્છાદિત શિખરો
જેવી ધવલના પ્રાપ્ત કરવાની મથામણો ચાલતી હોય
ત્યાં વિધાદનો એકાદ પણ કાળો કાઢ કેવો અમદ્ય
થઈ પડે ? એના સમાધાનમા મહોપાધ્યાય શ્રી
યશોવિજયજી મહારાજ વૈરાગ્ય-કલ્પલતામા
મા કહે છે, કે

શઢા પરમૃત્ય વિનિગતો યા

નામેવ સમ્યક્ પરિવાલ્યેત્ ચ ।

મિહોત્તિવત સિદ્ધિદારચારી

મમાહિતોઽમી ન ત્રિપાદમેતિ ॥

વાતાર્થ — = જે શ્રદ્ધાને આગળ કરીને આ

આત્માએ પ્રવ્રજ્યાના પથે પ્રયાણ આદ્યું હતું, જે ઉત્તમ અને ઉચ્ચગતી ઉછાતી ઊર્મિઓ સાથે ભયદર સન્નાયી મહાભિનિષ્ક્રમણ આદ્યું હતું, એ શ્રદ્ધા અને એ ઉત્તમને દુઃખનમા તે જ રીતે જાગવી રાખવામા આવે, અરે ! તેને વૃદ્ધિગત કરવામા આવે તો સમત્વને પ્રાપ્ત થયેલો એ દુઃખ વિશદને પ્રાપ્ત થતો નથી.”

કેટલી સરળ છતાંય રસપૂર્ણ વિચારણા ! વિદ્યાના એને નિષ્કળ કરનાર કેવું અદ્ભૂત યોગક !

જે દિને પ્રવ્રજ્યાના પ્રતીક સમુ રત્નોત્તરણ સ્વીપુ અને ઉત્સાહના અનિરંકે ભગસભામા એક જાગકતી જેમ નાચ કર્યો, એ મગવમય દુઃખને ભુવર્ણદિન એક યાદગાર તવારીખ બની રહે ॥ એ ભુવર્ણદિનની પ્રાપ્તિને માટે કેટલી જહેમત ઉઠાવી ! સ્વ-જનોને તો સમજાવ્યા, પણ મહામુત્સદ્દી મોહને પણ લોડ્યો, અપૂર્વ વીર્યને પ્રગટ કર્યું

સાધનાના પથે કેમ જાણે દોઝ મૂળિ િજગતની ત્રિવિધ યાનનાઓમાથી મુક્ત થવા બદલ અપૂર્વ આનંદ થયો. દુર્લેખ કર્મ-જાલરોને તોડી

પાડવા કમર ઢગી, ગુરુદેવોના આરીવાંદપૂર્વક ગુરુ
દેવોના હસ્તમા લવન-નોકા મોપી, એમને સૂકાની
બનાવ્યા માધનાની આટીઘૂટીભરી પગ-ડીના એમને
ભોમીયા બનાવ્યા મહા-અધકારથી વ્યાપ્ત આત્માને
ઓળખવા એમને દીપક બનાવ્યા ગુરુને માથે ધરી
દેવને હૈયે સ્થાપ્યા સચિત લવન ગુરુદેવને સોપીને
નિશ્ચિત બનાવ્યું લવનની કવ્યાણુ-સાધનાના જ
હવે મનોરથો સદા અપૂર્વ ઉ-લાસ પ્રગટ થયો
પૂઁ મહોપાધ્યાયજી કહે છે કે—જાસ, આ જ
ઉ-લાસને વૃદ્ધિગત કરવામા આવે, અને દેવ-ગુરુ
પ્રતિની અપૂર્વ શ્રદ્ધાની દીવડીને જે ઝળહળતી
રાખવામા આવે તો વિપાળી તાકાત નથી કે આ
અતર્ક્ય આત્મા ઉપર પોતાનો પડછાયો પથ્થુ
પાડી શકે

જે ઉ-લાસ ભયકર દુષ્ટોને સહવાની હા
પાડી દે છે, એ ઉ-લાસમા નજીવા દુષ્ટો શી
અસર નીપજાવે !

જે ઉ-લાસ ગુરુઓના અનંત ઉપકારને આખ
સામે તરવરતો જુએ છે, એ ઉ-લાસ ગુરુના કદુ
વચનને છુ નીરખવાનો હતો ?

જે ઉ વાસ કાયાને પણ આત્માનું જોલખાનું મમજે ઉ એને કાયાની માયા-સુખશીલતા સ્પર્શી પણ કયા શકે ।

અરે ! જે ઉ ચામમા ગુરુને જ સાપેક્ષ રહેવાની ભાવના તીવ્ર વેગથી વધ્યા કરે છે, ત્યાં એક કપડાના ટુકડાને, એકાં મિદાજના ઠેાળીયાને, એકાં મીઠા વચનને કે એકાં ભાનપાનને સાપેક્ષ રહેવાની સ્વપ્ને પણ વાત કયા રહી ?

વિવાહનો અતિસ્પર્ધા ઉદ્ભાસ છે એને અતર્ક્ય લવનના કામી આત્માએ લવનમા એળ મોત કરી લેવો જોઈએ, વિવાહની ખતરનાકતા સમ જાણા પછી આ ધૂનડા ગળે જન્મી ઉતરી જાય તેવો છે

ઉદ્ધાર મનોવૃત્તિ

અ તમુખ જીવન જીવવા માટે બીજી જરૂરી આત્મ ઉદ્ધાર મનોવૃત્તિની છે કેઈપણ સાથીને પોતામા સમાવી લેવાની હરઘડીએ તૈયારી હોવી જોઈએ ગમે તેમ કેઈ જોલી બધ તો પણ તેની સામે થ ઉદ્ધારતા દાખવીને તેની કઠોરતાને પીગળાવી દેવી જોઈએ બચસલા દુરમનને પણ ઉદ્ધાર મનોવૃત્તિવાળો માનવ વધ કરી લે છે

ગમે તે હો, દુરમન કે મિત્ર હો, એ તો મનની ઘેલી માન્યતાઓ છે 'માનવનું પોતાનું સારું કરે તે મિત્ર અને બગાડે તે અમિત્ર' એ વ્યાખ્યા અતર્મુખ જગતમા ચલાવી સફાય તેમ નથી અતર્મુખ જગત તો કહે છે કે-સારું-નરમુ

જગતની કોઈ વ્યક્તિ સ્વતંત્ર રીતે કરી શકતી ન
 નથી એની પાછળ એ ય વ્યક્તિના કર્મો ન કામ
 કરે છે હવે મિત્ર-અમિત્રનો ભેદ રહ્યો કયા ?
 યસ્યેય કુટુમ્બકમ્ ની ઉગાર ભાવનાથી મારાય વિશ્વને
 મિત્ર સમજીને વિશ્વમૈત્રીની દ્વારમ ભહેકાવવી જોઈએ.

આગ ઝરના સમય-ગાણો દે કતા કોઈ કર્મો
 ધીન હવ સામે પશુ પ્રેમના પાણી ઉઘાવતા ચલ્યો દે હીને
 એની આગ ઠારી દેવી જોઈએ અતર્મુખ જન્મતનો
 માનવ પ્રેમના પ્રતીકરૂપ ધવલ વસ્ત્રોનું પરિધાન કરે
 છે કોપથી પશુપક્ષુની આખો આ સ્વેદાગરને નીર
 ખતા ન કહી પડી લાય છે પશુ સ્વેતાગર આ-
 ભાને ય સ્વેત અબરાતુ પરિધાન કરવું પડ્યો.
 ગમે ત વ્યક્તિ હોય તેની સામે મૈત્રી, પ્રમોદ,
 કારુણ્ય કે માન્યસ્થ, આ ચારમાંથી જ એકાદ ભાવ
 નાને ભાવવાનું સાચકાર મહાજિઓ કહે છે એમણે
 કોપ ભાવના કે હિંસ્યા-અસૂયા ભાવનાનું નામ
 ટાક્યું નથી

અતર્મુખ માનવે સારા જગત ઉપર વિશ્વ-
 મૈત્રી પ્રગટ કરવાની િ એવે તેના માટે હૃદય છલે.

છવ પ્રેમથી ભરેલું હોયુ જ જોઈએ એની દૃષ્ટિમાં
વાત્સલ્ય હોય, એના વચનમાં અમૃતને મૂલાવે તેવી
મીઠાશ હોય, સ સાર-સુદૃષ્ટિના પ્રાણીઓને ધન, ધાન્ય
શ્રી વગેરે કાઈ જ ન આપવા છતાં પોતાના અમી
તેવા વચનથી અને ઓઝસ્વી નયનોથી એ છવેની
દુ ખેની આતશ સાત પાડી દે અરે ! એના વચ
નની તો વાન ફર રહી, એનું પ્રસન્ન મુખારવિદ જ
દાઝતા છવેને હીમ જેવું ઠડું કરી દે ॥

આ સિખિ પાછળ સાધનાની જરૂર છે
ઉદાર મનોવૃત્તિની અનિવાર્ય આવશ્યકતા છે
આત્મન પ્રતિકૂલાનિ પરેષા ન સમાચરત્ની જાવનાને
હાડોહાડમાં વ્યાપ્ત કરી દેવાની જરૂર છે

માનસિક પણ હિસા મહર્ષિઓએ દોષપાત્ર
કહી છે એ સમજીને મન ઉપર અને વચન ઉપર
કાબૂ મેળવવો ખૂબ જ આવશ્યક છે અતર્મુખતાની
સિદ્ધિ વિશ્વમૈત્રીમાં સમાયેલી છે, એ જરા ય તેણે
વિસરવું ન જોઈએ

ઘડિયાળનો નાનામ્મ નાનો રકુ પણ જો ખસી
જાય તો ય ઘડિયાળ કામ કરતું અટકી જાય, તેમ

વિશ્વનો એકાદ છવ ખીજ છવના મનમાથી ખગી
નય તો તે પોતાની પ્રગતિને બેચક ખેંધ બેમે
છે એ હકીકત અતર્કુખી આત્માએ ખાસ લક્ષ્યમા
રાખવી જોઈએ

જેના મનમા જ્ઞા શાંતિ વસી છે, એની કાયા
શાંત છે, એનું વાતાવરણ પ્રશાન્ત બને છે, એના
ચાચીઓના મન સુધી જ્ઞા શાન્તિ વ્યાપે છે, એને
એ પણ બધા પ્રશાન્ત બને છે એમનું રહેવાનું
સ્થાન શાન્ત બને છે એ ગામને પણ એ ભૂમિ
પ્રશાન્ત બનાવે છે અરે ! આખું ય વિશ્વ પર
ખસાએ પ્રશાન્ત હોય, એનો અનુભવ એ અતર્કુખી
આત્માને યથા લાગે

ઉનારતાની મુરીલી બમીને બલ્લરી સદુ કોઈ
પ્રાણીને શાન્ત બનાવવા એ કેની મદ્દાન સાધના છે !
અને પછી પોતાની ઇંતર પ્રવૃત્તિઓમા જે વેગ
આવે એની તુલના ય કોઈની સાથ થઈ શકે ?
ઘોઘાટિયું અને નામદાયક તથા મકુચિન અને
અવિશ્વાસુ છવન કેટલું દુખ છે, અને એનું
પ્રતિરુપી જા છવન કેટલું શાન્તિદાતા છે, એ તો
અનુભવે જ સમજાય

નાનકડી વાતોમા વાધાઓ ઉભા કરીને દગવ
મયાવણુ અને કારગી અચાન્તિની આગ લવનના
અત સુધી અનુભવવી, એ કરતા ઉદાર દિલ-સાગ
રમા વાતોના માણવા કે તોફાનના ખળભળતા કાકરા
સમાધી દેવા એ પરમ મુખનુ કારણુ સમજી અત
મુખી એવે એના તરફ જ નજર નાખવી રહી

ઉદાર મનોરૂતિના સાધક એવનુ આ જગ
તની અદર અસ્તિત્વ પણ કેટલુ આનંદમં છે, એ
તો આ રીતે જ કહી શકાય

ઓ અતમુખી હે સાધકડા, ત્હારે કુણે હેયે,
અમૃત-ઝરણુ, કરેણુ-જલના, જુગ જુગ જુના વહેતા,
સહેતા તાપ સદા ધખધખતા,
કરતા આતમના અજવાળા ૧

નિર્મળ ત્હારે શરણે બાધી, પાપી કરતા પગમા,
જનમ-જનમના સાકચા-પાકચા, પળી દગતા પંખા,
રટતા, હાથ વિસામે લેતા,
મનના તનના તાપો ધેવા ૨

ઓ વૈરાગી, ઓ વીતરાગી, પ્રેમ-દ્યાની ધારા,

તડપે ફફડે તસ્ત મુખીડિયા, જમના જન્તુ બિચારા,
 વહેતી હુ ખથી અશ્રુધારા,
 યાચે તુજ કરચુની માયા ૩

પ્રેમ પ્રવીક તુજ કરને ફડે, બાજે કોપની કાયા,
 શત્રુને ધારી વિશ્વને હણવા ધસતા સૌ સરમાયા,
 કમતા કમર બધા કરમાયા,
 વધતા વિજ્ઞાને જરમાયા... ૪

સ્વેન-સુવર્ણે તુજ ગીવ-ચરણ, મસારે પથરાતી,
 હિસા પાપે કૃષ્ણા પસતી, જીવન-કામ એ જનતી,
 દિલમા ફળ એને કે વળતી
 ધરની તુજ કચ્છાથી રહેતી ૫

તારા બોધને ધોધે ધમધમ, ધોવાની મન-માયા,
 તુજ શાસનને ધનુ-ટકારે, તૂટે કોપની કાયા,
 તૂટ્યા તકંતકં મોજ-મીનારા,
 ખૂટ્યા આત્મ-કમવના કચારા ૬

ઓ વિજયી વીર, તુ મહાવીર, વિશ્વે મિત્રો તારા,
 વિશ્વમૈત્રી ઝગકે જિતે તુજ, આત્મમતા સદ્યવારા,

કરતો શાત સદા રખવાળા,

ધરતો બધારે અજવાળા ૭

કેવું આજેહૂંમ આવેખન પ્રેમ-પુજ અત-
ર્હુખ આદમાનુ ઉપરના કાબ્યમાં કર્યું છે ! શાદ-
તાળમાં શુ ધાયેલુ આ આવેખન અતર્હુખી આત્માની
પામે જઈને મુખ જને છે

ઉદાર મનોવૃત્તિના એસે કે પ્રેમના કેસા
શુભ ગાવા ? પ્રેમના પારસ-સ્પર્શે દુગુણુ કથીર
પણ મદ્યુણુ સુવર્ણ બની શકે એ ભૂમિમાં વાતસ
વ્યભચાં અતર્હુખ-જગનના માનવ વને છે, એ ભૂમિ
દુખી હોઈ શકતી નથી, એમાં વસતા માનવો
દુખી હોઈ શકતા નથી વાતસ યજ્ઞર્હુ જીવન એ તો
નિર્દોષ પ્રકૃતિનું આવકારપ્રદ અનુકરણ છે ખજખજ
વહી જતા ઝરણા, કુતા—ખેલતા હોડયા જતા બાજ
હરણિયા, ખીવખીવા હાસ્ય કરતા વન-પુષ્પો અને
મમર ર્હુ-સ્વનિચી માનકારતા કુજ-તળઓ કેટલા
સુદર લાગે છે ! જરોબર એ પ્રકૃતિની પ્રતિદૂતિ
સમાન જ પ્રમથી છનકાયેલા હૃદય-સરોવર સજિ
અતર્હુખ જગનની પ્રત્યેક વ્યક્તિએ જનવુ જ રહ્યું

નાક છે, તેણી જ ખતરનાક સકુચિત મનોવૃત્તિ છે. એણે મનોમન દંડ કરી લેણું જોઈએ અને ત્યારબાદ વિધાદની પ્રતિસ્પર્ધી વાત્સલ્યદષ્ટિ (પ્રેમ) કે ઉદાર મનોવૃત્તિને કેળવવા માટે સારો લોગ આપે. જો જોઈએ એના ફળ મહાન છે એણે જાણે અદ્ભૂત જૂનું.

મનમુખ્ય જીવનની સફળતા માટે ઉદાર મનોવૃત્તિની મનિવાર્ધતા ઉપરની વિચારણાથી સમજી શકાય છે હવે આ ઉદાર મનોવૃત્તિ શી રીતે કેળવી શકાય ? એ જોઈએ.

સહુ પ્રથમ પ્રત્યેક જીવમા રહેલા એકાદ ગુણને શોધી કાઢવો જોઈએ અને તેને મામે રાખી તે ગુણી તરફ પ્રેમાળભાવ ધકવો જોઈએ.

દરેકના જીવન-ખેતરમા એકાદ ગુણનું જાનો પાવવ તો જરૂર-જરૂર મળી રહે છે મનુષ્યની સરોધન-વૃત્તિ આ આમોપાલવને શોધી કા? તે તે જીવન-ખેતર તરફ આકર્ષિત બની જાય, અને આ મગોધન અનિવાર્ય છે કેમકે એના વિના જીવન-ખેતરમા ઉત્પન્નતા (ફળજીવ) ઢેળાય એવે તેના પ્રતિ

લેવો જોઈએ, અને તે રીતે મામાનું સદોષ છુવન નિર્દોષ બનાવીને પરમાર્થવૃત્તિને કેળવવી જોઈએ. માન દાઝવાથી શુ ? એનાથી તો જાનને જ પણ નુકસાન પડે એ છે

એક એવો નિયમ છે, કે-“ મનુષ્ય પોતાનામા જે દોષ નથી એને બીજામા જોવા લાગી જાય અને તેની કંક કીમ પણ કરે તો તે જ દોષ થોડા જ કાગમા તેનામા જ ઉતરી જાય છે ” આ અતુ ભવમિશ્ર હકીકત છે એને ખૂબ જ સારી રીતે મનોમન દૃઢ કરી લેવી જોઈએ

ઉદા-‘ કાલ જ નહિ તો તે બીવણ મમા-રને ત્યાગીને અક્ષાં આનેન છે, આત્મ-ધર્મનો પરા પાતી છે, માટે મારો મજાલીન બધુ છે ’ એમ વિચારીને પણ તે વ્યક્તિની નજીક જવુ જ જોઈએ

બચકર અપનાધીઓને પણ આપણા અનતો પકારી ચરમ-તીર્થપતિ મજાવીર પરમાત્માએ વાત્સલ્યકાર્યા નયનોથી ચાન્ત કરી દીધા છે, એ/હુ જ નહિ પણ તેમને ઉત્કર્ષના પથે ચડાવી દીધા છે એ મજાવીરદેવના નપુત આપણે છીએ, તો

એમનો આ જીવન-મત આપણા જીવનમાં સાગો
પાગ ઉતારી દેવો જ રહ્યો

જે વાતાવરણમાં વાદસ-ચંબાવની ફૂંક છે, એ
વાતાવરણ જ આગાધનાની સુવાસથી મધમધી ઉઠે છે
તથા મનના અંતર પડ્યા છે, અને હૈયા સ કોચાઈ
લાય છે, ત્યાંના વાતાવરણમાં નીરસ જીવનની હાથ-
માદ શુભતી હોય છે

અનેકના આસનનજૂલ બનીને જાતની પરમ
સાધના સિદ્ધ કરવા માટે જીવનમાં ઉદાર મનોવૃ-
ત્તિને ખૂબ ખૂબ પોષણી જોઈએ એ અકિકત હોય
હૃદયમાં જાગે એ સુચકય છે

અતર્મખ જીવનની સફળતા ગિરમન્તુ સવગ્ગાન
પી કલ્યાણ-કામનામાં અને મિત્તી મે સવમ્ભસુ ન
અવ્ય ભાવનામાં હુપાયેલી છે એટલે અતર્મખ
જગતના પ્રાણીએ આ સુવર્ણ-મતને પોતાના જીવન
અગ્રાસમાં પૂરી દેવો જોઈએ એ જેમ જેમ વા
ધૂંકો તેમ તેમ તેનું જાગ વધતું જશે તે અપ
સત્વને પ્રમટ કરશે એના વિના જનસાગના ખ
કામાં એસ્વાહ જવાનો મોગે જાય ઉભો રહે

અતર્કુષ્ણ છવનની સંકળવા વિષાદ-વિરહિત
છવનમા અને ઉદાર મનોવૃત્તિમા જોઈ હજુ થોડા
આગળ વધીએ

સહાનુભૂતિ — ઉદાર મનોવૃત્તિની નજીકનો
સખધી અને આવશ્યક એવો સહાનુભૂતિનો શુદ્ધ
આવે છે સામી વ્યક્તિને જેવા પ્રકારનો દુઃખાનુભવ
થયો હોય અને તે વખતે જે મનોદશા ઉપસ્થિત
થઈ હોય તેવી જ અનુભૂતિ અને તેવી જ મનોદશાને
સામી વ્યક્તિની વાતો સામળવા સાથે અનુભવની
(સહ+અનુભૂતિ) તેનું નામ સહાનુભૂતિ સ્થૂળ અર્થમા
તેને ‘આત્માસન પ્રદાન’ કહી શકાય

અનેકના છવનમા એવા કેટલાક પ્રશ્નો ધની
જાય છે, જેની વિચારણાના વમણેમા તે છવો
ગૂં ગળાઈ જાય છે નથી તેઓ મહી શકતા કે નથી
કેઈને કહી શકતા ચિતાનો અગ્નિ તેમને પ્રતિક્ષણ
ખાળનો હોય છે એમને માથે આખી ધરતીનો ભાર
આવી ગયો હોય તેવું તેમને લાગે છે વિચારોની
પરપરા, રાઈ જેવડા દુખને પર્વત જેવડું મોટું
ખનાવી દે છે અને તે વ્યક્તિને અત્યંત કષ્ટગીત
કરી મૂકે ઈ

આવા વખતે આપણી કૃત્ય એ છે કે ત
 બ્યક્તિ પાસે જઈને તેની બધી જ વાતો તેની પાસેથી
 બોલાવડાવી લેવી ત્યાં સુધી તે બધું બોલી ન શક
 ત્યાં સુધી તેની વાતનો વિરોધ ન કરવો એનારો
 જ દુ ખી અવસ્થાને આસળાવે જાતે અનુભવવાનો
 ધત્ત કરવો એને ઉત્સાહ આપવો એની વગર
 હકાર જ બચવો આ રીતે બહુ ય અર્થ થી ન
 બોલાવડાવી દેવું આસુના ગીર વહે તંદુર વહેવ
 દેવા પછી એને શાન્ત થવા દેવો એને ત્યાંમા
 તેને આધામન આપવું રહેવું મર્મધન
 આપવું આથી એનું મન શાન્ત થશે એને વર્મ
 રાટ વાતો સામળવા માગથી થશે એને વશે
 'જગતમા એનો કેઈ બેઠી છે' એનું વને મન
 થશે એને શાંતિ મળશે ત્યાંમા તે મર્મધન
 આપવામા આવશે એ મને તેનું પાંખદ દરો
 તો તેના અમલ તે બ્યક્તિ કમલ બન જાયશે

અનેકના લખનો સહનુભૂતિ કેડે એકાદ
 રમાન પણ ન મળવા માગથી જમાદ યાય છે
 એને આખાદ કરનારો આ અર્થ ગુણ સદુ કે
 અતર્કુષ્ણ આત્મજો સિધ્ધ થી લેવો એકાદ

સહાનુભૂતિ એ હાડતા જીવોને માટે
ગીતલ પાણીની પરબ છે

સહાનુભૂતિ એ દીપક છે જાસના અધકારમાં
અથડાતા હૃદયનો એ આધાર છે વાસનાના તિમિ
રમાં જીવન-કેરી ખેંચે ભેંસેલા માનવીનો એ પથ
દર્શક છે આ દીપની સદૃઢ કોઈએ આવજત કળી
જોઈએ એની ચીમની કાગી ન ચર્ચ જાય, એના
પર મેરાના ધર બાઝી ન જાય, માટે દેશ એને
માજતા રહેવું જોઈએ એની સ્વચ્છ ચીમની દ્વારા
નીકળતો પ્રકાશ મહુ કોઈને નળ્યા કરશે પ્રમાત
બીજા દીપકો લવે ખુઝાઈ જાય, પણ સહાનુભૂતિનો
આ દીપ કની ન ખૂઝાય એની ખુબ જ કાળજી
લેવી જોઈએ

‘જીરો જીરવ્ય જીરનમ્’ ઉત્સાહવિહીન જીવન
બીજો જીવ જીવન બને છે-એને એ પ્રેરણા આપે
છે, શાત્રવન આપે છે, આશ્વાસનની પૂરકમાં લઈને
જીવના અર્પે છે, માર્ગદર્શન આપે છે, ચૂકાચેરી
કેરી પ્રાપ્ત કરાવી આપે છે

આ મુવર્ણ-મ ની સાક્ષી ગદનેમિ-રાજમનીનો
ચુકામ બનેલો પ્રસંગ પૂરે છે

અચેક્ષક અવસ્થામાં રહેલા રાજમનીને નીર-
ખીને તીર્થઠરડેવના બાઈ રૂડનેમિ-મહાત્મા રૂડનેમિ
વાસનાના જડમામાં આવી ગયા અનુચિત માગણી
કરતા વચનોની દુર્ગંધ એમના ગ્રીમુખેથી વહુતી
એમાં વાસનાની દુર્ગંધ હતી વિકારોથી એ મુખ જ
નહિ, આખો ય આત્મા મલીન બની રહ્યો હતો.
દૈનિક મુખને આલિંગવા આ વિનયર દેવ તસમી
રહ્યો હતો કેમ જાણે આત્મિક આનંદના ખ્યાતાના
પાન કરી કરીને આ ચેતન ધગર્ભ ન ગયેા હોય !
આતર-દીપની ઝગહળની જ્યોત ઉઠ્યા શ્યામ લગ્ન
રહી લાગતી હતી હા ! સૂચમીને આત્મા અને
આતર-જ્યોતિના અતિમ શ્વાસ ! વિરાગીને કેદ ને
રાગશ્યામાં તરખોળ બનતો !

ભુઝાર્થ ગમે અતે એ દીપક ! આત્માનંદની
સફરે નીકળેવા રૂડનેમિ અધવચ્ચે જ યાકયા રાજ
મતિજ પાતે વિષયોની આગણી કરતા ય ન લાભ્યા !
વિકાસી જીવનના તરંગી સ્વપ્નોએ મન પ્રકેશોની
જડની લીધી વિકારોની આગેએ આતર—ભૂમિને
ચીનગારો આપી એક પછી એક શુણ્ઘ્યાનર્ક ધરા-
શાયી બનતા ગયા ભાવનાના અપ્રતિમખ વેગે પલ્લ

શિથિલ બન્યા ખરેખર જુઝાયો એ દીપક અધારી
શુદ્ધ વધુ અધારી બની

પણ હજી એક દીપ-જ્યોત અગડી જતી હતી
એ અસ્ખલિત ગતિએ પ્રકાશતી હતી એની પ્રભા
નિર્મળ હતી એ શુદ્ધતા ગાઢ અધકારને પણ
ઉભેલી રહી હતી અરે ! એની તેજો-દૃષ્ટિ આત્માના
અનત અધકારને પણ દૂર હઠાવેલી રહી હતી
આજે તો એણે કમાલ કરી એના અપૂર્વ તેજોમ
સાથે એ કોઈ પતિતના અધારપગેને પણ સેદી
નાખવા જાણે ઉછાળા મારી રહી હતી

મહાત્માનો આતરદીપ જુઝાયો હતો વાસ
નાના વેગીલા વાયરાઓએ એને જુઝાવ્યો હતો શુ
હવે જુઝેવો દીપ ન પ્રગટે ? શુ એ દિવ્યદૃષ્ટિ
સદાને માટે મર્ચિત રહે ! ના, ના હજી જીવન-
ઠોડીયુ છે, વીતરાગની વાળીયુ તેલ છે, પ્રજ્ઞાની
વાટ છે, નથી માત્ર વીતરાગ-દશાની જ્યોત !

જુઝાયેલા દીપને પ્રજગતવા સજીવ દીપની
ઓથ લેવી જ રહી જુઝાયેલ વાટની પાસે રાહ
મતીનો સતીત્વદીપ ધરાયો અને અને એ જુઝા

ચેલો દી ૧ પ્રગળી ગયો એના અત્માનો અધારપટ
ખેચાઈ ગયો દીપકને દી ૧કે પ્રગળાયો,

ફરી યાદ આવે છે જાણો જીવસ્થ જીવનમ્

સહજમુતિ કે આત્માસનની દૂર આ જ રીતે
બનેકના જીવન ઉપર પધરાયેલા વિવિધ અધકારને
ફર ફરે છે એના બંને છે નૂતન જીવન અર્પે છે

મહાવીરોએ મેઘકુમારને પડતા ઉગાર્યા એની
પાછળ પણ આ જ આત્માસન-પ્રદાન હતું ને ।

વિકાસના પથે ફોડી જવા માટે
અતર્કજી જીવનના કામી આત્માએ જળ
મેળવવું પડશે અને તે જળ ગ્રાસ કરવા
માટે આસપાસનું વાતાવરણુ ઘાણુ જ
વિશુદ્ધ રાખવું અનિવાર્ય બનશે

“વાતાવરણુમા આવી જતી અશુભિની સાથે મારે
શી નિરખત છે. અથવા તો એ એનું ફોડ્યો મારે
શા માટે તેમા પડવું ? અથવા કરે એવું તે યાચું
હું ખી, હું શું કરું ? ” એવી જાતનું મનોમન
સમાધાન નહિ એજવી શકાય જે વાતાવરણુમા હું ખ

અને અશ્રુતિ હોય, તે વાતાવરણમાં પરમ-શાંતિની સાધના કરવી એ મહાકર્મન કાર્ય છે

સ્વના દુ ખનો ધ્વસ કરવા જગતનો ત્યાગ કર્યો, કાયાને પણ વિસરી ગયા, કેમકે એ દુ ખ, એ સસાર, એ કર્મો બહુજ લય કર દેખાયા, તો હવે એ જ દુ ખનું પડળ ખીજાના આત્મા ઉપર બાઝી ગયું હોય ત્યારે તેને દૂર કરવું ન જોઈએ ? તેની સામે આખ-મીચામણા થઈ શકે ? અને એ રીતે જાતના જ આત્માને નિષ્કુર બનાવવાના સસ્કાર હાબા હાથે ઘડી શકાય ?

નહિ, નહિ, એ તો બિલકુલ અનુચિત છે વાતાવરણની વિશુદ્ધિ પોતાની સાધના માટે જ આવશ્યક છે, એટલે એમાં જો કંઈ અશુભિ હોય તો તેને સહાનુભૂતિના સમબાણુ ઓવધથી દૂર કરવી જ રહી.

અનેક જીવનો માન સહાનુભૂતિથી ઉગરી ગયા છે, એ જ્યાંસમા રાખીને કંઈપણ ગુજળાતા જીવન પ્રતિ ઉપેક્ષા સેવવી જોઈએ નહિ

છટ્ઠમયપણુ છે, અનંત દુર્ગુણોથી ભરેલો આ
• છે, એટલે બૂલ તો પગલે પગલે મુશકય

છે, એવી ભૂવના બોગ બીજાઓ બને છે તેમ કેઈ વાર જાતને પણ બનવાનું આવે છે, એ વળતે આપણું સાશનનાર, આપણા રૂઢનમાં રડનાર કેઈ મગી જાય તો કેવો બોલો હજારો થઈ જાય ? આ વાત સામે રાખીને હવે વિચારવું બોધ્યો કે, “ તો પછી બીજાના રૂઢનમાં હું સૂર પૂરવી હર્ષ અને તે દ્વારા તેની વાતમાં મારો કામચલાઉ ટેકો આપી હર્ષ તો તે આત્મા કુધ્વાનની દોષીમાંથી ઉગરી જશે મારા આવાસનથી નૂતન પ્રાણનો સચાર થનો તેને લાગશે. ”

અતર્કુષ્ણ ભવનની સંજ્ઞામાં નાનકડો પણ બહુ જ લાભદાયી સંક્રાન્તિનો આ શુભ દરેક અતર્કુષ્ણ ભવનના કામી આત્માએ હવે કરવો જ બોધ્યો.

* ધ્યેય—નિષ્ઠ ભવન

આગળ વધતા આપણે ધ્યેયયુક્ત ભવનની ઉચ્ચતા બોધ્યું અતર્કુષ્ણ ભવન ભવન એ એક સ્પૂર્ણ ધ્યેય છે, પણ તેને પહોંચી વળવા માટે બીજા

---

* A man without a purpose is like a ship without a compass

અનેક નાના મોટા ધ્યેય આવશ્યક બને છે એ ધ્યેયોની સિધ્ધિ જેમ જેમ થતી જાય છે તેમ તેમ આપણુ અતર્કુખ જીવન જીવવાનુ સ્પૂલ ધ્યેય સંધાતુ જાય છે

આ નાના ધ્યેયો અનેક જાતના હોય છે કેટલાકમાં તપનો વિષય હોય છે, તો કેટલાકમાં સ્વાધ્યાયનો વિષય હોય છે મનન પણ આમાં જ સમાઈ જાય છે

ગમે તેમ પણ જીવન ફેરવે કેઈ ધ્યેયોની શુચીથી શુચાયેલુ હોવુ જોઈએ, બધે પછી નાનુ તદ્દન તુચ્છ ધ્યેય હોય પણ તેને માટે ય મહાન ધ્યેયની પાછાની ચીવટ જેવી જ ચીવટ હોવી જોઈએ નાનો બેસણનો જ બધે તપ હોય પણ તે ય અખડ હોવો જોઈએ રાજ પાત્ર શ્લોકને ગોખવાના હોય જ અને તે ય નિરતર ગોખવા જોઈએ રાત્રે બે કલાકનો સ્વાધ્યાય નહીં કર્યો હોય તો તે નિયમિત યોગ જ જોઈએ કાપ અમુક સમયે જ કાઢવો જોઈએ ઇત્યાદિ અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓ ધ્યેયથી અકિત કરેલી હોવી જોઈએ

કેટલીક બાબતો અતિ આવશ્યક હોવા છતાં

પણે ઠેકાણે વિચાર્યું છે મુહપત્તિનો બોલતી
વખતે ઉપયોગ લગભગ ભૂલાયો છે પૂલ
પ્રમાણને જ ઉપાડવા મૂકવાનું થ જવા લાગ્યું છે
ખપેરે ઉધવાનું સાતમા આવશ્યક જેવું બની ગયું
છે, આ બધી થ પ્રતિતિને દૂર કરવા જીવન ધ્યેય
નિષ્ઠ બનાવી દેવું આવશ્યક છે

ધ્યેય—વિદ્યાલુ જીવન પશુની જેમ ગમે ત્ય
લડીને પૂર્ણ કરવા જેવું છે ધ્યેયનું સ્પષ્ટ ચિત્ર
પાસે ન હોય તો આ જીવન એક ગોળરૂપ બર્ત
નય છે અને ઉગમીન તથા કટાગમર્થ બને છે

જગતના સયોગો અને વાસનાની સાકળોર્થ
આજે માનવ-પ્રાણી બધાઈ ગયેન છે હા એન
દિગ્ધા મુગ્ધિનું ગીત છે, મર્કટવાદકાણ્યો સારી સારી
પડી છે, પણ પગમા વાસનાની સાકળો પડી છે
એ ક્યા નય ? કયું ધ્યેય નિષ્પ કરે ? પછી તે
પાજરામા પૂગાયેલા પળીની જેમ માનવી ખાય છે
અને ગાય છે તે પણ આત્માના આનંદ-ગીતનું
લક્ષ્યકરવા માટે નહિ પણ આ દેહના દલાવ મા
નેડતા રાખવા માટે

ધ્યેય—વિદ્યાલુ જીવન બનવા, સાધતાનું ખમી

ને વાસનાના લોગ સોજ્યો

ચિત્તથી પશુ વિરમતો,
કર્તવ્યનો આનંદ જેને

હૃદય ઓસરતો નથી,
કર્તવ્ય-પથે ચાલતા ને

ઠોકરો ગણતો નથી -૨

બસ ભય છે, એ ભય છે

મન વિષાદી જનતુ નથી,
જેના કંઠે નીકર કથાનો

થાક અનુભવતા નથી,
ને ચેતના બદલાકના

અણુએ અણુ ધૂમી રહે,
ને આદમ-મસ્તી વિશ્વની

સપત્તિને તૃણવત્ શરે. ૩

નિદા-પ્રથસા કુસુમ જેને

લુબ્ધ કરી શક્તા નથી,
પીને પચાવી જગતના વિષ

વિશ્વ અમીધારા વહે,
કયાણુ જગતુ એ જ જેના

સોજ્યની પાસે રી રી,

એ વિભૂતિ વહનીય
દર્શનીય દિન નિશી ૪

માયા મરે જગની પૂતારી
શ્વાસધૂન અતિમ મમે,

કાયા ટળે પરવા નહિ
જેને યદિ સિધ્ધિ મળે

જીવન બિભાદ ગીતની
મસ્તી મહીજ જતુ વહી

એ જીવિને ધન્ય છે
ધન્ય ધર્તા તેહને

જીવન તણા આશ્રયના
આનંદ-રૂપે જે પીતો ૫

જીવન ધણ જ દૂક છે પ્રવાહના વેગે સમય
પસાર થઈ જાય છે અતર્બુજ જીવન અનેક સાધ
નાઓથી વર્ગાયેલું છે અનંત કર્મોના કચરા એક
જ જીવનમા ઉભેથી નાળવામા અશક્ય મનોરથો
ધડીને આમળા ધપવાનું છે વિષયોના આકર્ષણો
એટલા બધા આવના હોય છે કે જેનાથી ભાગવું
ક્યારેક ભારે થઈ પડે માનસિક અશુદ્ધિઓ ક્યારેક

એવી પ્રગતિ વેગે વધી જાય છે કે જેનો આપણને
સ્વપ્ને ય યથાવ ન આવે

આવા સાધનાના પથે આગળ વધવાની તીવ્ર
અભિલાષાવાળા હવને વિખોના પથનઓ નટે છે અને
તે વળી પછો ખાડને પાછળ પડે છે, કે તમ્મર
ખાદને ત્યા જ મેઘી જાય છે પ્રગતિના પથે દોડતા
અડધી જાય છે વળી પાછો સાધક સાવધાન
બનીને દોડે છે

એવ તદિત જીવન જીવનારા હવોની આ
દશા થાય છે વૃદ્ધ પુરોને ભોઈશુ તો તમનામા
આપણને જીવનની મદદગારો અનુભવ જણાશે.
તેઓમા અમુક અમુક કાર્ય અમુક સમયે કરવાની
નિયમિતતા જણાશે તેમજ જીવન રાત્ર પ્રવાહથી
વહી જતી નદીના નીરથી જેમ સરગતાથી પસાર
થા જતુ જાને છે પા પા પગલીની જેમ છત્રય
એકાદ પજુ વિષય-વિકારોના પક્ષા વિનાની પ્રગતિ
સાધકને અવશ્યક છે

મૃત્યુની સન્મુખ જેમ જેમ વધુ આવે તેમ
તેમ મનુષ્ય ઝડપી કાર્ય કરે છે તે કાર્યના પ્રતિ-
દાષક તત્વોને મનમા ય પેસવા દેતો નથી અને

પોતાની કર્ત્તવ્ય-પરાયણતાની દૃષ્ટિને ખૂબ જ વિક
સાવે છે

અતર્કુળ આત્માએ પ્રમાદને મૃત્યુ તુલ્ય સમ
જવાનો છે એટલે કે પ્રમાદ અવસ્થા એ પ્રતિપ-
ળના મૃત્યુની અવસ્થા છે, એવો વિચાર તેણે મનમાં
સ્થિર કરી લેવાનો છે

હવે વિચાર કરો કે પ્રમાદ-મૃત્યુ તો જરા
જરામાં આવી જાય માટે એ મૃત્યુના જાયથી ઠેકા
અપ્રમત્ત બની જણુ જોઈએ ? અને તે માટે અનેક
ધ્યેયને-મનોરથોને ઘડી નાખી તેની સિધ્ધિ કાળે
ઠેકા બધા પ્રવૃત્તિશીલ બની જણુ રહુ !

ધ્યેય-નિષ્ઠા એવન એવવા છતાં ય દુર્ગની
પ્રાપ્તિ ન થતા અધીરાઈ આવી જાય તો તે ખેડ
છે હંતર દર્શનમાં કહ્યું છે-કર્મણ્યેવાધિકારસ્તે મા
ફલેષુ ક્વાચન ! કાર્યસિદ્ધિ ક્યારે થશે ? એ વિચાર
રવાનો પણ અધિકાર નથી માત્ર યોગ્ય માટે યોગ્ય
કર્મ કરવાનો જ આપણો અધિકાર છે ત્રિધિ એની
મેળે જ આવીને પડશે

આવી રીતે અનેક વિચારણાઓથી અતરને
—વિત કરી દઈને ધ્યેય-નિષ્ઠા એવન એવવાનો

[૭૬]

અતર્કુખ લવન ક્યેયનિષ્ઠ જને તો જ તે
ધન્ય લવન બની શકે

ગુરુ-સમર્પણ

હવે ઘોડા આગળ વધીએ અતર્કુખ લવન
લવવાથી અપૂર્વ લાભ પ્રાપ્ત થાય છે, અને ખરે
ખર, માનવ-લવન કૃતકૃત્ય જને છે, પણ એને એ
રીતે લવવું જોઈએ લવતા આવડવું જોઈએ લવી
જાણવું જોઈએ

કેણુ જાતાવે ? એ લવન-કેડીની અપડી
કડીએ કેણુ ઉકેલે ? શુ એ સ્વયં ચોધ્ય હકિકત
છે ? ના ગુરુના સાથ વિના, ગુરુની ઉપાસના
વિના એ લવન લીધે શકાતુ નથી લવન-સુકાન
સુયોગ્ય ગુરુને સોપવાતુ છે અને સોપ્યા બાદ
સયોગની કોઈ પણ ઢાલ ધર્યા વિના આગળ વધ
વાતુ છે

ધ્યાનમૂલ ગુરોર્મત્તિ ।

પૂજામૂલ ગુરો પદી ।

મન્ત્રમૂલ ગુરોર્ગવ્ય ।

મોક્ષમૂલ ગુરો કૃપા ।

પણ સુરેન્દ્રેન્દ્ર કહ્યું, અમર રાજ્ય
સમતુલ્ય, મેઝી કિષ્કિ રુદ્રપદ્મ વ ની મુદ્રા
અને પૂજા રુદ્ર-ચરેત્રી વ કમળા

અર્થાત્—પણ સુરેન્દ્રેન્દ્રે સમર્પણ
પોતાની સુવર્ણી કા, પદ્મ તેમ જુએ પુર
ધર્મમાં સુરિધર્મ અને અર્જુન પદ્મ
રિધર કમળા

પુત્ર એટલે જનવ સુદામ-સામગ્ર્ય નજીક
પામર હવતા વામુકાર, મેઝમાનના સાર્થવાઈ,
નમ્રતા સ્વીકાર અને પદ્મપદ્મ સાધક હવતને
જાને હવતામ્, એવા એ શુની અપ્રતિમ તેમ,
મેરુ અર્પુર જદુમાનક અવર્તુષ હવતના સાધક છે

પણ અર્જુન-કાલ ને દ્રિષ્ટી પુરને પ્રત્યક્ષના
સ્વીકાર વખતે નીકાળા હોમ છે તે દ્રિષ્ટિ પછીના
કાળમાં હુમ થતી હોવાય છે પુરમાં છાના-દુપા
હોવ-ધર્મન થાય છે જરા જરા ખરામ પણ જન્મે
છે જાલોચના વગેરે કરવામાં ઘણમેલ થવા લાગે છે
હોવાના શુચ દુષ્ટામાં જ મોટા કરાય છે

* સમ્યક્ત્વ જ્ઞાન-વરણયો કામળ-મધ્ય મારુ-
વદુમાનેનૈવ ચલિત ।

પરિણામ બહુ ભયકર આવે છે ભડકેા એકા
એક થાય છે અનેક નવી-જૂની ઝહેર થાય છે
વાતાવરણમાં કલેશ ફેલાય છે

એક વાર આમ થતા હોયુ નિષ્કુર બને છે,
સામાન્ય-મર્યાદા વિહાય લે છે, કૃતજ્ઞતાના સ્થાને કૃત
પ્રતા આકાર લે છે

ધીરે ધીરે મનોવૃત્તિ સ્વચ્છદી બને છે, સ્વભાવ
ચીટીયો થાય છે, જગત આખુ ય નિહાય છે
ચોતાની બાત બિવકૃત બિનશુ હેંગાર તરીકે બતાવવા
ઉપચારે અને ઉપાયો અજમાવાય છે

સારું, આખુ જ થાય તો તો હજુ ય
કંઈક બહુ વાધો ન આવે, પણ આટલું થતા આની
સાથે સાથે નાનસિક ઢોપોતુ જે પ્રગટીકરણ અનિ
વાર્ય હોય છે તે અટકે છે, અને તેથી અનેક બાતના
પાપ-વિચારોતુ પોષણ આત્મામાં થઈ થાય છે
અનેક બાતની કુવિચારણાઓ સતત આ-આ કરે ॥
હરે તેને અજ્ઞાવનાર કોણુ ? એ વિચારણાને દૂર
કરનાર કોણુ ? એ દુષ્ટત્યોને ભૂલાવનાર કોણુ ?
પ્રતિસ્પર્ધી સદ્વિચારોને બતાવનાર કોણુ ?

કોઈ જ નહિ પરપરા ઘણી કલુષિત બની

જાય છે આત્મ-સાધનાને મોટો ઘોડો પહેલે છે

આ કટુ પરિણામોને લક્ષ્યમાં નાખવામાં આવે
તો ગુરુશ્રી વિમુખ બનવાનું કદાપિ ન સૂઝે ગુરુના
કટુવચનો અમૃતના ઘૂટ સમાન લાગે કટુવચન એ
બલે લાંબુ છે પણ એકલો લાંબુનો રસ ખાટો લાગે
છે ને ! સમજાવી સાકર એ લાંબુના પાણીમાં ભેગવી
લઈએ તો તેજ લાંબુનું સરખત બની જાય એને
પીવામાં તે આનંદ આવે

વિના ગુરુઘ્યો ગુણનીરધિઘ્યો ।

જાનાતિ તત્ત્વ ન વિચક્ષણોઽપિ ॥

માર્ષર્ષ—દીર્ઘાયતલોચનોઽપિ ।

દીપ વિના વદ્યતિ નાચકારે ॥

ગમે તે/લી લાખી આખ હોય પણ દીપક
વિના અધારે ભેધ ન થકે તેમ ગમે તેવો વિચ
ક્ષણ પુરુષ પણ ગુરુ વિના જ્ઞાન મેગવી થકે નહિ

વીતરાગદેવતા શામનના રહસ્યો ખુલ્લા કરનાર
અને એ માગે ચઢાવનાર ગુરુ છે મા? એન
એ અનવ ઉપકારને લક્ષ્યમાં રાખી જીવનમત
ત્રિવિધ યોગેલી શુષ્ક સાથે એની નેવામાં તરુપ
રહેવું જ ભેધએ.

શુરુના શુભોની ઠેર ઠેર પ્રશંસા, વાત-વાતમા શુરુનું નામ મોઢામાંથી નીકળી જ જવું જોઈએ એ મારા અનત સંસારને કાપનાર છે, એ મારા સયમ-લાતા છે, એ મને જ્ઞાન-પુષ્પની ફેરમથી આનંદિત કરી મૂકે છે, એ મારી અકુર્નિશ ચિંતા કરે છે, ઈત્યાદિ વિચારોથી મનોયોગ ટેવાયેલો બની જવો જોઈએ

એકપક્ષુ વિચાર શુરુની વિરુદ્ધમા કોઈપક્ષુ સંયોગમા ન થઈ જાય એની સતત કાળજી લેવી જોઈએ શુરુ તે શુરુ સયમ લેતા જે શુરુ જેવા હતા તે શુરુ તેવા જ આજે છે, તેમા ઉત્કુ ડેખાતુ હોય તો તે મારી ઉદ્ધતાઈને જોરે છે, અથવા તો મારી ધમક-વૃત્તિને લીધે જ છે, એ અવસરે જરૂર નક્કી કર્યા કરવું

આપણે જેને પૂજતા હોઈએ તેને રીઝવવાનો એક જ રસ્તો છે, અને તે એ કે તેમની ઈચ્છા પ્રમાણે ચાલવું એટલે કે જે કામ એમને પ્રિય હોય તે જ વારંવાર કરવું

જગત ન રીઝે તો તેની ચિંતા જરા થ ન
? પણ આપણી કોઈ પ્રવૃત્તિથી શુરુ ન રીઝે

તો તેને રીઝવવાના ઉપાય આકાશ-પાતાળ એક
કરીને પણ ગ્રેધી કાઢવા

અમે તેમ જ સુ હોય, સાચી સમાપના આખી
જાણ સુધારી શકે છે આપણી અકડાઈને અથવા
આપણા કદાચ-કપાયને દૂર મૂકી દઈએ એટલે
બધું જ સારું થઈ જ જાય છે

બીજાઓમા હોયો જોવાની ખરાબમા ખરાબ
કુટેવ આપણે કાઢી નાખવી જોઈએ

कार्यं च किं ते परलोपदृष्ट्या

कायं च किं ते परचित्तया च ।

यूथा कथं विद्यसि बालमुद्धे ।

गुरुं स्वकायं स्वयं सर्वमन्यन् ॥

આ શ્લોકના બાવને હૈયામા બરોબર ઉતારી
નાખવો જોઈએ કેમના થ હોય જોવાનો નિષેધ ॥
તો અનત ઉપકારી ગુરુદેવનો એક હોય પણ શી
રીતે વિચારી પણ શકાય ?

શ્રુતજ્ઞાનનો લાભ બુદ્ધિના ૮ ગુણોથી કદો
છે તેમા ' ગુરુએ કહ્યું તે કરવું ' એ ૮ મા ગુણ

છે આ ઉપરથી મમતાય છે કે શ્રુતજ્ઞાનાવરણના
દ્વયોપરામમા ગુરુના ચિત્તની પ્રસન્નતા આવરક છે
એ પ્રસન્નતા એમની આજ્ઞાના પાલનથી ઉદ્ભવે છે

આ ઉપરથી સમજવું જોઈએ, કે-ગુરુતત્ત્વ એ
કેટલું ઉપાસ્ય છે ?

દીક્ષા અને બિદ્યા લેતા તો ઘણાને આવડી
જાય, પણ ગુરુની હિત-ચિદ્યા લેવી એ તો થોડાને
જ આવડે અથવા તપ-યોગ અને જ્ઞાન-યોગ
માધવો મુકર છે, કેમકે ત્યા પારતત્ય નથી,
ત્યારે ગુરુ-પારતત્ય મેળવવું દુષ્કર છે, જે
એને મેળવે છે તે કન્યાણુને સાધે છે આ લોકમા
જ બ્રહ્મ યજ્ઞ આદિ મેળવે છે, અપૂર્વ જ્ઞાન
મેળવે છે, એનું વચન આદેય બને છે આત્માનો
ધર્મતોમુખી ' વિકાસ થવા લાગે છે અસાધ્ય
યોગો સિદ્ધ થાય છે ગુરુકૃપા એ એક સર્વ
રોગવિનાશિની સંજ્ઞવતી છે એના વિનાનું
સાધના-પુષ્પ મુગધ વિનાના સૂર્યમુખી જેવું ॥

આ વિચારણુને હૃત્યગત કરવામા આવે તો
પ્રત્યેક સાધક આત્મા સાધનાના કઠોર પથને પણ

પુ પ રી મદુશ્યા જેવો બનાવી શકે, એ નિ શક
હકિકત છે

- પ્રાયશ્ચિત્ત વહન -

અતર્મુખ દુવનના અભિગ્રાપક આત્માએ થઈ
ગયેલાં ફોપે તુ પ્રાયશ્ચિત્ત-વિધાનથી યથાવિધિ આલો-
ચન કરી લેવું અનિવાર્ય છે

અનાદિકાગની વાસનાથી વાસિત બની ગયેલ
આત્મા સ્વ-કર્મને વશ થઈને અથવા પ્રમા ને પામીને
અનેકાનેક વખત આત્માને અહિત કરનારા આલ-
બનેને પામી દુષ્કર્મ કરી ભૂમે છે એક બાજુ
સારામા સારૂ આત્માને હિતકારી આવબન હોય
અને બીજી બાજુ આત્માના અધ પતનને સર્જનાર
આવબન હોય, તે વખતે આ દુવની ગતિ દેટલીક
વાર કેમ જાણે સાહજિક ભાવે અહિતકારી આલ
બનને પકડી લે છે જ્યાં સુધી એને એવા આવ
બન પ્રાપ્ત નથી યથા ત્યાં સુધી જ તે સ્વસ્થ રહી
શકે, પણ સંયોગની ભગમ્મ આવી ગયા પછી એ
સંયોગથી મુખ્તિ મેળવવી એ મહામારન કાર્ય થ
પડે છે

શાસ્ત્રકાર મહર્ષિ કહે છે કે —

આલયણ મરિચો લેજો જીવસ્સ મજડમમ્મ ।
જ જ વિચ્છદ્દ લેણ ત ત આલયણ કુણદ્દ ॥

આ આલયનોથી બચવા માટે સાસારિક સયોગોનો ત્યાગ કરી દેવા રૂપ દ્રવ્ય સયમનુ વિધાન કરવામા આવ્યું છે અહિતકારી આલયનોમા રહેવું અને સાધનાને સિધ્ધ કરવી એ દુષ્કર હોવાથી જ એ આવ-સયમરૂપ સાધનાની પ્રાપ્તિ માટે એના બાધક દુન્યવી આલયનોથી મુક્તિ મેળવી લેવી જ જોઈએ

હવે આ રીતે સસારના પગથોડો બાદ્ય સયોગ છુટી જવા માત્રથી અતર્મુખતા પ્રાપ્ત થઈ જતી નથી કાવિકે સખધો ઊઠ્યા બાદ માનસિક સખધ પણ એ સસારની આવનાથી પર થઈ જવો જોઈએ

મનોયોગની શુષ્ધિ એ અગ્નિદુષ્કર સાધના છે અતર્મુખ છવનને માટે આવશ્યક બાદ્ય તથા આદિની કાવિક પ્રક્રિયાઓ બધી જ સાધીને કાવિક શુષ્ધિ હજી મેળવી શકાય તથા વચનથી પણ નિસબ્ધ વાક્ય ન બોલતા વાચિક શુદ્ધિ પણ

પ્રમાદનો સગ કરાવીને ભલભલા સાધકોને વસનાયો મહાત કર્યા કે લોહપતાએ પોતાના અષ્ટાંગો જમાવ્યા છે અને કપાયોએ પોતાની આણુ એ અતર્મુખ જીવનના કામી આત્મા ઉપર જાહેર કરી દીધી છે આ જ કારણસર શ્રી શસ્ત્રકાર મહર્ષિઓ પ્રમાણથી હંમેશા ફર રહેવાનું કહે ■ અને તે માટે સ્વાધ્યાયરૂપ અભ્યસર તપમા ખૂબ ખૂબ રમણતા કેળવવાનું ફરમાયે છે

મળ-ઘડળ-વાય-ગુપ્તો નાનારણ સ્વેદ બળમય ।
સન્ધ્યા પટ્તો સ્વને સ્વને નાડ પેરગ ॥
દુપાલસનિહમિ યિ તવે સન્નિવરયાદિરે કુસલદિદ્ધે ।
જયિ જલ્થિ જયિ દોહી સજ્જાયમમ તવોક્તમ ॥

બે અહીં પ્રશ્ન થાય કે સ્વાધ્યાયાદિમા રત હોવા સાથે અનેકવિધ આત્મ-હિતકારી પ્રવૃત્તિમા મનને જોડવા છતાં કેઈપણ કર્મને વશ થઈ કેઈ સાધક આત્મા જ્ઞાન ભૂદ્ધી માનસિક, વાચિક કે કાયિક અનિષ્ટ આવરણ સેવે એટલે તેની પ્રતિજ્ઞાને ભગવાન તેમજાથી ફરી ઉગરી જાયને કોઈ રસ્તો ખરો કે નહિ ?

એનો ઉત્તર એ છે, કે—હા, શાસ્ત્રોક્ત પ્રાપ્ત

તત્તને યથાવિધિ વહેન કરવા દ્વારા જરૂર શુભ થઈ
કે છે

ભૂતકાળમાં કેઈ આત્માઓ કર્મવશ થઈને
મૃત્યુન થયા, પરંતુ ત્યાજ્યાદ તેની પાછળ પડ્યા-
પડેલા એવો જબરસ્ત ધોધ વહાળ્યો કે જેમાં
મના આત્મા નિષ્કલુષ બની ગયા મુક્તિપદને
પહોંચ્યા, કેઈ આત્મા આવેશના લેવા માટે, શુદ્ધિ
મેળવવા માટે, શુદ્ધિ મેળવવા માટેના અપૂર્વ વીર્યો
વાસ સાથે પગ ઉપાડીને શુર સ મુખ જવા ઉતર
યા અને ત્યા જ કેવ ધને પ્રાપ્ત કર્યું કેઈ આત્માએ
માવેશના લેના લેતા જ અપૂર્વ ભાવ-વિશુદ્ધિથી
સારનો ઉરડો કર્યો અને કેઈ આત્માએ પ્રાયશ્ચિ
ત્તને યથાવિધિ વહેન કરના કરતા ધાતી કર્મોને
પ કરી નાખ્યો

પ્રાયશ્ચિત્તનો મહિમા અનુભૂત છે ભૂલ થઈ
ત્વી એ બહુ મોટી વાત નથી પરંતુ થઈ ગયેલી
રૂંડ મન, વચન અને કાયાની વિશુદ્ધિવટે નિષ્ક
લ ભાવથી આવેશન કરવું એ જ દુઃખ દુઃખર
શ્રી શાસ્ત્રકાર મહર્ષિઓ યથાવિધિ પ્રાયશ્ચિત્ત કરનારા
મળ્યાત્માઓને તદ્દનીય, પૂર્ણનીય અને સ્થાપ્ય કહે છે

આ વિચારણા ઉપરથી સમજાશે કે પ્રત્યેક અતર્મુખ જીવનના કામી આત્માએ પ્રાપ્તિચિન્તા મહાન ફળને સામે રાખીને હમેશા સૂક્ષ્મ ભૂલોનું પણ પ્રતીકરણ કરવા ઉપન રહેવું જોઈએ. ભૂલ થઈ ગઈ એને સુયોગ્ય ગુરુની પાસે પ્રગટ કરતા જરા ધ સંકોચ ન રાખવો. ભૂલ એ શય સમાન છે. ખાદ્ય શયને નિકળે નહિ તો તે આખા શરીરને ખલાસ કરી નાખે, તેમ કરેલી ભૂલને પ્રગટ કરવામા ન આવે અને તે શય તે જ રીતે જીવનમા રહી જાય તો આખી ધ આત્મ-સાધનાને ખતમ કરી નાખે, એટલું જ નહિ પણ એકવાર થયેલી ભૂલ પ્રગટ ન કરતા તે ફરી ફરી થવા પામે અને તેથી આત્મ-શુદ્ધિને ઘાતક એવો નિષ્કુર ભાવ જીવનમા આવી આવી જાય એક જીવનની એક ભૂલનું ગોપન દીર્ઘ સંસારનું સર્જક બની જાય. ઉવટપએ સુયોગ્ય ગુરુ પાસે ભૂલનું પ્રતીકરણ નવી ભૂલોની પરપરાને અટકાવી દે, શ્રી ગુરુદેવની અનુપમ આશ્વાસન વાણી જીવનમા અનરો ઉત્સાહ પ્રગટ કરે અને તેથી જીવનમા નવી-નવી અતર્મુખતા પ્રગટ થતી જાય.

સુયોગ્ય ગુરુની પાસે આવોચનાના માયા

પૂર્વકનુ ન ભોઈએ એ પણ ખાસ હૃદયમાં રાખવું
 મીઠના નામથી એ અપરાધનુ પ્રાયશ્ચિત્ત મેજનીને
 હૃદયમાં નામની સાધીએ એનાથી કાંઈકમણુ વહેન
 કયાં હતા હીં સસારમાં ભંડવાનુ જ એના માથે
 પડ્યું, રૂઝિમ રાત્રીએ માથાપૂર્વક પ્રાયશ્ચિત્ત કરું
 તો ભયકર દુ ખોતે આવકાર્યાં ! એલે માથારહિત
 પછે કરેલ પ્રાયશ્ચિત્ત જ સફળ બને છે એ હકિકત
 પણ ન ભૂલની.

અનત દોષથી ભરેલો જા છવ છે એના
 પ્રત્યેક દોષને અનત ત્રિષ્ણો સાક્ષાત્ નીરખી રહ્યા
 છે એ અવસ્થામાં એકાં ઉત્ભૂત દોષને ચુરની
 પાસે પ્રગ્ કરીને બાવ-શુષ્ક કરી લેરી એમાં
 માથાને અવકાશ જ કયા છે ? અતર્મુખ છવન
 છવના પ્રમાણશાત્ થાપ ખાધી, હમે એ સાધ-
 નાના મેલ વસને લાગેલો કાળો કાચ કાઢી નાખ-
 વામાં અને ફરી એ મ્બેનશ્વને દર્શનીય બનાવવાની
 પ્રાયશ્ચિત્તની શરોઆ પ્રક્રિયા કરવામાં ઉત્સાહ જ
 હોવો જો એ

હમે થોડા આગળ વધીએ કેહ્ય આત્મા
 અવોવના ન કરે અને તેમાં પણ કેહ્યપણ કાવતો

આ ઉપરથી સમજાશે કે અતર્કુળ જગતમાં પ્રાયશ્ચિત્ત-પ્રક્રિયા કેવી બધી અનિવાર્ય છે ? એના નેવનથી હોયઅસ્ત એવન પણ અપૂર્વ વિશુદ્ધિને મેળવી પરમપાને પ્રાપ્ત કરે છે અને ઉત્કૃષ્ટમે એની ઉપેક્ષથી અનત સુખના પામની પ્રાપ્તિનું લક્ષ્ય દીર્ઘકાળ મટે દૂર દેઠાય નાથ છે

ઉપસહાર કરતા એન્હુ જ કહેવું દિતાવક છે કે-પ્રત્યેક એવાતમાએ પોતાના એવનમાં બની ગયેલી ભૂવધી ગમરાઈ જઈ અથવા નિરુત્તમાહી બની બેમી ન રહેવું કેમકે એનાથી અનત સસાર વધી નાથ ॥ એન્હો ઉખ શામ્બોજન કમનાનુમાર ભાવાવો ચન કરી એવનને ફરી પુનિન પયે ચક્રવી હેવું

ભાવાલોચન કરનાર આત્માની શી વિચારણા હોય ? તે શ્રી શાસ્ત્રકાર મહર્ષિના શબ્દોમાં જ અત્રે લેઈએ

કયાઙ વાગાઙ્ હસાઙ્ જે દ્વિનટ્ઠી ણ વચ્છાગ્ ।
તેસિ તિત્થયરવયણેદ્ધિ, સુદ્ધી વમ્હાણ સીરમો ॥૧॥
પરિચિન્નાણ તય કમ્મ, ધોરમમારદુક્કમ્મ ।

નપ ૮૮ । સીલમાર ધરમિડ્ઢ ॥૨॥

जह जाणउ सवन्, तेखा तित्यकर ।
धायरिए चारित्तददे, वयज्जाम्भुजो ॥३॥

જહ પચ લોયપાલે ચ, સર્ગા ઘન્ટે ક કાપડે ।
તહાડલોઈમિડહ સર્ગ, તિલમિન્ટે ૨ ટિહવ 11/11

तत्थेय ज पावच्छित्त गिरियुग्गन्ते भत्तण ।
तमणुचरमि वं सुद्धि, जह पाव ण्ण निरुद्धण ॥५॥

मरिउण नरयतिरिणमु कुययय कयइ ।
कयइ कययययतेहि कयय मित्तं उ मृण ॥६॥

घसण घोळण कहिंमि, रुद-श्रव मेयण ।
 नधण लधण कहिंमि कयड न-नकण ॥३॥

गत्थण वाहण वहिमि अरु वसनात्थण ।
 गुरुभारकम्मण वहिमि, अरु वसगत्थवत्थण ॥८॥

उरपट्टिभट्टिकुडिभग
सनावुच्चेमगरिह

ता इह चैव मन्त्रपि विनाये न हटिष्य

आलोइत्ता, निर्दिता, मादु

निदक्षामि पावय कम्म भत्ति समारदुक्खइ ।
 भभुट्ठित्ता तव घोरे, धीरवीरपरकम्म ॥११॥
 भच्छतक्कयड कट्ठ, दुष्से दुरणुच्चर ।
 उग्गुग्गयर जिणामिद्विय, मयस्सज्झाणसारण ॥१२॥
 पायच्छिस्तनिमित्तेण पारसयारफारय ।
 धायरण तत्र चरिमो, जेणुम सोम्सइ तणु ॥१३॥
 कसाण विहलीकूट्टु, इण्णि पचनिग्गइ ।
 मणोयइमायइकाण, निग्गइ धणियमारभे ॥१४॥
 भासवदार निम्भत्ता, चत्तमच्छरम्मरिसा ।
 गयरागदोसमोहोऽह, नीसगो निम्परिग्गहो ॥१५॥
 निम्भमो निरइवारो, सरीरभच्चत्तनिप्पिहो ।
 महच्चयाइ पालेमि, निरइवाराइ निच्छिम्भो ॥१६॥
 हद्दी धी हा अह्नोऽह, पायो पाक्कमती अह ।
 पाविट्ठो पाक्कम्मोऽह, पायाहमाहमयरोऽह ॥१७॥
 कुसीलो भट्ठचारिन्ती, भिह्वसूणोयमो अह ।
 चिलानो निम्भो पायी, वूरक्कम्मोह निग्घिणो ॥१८॥
 इणमो दुल्लभ लभित्ता सामन नाणदसण ।

चारित्त वा विराहेत्ता, अणालोइयनिंदियगरद्विभ
 सनयपच्छित्तो गवन्तो जड भद
 ता निच्छय अणुत्तर घोर ससारसागरे
 तिबुद्धो भवसोडीहिं समुत्तरतो ण या पुणो
 ता जा जरा ण न पीडेइ, वाहो जाय न वेड मे
 जाविंदिया न हायति तार धम्मे चरेत्तुइ
 निदइमइरेण पायाइ निदिउ गरहिउ चिर
 पायच्छित्त चरित्ताण निक्कलो भवामिइ
 निक्कलुसनिक्कलफाण सुद्धभायाण गोयमा
 तन्नो नदु जय गहिभ सुदूरमविपरित्तित्तुण
 एमालोयण दाउ पायच्छित्त चरित्तुण
 कलुसम्ममलमुक्क जइ णो सिज्झिइ तवस्सण
 ता वए दएलोगमि निच्छुओण सयपइ
 देवदुहिनिग्घोसे अन्तरासयसकुले
 तमो चुया इहागत, सुकुलुप्पत्ति लभेत्तुण
 निरिन्नममभोगा य तव काउ मया पुणो
 अणुत्तरविमाणेसु निवसिउणेइमागया

દ્યુતિ ધર્મતિલ્પયરા, સચ્ચત્તેલોક્કપધવા ॥૨૭॥

એસ ગોયમ વિનેયે, સુપસત્યે ચઠ્ઠ વદ ।

ભાવાલોચન નામ

અમ્ભયસિન્ધોક્ત્તદાયગો તિ ષેમિ ॥૨૮॥^૧

* નિરપેક્ષતા

અ તમુ ખાં છવનગી સફળતા શેમા છે ? એના ઉપર જી । જીન આવશ્યક અનિવાર્ય ગુણોને જોયા એ બધાયની સાથે છવનમા નિરપેક્ષતાને પણ ખૂબ ખીલવવી જરૂરી છે જેટલું અને તેટલું જીદી જીદી અપેક્ષાઓથી રહિત છવન બનાવી દેવું જોઈએ

અપેક્ષા મનના વિચારોથી પ્રગટે છે અને બુઝાય ॥ એક માનવ એકજ વસ્ત્ર અને એક ટકના

---

૧ સામાન્યતઃ રમૂન દૃષ્ટિએ આતોચનાના જે જે વિષયો છે, તેમાના કેટલાકની નોખ આ પુસ્તિકાને અતે આપવામા આવી ॥ આ નોખ ઉપર રોજ એક વાર દૃષ્ટિ ફેરવી જવાથી દૈનિક આતોચનાનું ટાચલું કરવામા સવખી આત્મા એને કશી સુખમતા પડમે

* Fortune can give much but it must be the mind theet makes much enough

ભોજનથી થતાની શકે જ અને તેજ માનવનું મન
અપેક્ષાના ગુચ્છગાઝીમાં ફસાયું તો વચ્ચેના ઢગ અને
ધા યના ઢાઢારો પણ તેને જોણા પડે છે

નિરપેક્ષતા સઠળ ગુણોને જોતી લાવે છે, એ
એક સત્ય હકિત છે સયોગોની પરાધીનતાથી
માનવ પોતાના જોખા નેટલા લુપ્ત-નીરને દેગી
નાખે છે સુખ માટે સુખને મેળવી આપનારા સાધ
નોની પરાધીનતા જેવી ક્યામણી દયા જગતમાં બીજી
કોઈ નહિ હોય માનવમાત્ર સુખને ઇચ્છે, સુખના
સાધનો મેળવવા માટે તવસે દીન કોઈ અનાથ
નાના રોટલાના ઢુકડાથી અપાર સુખ અનુભવે તવ
ગર-કેઈ સેવકોનો નાથ નોથા મૂવના વિવાસી લુપ્ત
નમાં આનંદ અનુભવે સહુને સુખ ગમે ■ સત
પણ સુખનો કામી છે હુ ખ કોઈનું સાધ્ય નથી
સહુની નજર સુખ મેળવવા તેના સાધન પર ઠરે છે

પણ સુખ મેળવવાની સત અને સસારીની
પ્રવૃત્તિમાં મોટો ભેદ પડી જાય છે જગતને માનવ
અજ્ઞાનતાના પાગ આજે બાધી સુખ મેળવવા
નીકળે છે સાધનો પ્રાપ્ત કરે ■ પણ એ સાધનો

દુ ખમ્બ જનતા જાય છે હવે એ સાધનોની સાર-
સમાજમા એને બધાઈ જવું પડે છે સાધનોની
શુભામી એને શિરે લખાય ॥ મેળવેલા સાધન-
સુખનો અપાશે અનુભવ કરાવે પણ પછી તો
લવનભરની એની શુભામી માનવતા મનને ઉચ્ચ-
નીચું કરી મૂકે છે

હવે એ સુખના મળતીય સાધનો પ્રતિ મીટ
માટે છે એક અનુભવ સર્વાંગનો સમજાતો નથી
એકે અતૃપ્ત માનવ વળી વલખા મારવા શરૂ કરે
છે ચિતાનો વટોળ કરી વળે છે આધર્મીયા કરીને
જ્યા ને ત્યા યત્નો કરવા તરૂપાપડ થાય છે કઠાય
એની છત યાય અને સાધન લાધી જાય તો ક્ષણ
ભરના મુખાનુભવ બાદ લવનભરની પાછી શુભામીની
માળી ટીવી લના? અકાય છે

અર્ધ-દષ્ટ્યામા ક્રમાયેલું માનવ-મગતરું
ધીરે ધીરે અતિકરૂણ અવસ્થામા આવી રહે ॥

લવન ત્રાસમય બને છે કાલુ કાલુ બોલતું
બાળ એને ગમતું નથી મિષ્ટાન્નના ભોજન એના
તકવાદી બનેલા શરીરને કાવતા નથી વિષયાધ હોવા
છતા કુદરત તેને અનુકુળ બનતી નથી શરીર

થાકેલું છતાં મનની ગતિ તીવ્ર છે એવો મેં જાન્યો નથી

સાપેક્ષ જીવનની ઘટીમા માનવ કેવો પીડાય છે, એ ઉક્ત વિષયક ઉપરથી સમજાય છે

એ માનવજીવ જીવન એ જ રીતે પૂર્ણ થાય છે એવેરી માનવ-યાત્રા સાપેક્ષ જીવનના જ જ લક્ષ્ય અર્થાથ જાય છે

અત્યુપ્તિ માનવનો આત્મ-વિકાસ રૂપે છે જે વિકાસ માનવ-જીવનમા જ થાય એ વિકાસ માનવ-જીવનમા જ ન સધાય તો હાથ આવેલી બાજુ હાથમાથી ધરી જાય એવું દુઃખ કેટલું દોષુ નોંધાયે !

અત્યુપ્તિ, અત્યુપ્તિ જનતા માનવને પણ અપેક્ષા નિમિત્તે છે એ નિરપેક્ષવાદી માનવ જાન મૂલ્યે તો અપેક્ષા-પિશાચળી એને વશ કરી લે છે અપેક્ષા કુદકે ને જૂઠકે વધતી જાય છે એની ચિંતાથી અત્યુપ્તિ જીવનનો કામી જીવ ઉચો આવી શકતો નથી પરિશ્રમના દેર ખડકાય છે, મન એ વિચારણાઓમા વિદ્યમ્ જની જાય છે અત્યુપ્તિ જીવન જીવનના સોણુલાઓ સિધ્ધ થતા નથી

બરોબર દૃષ્ટગમ કરી લેવ જોઈએ.

દ્રુપ ! દ્રુપની અપેક્ષાથી પુષ્ટિ મેળવવા માટે સહે દ્રુપ મેળવ્યું, પણ એને મેળવવાની ચિતાથી પહેલા જ વિદ્યમાન પુષ્ટિને સજગાવી મૂકી તેનું શું ? માટે જ સુખ બધાયથી નિરપેક્ષ રહેવામા છે, દ્રુપથી પુષ્ટિની ચિતા કરવા કરતા દ્રુપની જ અનિચ્છા, દ્રુપથી નિશ્ચિત બનેલું મન હુખા રોટલાથી પણ લોહી બનાવી શકે છે જેને હવનમા આરાધનની જ તાલાવેલી છે, એને વિગમ્યો ઉપર તસપ રી ? એને એ વિગમ્યોની લોહુપતા રી ? એનાથી નિશ્ચિત બની જઈ સ્વાધ્યાયના યોગમા અને પૂઠ શુભદેવના પડના બોવને ઉઠાવી લેવામા જ મક્કાન કયાણુ રહેલું છે

[ખ્યાલ રાખવો, કે-બધી ય વિચારણાઓથી વિશેષ શુર્વાશાનુ પાલન છે એ કહે, કે-‘દ્રુપ પી જાઓ’ તેા એક પણ હરફ ઉચ્ચાર્યા વિના, અરે ! મનથી પણ વિકલ્પ સરખો ય કયાં વિના પી જ જવું એવરકર છે ‘જાણાં ઘમ્મો’ સુદ જરા ય ન વિસરવું]

‘ન જોઈએ’નું સૂત્ર જીવનમાં જોતપોત કરી
 દેવામાં આવે તો આવશ્યક વસ્તુ એની મેળે મળ
 વાળી જ છે મનમ લેવા પુણ્ય-સંપત્તિને વેચી
 નથી મારી કે જેથી જરૂર-વસ્તુની અપેક્ષાઓ પાછળ
 માનવ-જીવનની અમૂલ્ય ક્ષણો બચાવ કરવી પડે
 જે અનિવર્ત્ય હશે તે જરૂર મળવાનું જ છે, એ
 મનમાં ઘડીત કરી લેવું જોઈએ જેથી મેળવવાની
 ચિતામાં મનમ બચાવ ન થાય

આજુ નાકી થાય એ/લે કેઈ પણ જાતની
 અપેક્ષા નહિ રહે ક્ષણની જરૂર જ હશે તો ત
 મળશે જ, અને કદાચ મમાવવા છતાં ન મળ્યું
 તો મનને કહી દેવું કે- “તને જરૂર લાગે છે,
 પણ કાયાને તેની જરૂર નહિ હોય મા’ નથી
 મળ્યું ”

આ રીતે વિચારણા કરવાથી જીવનમાંથી પછી
 અપેક્ષાઓ ઘટી જાય છે એમ થતા જીવન અત
 રુખ બને છે પણ તો સ્વાધ્યાય-ધ્યાનમાં એકા
 ગતાં એવી અદ્ભૂત આવે કે જેનો આનંદ અનિ
 વર્યનીય બને, મહાન સાધના તરફ દ્રષ્ટિ પડે અને
 મન-મથુર નાચી ઊઠે —

ખરોખર હૃદય ગમ કરી લેવું જોઈએ.

દ્રુધ ! દ્રુધ પી અચેક્ષાથી પુષ્ટિ મેળવવા માટે
સલે દ્રુધ મેળવ્યું, પણ એને મેળવવાની ચિંતાથી
પહેલા જ વિદ્યમાન પુષ્ટિને સજાગી મૂકી તેણે શું ?
માટે જ સુખ બધાયથી નિરપેક્ષ રહેવામાં છે, દ્રુધથી
પુષ્ટિની ચિંતા કરવા કરતા દ્રુધની જ અનિચ્છા,
દ્રુધથી નિવૃત્ત બનેલું મન હુખા રોડાથી પણ
હોદ્દી બનાવી શકે છે જેને જીવનમાં આરાધનની જ
તાલાવેલી છે, એને વિગઈએ ઉપર તરાપ રી ?
એને એ વિગઈએની હોલુપતા રી ? એનાથી
નિશ્ચિત બની જઈ સ્વાધ્યાયના ઘોષમાં અને પૂં
શુભદેવના પડના ભોવને ઉઠાવી લેવામાં જ મહાન
કાર્યાણ રહેલું ॥

[ખ્યાલ રાખવો, કે-બધી ય વિચારણાઓથી
વિશેષ શુર્વાશાનુ પાલન છે એ દહે, કે-‘દ્રુધ પી
જાઓ’ તો એક પણ હરફ ઉચ્ચાર્યા વિના, અરે !
મનથી પણ વિકલ્પ સરખો ય કયાં વિના પી જ
જવું એપરકર છે ‘આજ્ઞાન ઘમ્મો’ સૂત જરા ય ન

‘ન જોઇએ’તું સૂત્ર જીવનમાં જોતખોત કરી દેવામાં આવે તો આવશ્યક વસ્તુ જોની મેળે મળવાની જ છે. સવમ લેતા પુણ્ય-સપત્તિને વેચી નથી મારી કે જેથી જડ-વસ્તુની અપેક્ષાઓ પાછળ માનવ-જીવનની અમૂલ્ય ક્ષણો ખરબાદ કરવી પડે. જે અનિવાર્ય હશે તે જરૂર મળવાનું જ છે, એ મનમાં મદ્દીત કરી લેવું જોઇએ. જેથી મેળવવાની ચિંતામાં મમય ખરબાદ ન થાય.

આટલું નાકી યાચ જોઈએ કેઈ પણ જાતની અપેક્ષા નહિ રહે. દુધની જરૂર જ હશે તો તે મળશે જ, અને કદાચ મેળાવવા છતાં ન મળ્યું તો મનને કહી દેવું કે— “તને જરૂર લાગે છે, પણ કાયાને તેની જરૂર નહિ હોય માટે નથી મળ્યું.”

આ રીતે વિચરણ કરવાથી જીવનમાંથી ઘણી અપેક્ષાઓ ધરી જાય છે. એમ થતાં જીવન અત્યંત સુખ બને છે. પછી તો સ્વાધ્યાય-ધ્યાનમાં એકાગ્રતા એવી અદ્ભૂત આવે કે જેનો આનંદ અનિર્વચનીય બને, મહાન સાધના તરફ દૃષ્ટિ પડે અને મન-મથૂર નાચી ઉઠે —

મધૂર ખીન જાએ છે મારે,
મન્દ્ર તરંગિન તારે,
સવાદિત કે ગાન ધૂનતુ,
કેમલ અતર મારે

—આજે વહેતી આનંદધારા

દિન-પ્રતિદિન આરાધનામાં વેગ આવે સ્વ
જનોની અપેક્ષા ઇચ્છાથી સસારની ધટ્ટી ઘેરી
થિતાઓ ભાગે, શુરુને ભવન-સમર્પણ કયાંથી
કેઈ પણ જાનની સેવકા ઉભી રહી ન શકે અને
પરિણામે આત્મ-સન્મુખ જનવાથી આરાધનાની એક
અને અદ્વિતીય તમ ૧. જાગતી રહે

નિરપેક્ષ ભવનનો આનંદ કેઈ અલૌકિક છે
અત્યુચ્ચ ભવનમાં સાપેક્ષ તો વીતરાગદેવની વાદ્દીને
ગને અનત ઉપકારી શુભદેવની પરમકૃપાને જ રહેવું

એના ખાતર કેઈપણ વસ્તુને સાપેક્ષ બનાવ
વામાં નિરપેક્ષતાને ભાષ પહેચનો જ નથી એ
ખાસ ખ્યાલમાં રાખવું

ભવનમાં ગમે તેટલી આરાધનાની ધૂન હોય

પણ તે વૃત્તના પ્રત્યેક મણકામાં ' સુરોક્ષ પ્રમાણમ્ ' નો દોરો પરોવાયેલો હોવો જોઈએ છું. વેરાયેલા મણકાની કિંમત કરતા પરોવાઈને હાર જાનેલા એ મણકાની કિંમત ઘણી વધી જાય. ■

આ રીતે અતર્કુષ્ણ લવનના કામી આત્માએ મનને તૈયાર કરવું જોઈએ ઉઠાર મનોવૃત્તિ, સદા સુમૃત્તિ, શુરુ સમર્પણ, ધ્યેયનિષ્ઠ લવન અને નિરપેક્ષતાદિ શુષ્કોનો વિકાસ ખૂબ ખૂબ લક્ષ્યમાં રાખવો જોઈએ.

એનાથી લવન સાત્ત્વિક અને છે સાવની શુદ્ધિ નિર્ભયતામાં છે (મમય સત્ત્વમશુદ્ધિ) એટલે આતર સાધનાના બાધક લાગને દૂર કરીને સત્ત્વધાતી લવન લવી શકાય. ■

આ રીતે લવન લવવાથી સાત્ત્વિક બનાવ સાત્ત્વિક લવન એ અતર્કુષ્ણ લવનની સિદ્ધિ છે અને એ સાત્ત્વિક લવન બનાવવા માટેના પૂર્વોક્તા-શુષ્કો સાધન છે.

વિકાસની દિશા મેળવ્યા બાદ એકલા અટલા જતા કથાય બૂલો પરીને ફસાઈ ન જવાય એ માટે

કોમિયાની મરજ સારે તવુ લખાણ કરવાનો અ
આયામ છે

એ લખાણ હવનમા ઉપયોગી બને અને
હવનને બમેશ માગસ્થિ રાખશે તો કદીય વિવાદ આ
દોષોનો ઉત્કલ્પ સભવશે નહિ (માર્ગથી નામીદારી
અને પ્રાપ્તિની જ્યોત અગમગતી રહેશે હવન
ધન્ય બનશે

સાધકનું જીવન

હા, જીવનમાં ત્યાગ નથી તે સત્ત્વ નથી સત્ત્વનો જન્મ થાય છે તે સંસારના ત્યાગમાંથી નહિ, મતા-પિતાના ત્યાગમાંથી નહિ, તપસિના ત્યાગમાંથી નહિ, પણ વાસનાના ત્યાગમાંથી-વાસનાના માનસિક અસબંધથી.

વાસનાઓ અનેકવિધ હોય છે સૂર્ય એક જ પણ અનેકમાં તેના પ્રતિબિંબો પડતા તે અનેકરૂપે દેખાય છે વાસના પણ તેવી જ છે, વાસના જલ્દી એક જ મુખની હોય, પણ તેની સામે શ્રી આવતા વાસના શ્રીની બને, ધન આવતા ધનની બને, સ્વાદુ પદાર્થ આવતા તેની બને, તે મનની બને, તે લોભની બને, અરે ! જગતના કેટલાં પણ પદાર્થની બની જતા તેને વાર ન લાગે.

કહો, વાસનાનુ ક્રીડાગણ કેટલું બધું વિશાળ છે ! એના ભેગભૂમિમા દેવી મુખોનો અનુભવ કરાવનારા પદાર્થો વિષુદ્ધ પ્રમાણમાં છે, માતુરી મુખો માટેના પદાર્થો પણ અખૂટ છે

વાસનાનો માનસિક અમળધ સાથ તો સત્ત્વ ખીલે, અને તો સિદ્ધિ વરે, જગતમા પ્રાણીને દેહધી-ઇન્દ્રિયધી વાસનાતૃપ્તિ ન્ને થઈ જતી હોત તો સમારવેસો જાદી ઉખડી જત, પણ તેમ નથી, વાસનાનો કાચિક સળધ ઘણો જ અમર્યાદિત છે, પણ તેનો માનસિક સળધ ઘણો જ અમર્યાદિત છે વાસના સદૈવ ભૂખી જ હોય છે, એને તૃપ્તિ કાચિક સળ ધોધી નથી થતી, એટલે મનોયોગદ્વારા કૃત્રિમ તૃપ્તિ મેળવવા યત્ન કરે છે પણ એ તૃપ્તિ સાચી તો નથી જ, એવું જ્ઞાન યતા મનોયોગ ખળમળે છે, યોગરૂઢ એની નજર વિસ્તૃત બનતી જાય છે, જગતના માનેવા શિષ્ટ લોગો અને અશિષ્ટ લોગોમા અલે દષ્ટિ આવે છે અને પછી ગમે તેને ગમે તે ચતુ આદિ ઇન્દ્રિયોધી જરખી લેવા-ઝડપી લેવા તવસે છે, એ તલખમા રાત ને દિ'નો કાળલેડ ભૂલે તે ગે.યાયોઅવાનો વિચાર હુપ્ત થાય છે, એધી

સ્વાભિમાન દૂર થઈ જતા દીનતા એ મનોયોગ ઉપર
કાબૂ લે છે, હરે વાસનાની ગતિ વેગવતી બને છે,
કેમકે મનોયોગના પેતરમા દીનતાના બીજો વણાઈ
ગયા છે, સ્વાભિમાનિતા હતી ત્યા સુધી વિવેકબુદ્ધિ
હતી, ભક્તિ, શરમ, ગૌરવ હતા હવે એ આખાય
પ્રધાનમહાજે સજીવામુ આપ્યું, દીનતાના હાથ નીચે
નવું પ્રધાનમહાજ રચાયું એમા અવિરેકિતા, જડતા,
નિર્લભ્યતા, ઓરીઆળાપણ, કૃત્રિમ ગભીર્ય
અને ભય આવે છે વાસનાનો વનખો જ્યા ત્યા
ભટકે છે જે તે કાયાને અને મનને ખાવડાને છે
કાયા અને મન પોતપોતાની શક્તિનું ઉદ્દમન કરી
દેવાની જાણે કે સ્પર્ધા આરંભે છે

અતે મુખની તેજસ્વિતા વિલીન થવા લાગે
છે મનની વાજના ત્રિતમા જ આગ ખરે છે
વાચિક હિત્માક કૃત્રિમ બને છે, જ્ઞાનાર્જન-ભાત્મનું
લાગે ઉ આર્થત્વ એક બંધન બાને છે પશુના
આવકારપ્રદ દેખાય છે

સ્વચ્છ હતાથી ઉચ્છ ખલનાનો પ્રભવ થાય ॥
ચમુઓ તેના ખીલેથી છુગી થાય છે વિચારોના
પરજામાંથી મુખ થએલું મન જિહ્વાને જઈ રુખ

કરે છે, એની મસ્તી વધે છે

જસ આ જો જ જન છે, આ જો જ વાસ
નાને સીઝરના માતમર છે આ જો જ વાસનાના
અપ્રતિમ ઉત્તેજક જનનાર લક્ષ્યક થોડા સમાન છે

કાયાની મુદરતા, વસ્ત્રોની પ્રતીક્ષા, માન
મરતમાનો ઠાઠ એ જ વાસનાના પૂજા સાધનો
જને છે, એને સુખના સાધનોની પરવા નથી, પણ
સુખની પરવા છે શરીરહિ સાધનનું ગમે તે થઈ
થઈ જાય એની ચિંતા કામી અને જોગી આત્મા
પૂર્વે તે જરાય કરતો નથી

સમસ્ત જગતમા હોસ્પીટલો વધી હોય અને
ટાકરો વધ્યા હોય, દરદીઓ વધ્યા હોય, દવાઓ
વધી પડી હોય તો તે આધુનિક જગતના માનવીની
હારની માન્યતાના દલીલરણ્યથી જ વધેલા છે

વાગનાની અમલવિત તૃષ્ણિ માટે શરીરની
ઉપેક્ષા કરી સપ્તિની મિનજવામદાર વેડફણી કરી
જોડે માનવ વાગનાથી અનુસ તો રહ્યો જ પણ
સાથે કાયાનું જલિદાન કીધું, સપ્તિની રાખ જનાવી,
મૃત્યુને આવકાર્યું, આયુષ્યની દોરી દૂકી કરી

અને છતાં શક્તિ ન મળી, સુખ ન મળ્યું,
તૃપ્તિ ન થઈ, હાથે જે વાચના-સુખ ખાતર મહામૂલ
હવનનો લોભ આપ્યો. જેના ખાતર કંઈક કાળા
ધોળા ચીતર્યા, જેના ખાટે કંઈકની સત્ય કથાઓને
અવગત્તી નાખી ળસ આધગી ફોટ મૂકી અપૂર્વ
વિશ્વાસ સાથે, અખૂટ ગ્રાહ્યા સાથે, એને કંઈ જ ન
મળ્યું ? અરે હવનના છે લા શ્વાસધૂટીમા પણ
અશક્તિ પૂગતી રહી ! હવન માનવનું લબ્ધ્ય છતાં
એનો કરણ અજ્ઞાન એ મગ્ધ માનવને સાપડ્યો !
વર્ષોની જાહેમત બાદની ચિર-વિશ્વાતિ, પણ લબ્ધ
નક બની સ્વર્ગનોની વિભવ-વેળા રૂનનું નિબંધન
બની વાહ કુદરતના અચ્છ નિયમો, અકાન્ય કાય
દાઓ અને અસેર બંધનો મામે માનવ જેનો
માનવ બેમાકળે બને !

અરે એમા આર્થિક શુ છે ? વાસનાનો વલખો
કેઈ પુરધર હોય કે પ્રદા પણ હોય સદુ એની
સત્તા નીચે હવનના કર્તવ્યને વિમરી જાય-
સરાસર વિસરી જાય

પણ પછી આ હવનનો આનંદ શો ? હવ
નની મસ્તી કયા ? હવનના સુખ શા ?

કરે છે, એની મસ્તી વધે છે

જાસ આ જો જ જન છે, આ જો જ વાસ
નાને સીઝવા માતમર છે આ જો જ વાસનાના
અપ્રતિમ ઉત્તેજક જનનાર લક્ષ્યકે ચોખ્ખા સમાન ॥

કાયાની મુહૂર્તા, વસ્ત્રોની પ્રતીક્ષા, માન
મરતમાનો કાઠ એ જ વામનાના પૂર્ણ સાધનો
જાને છે, એને સુખના સાધનોની પરવા નથી, પણ
સુખની પરવા ॥ શરીરશક્તિ સાધનનું મમે તે ધર્મ
ધર્મ જાત એની ચિંતા કામી અને ભોળી આત્મા
પૂર્વે તે જવાય કરતો નથી

સમસ્ત જગતમા હોરપીટલો વધી હોય અને
ટોકટી વધ્યા હોય, દરદીઓ વધ્યા હોય, દવાઓ
વધી પડી હોય તો તે આધુનિક જગતના માનવીની
હારની માન્યનાના દલીલરણથી જ વધેવા છે

વાસનાની અમલવિત તૃપ્તિ માટે શરીરની
ઉત્તેજા કરી સપ્તિની મિનજવામદાર વેડફણી કરી
એન્ડે મનવ વાસનાથી અનૃપ તો રહ્યો જ પણ
સાથે જાયાનું બલિદાન કીધું, સપ્તિની રાખ બનાવી,
મૃત્યુને આવકાર્યું, આયુષ્યની દોરી દૂકી કરી

અને હજી શાંતિ ન મળી, મુખ ન નમ્યું,
તૂમિ ન થઈ, હાથ' જે વાસના-મુખ ખાતર નદામૂલ્ય
હવનનો ભોગ આપ્યો. જેના ખાતર કંઈક કાગડ
ધોળા ચીતર્યા, જેના માટે કંઈકની સ્તવ કંઈક મેને
અવમળી નાખી ભગ આધારી હોટ મૂડી અપૂર્વ
વિશ્વાસ સાથે, અખૂટ યજ્ઞ સાથે, એને કંઈ ન ન
મળ્યું ? અરે હવનના છે હા શ્વાસપૂરેલા પદ્મ
અશાંતિ પૂટાલી રહી. હવન માનવનું કન્ય હજી
એનો હરણ અજ્ઞાત એ મરણ માનવને આપે છે !
વર્ષોની જાહેરાત બાળી ચિત્ર-વિશ્રાંતિ, પદ્મ કન્ય
નક બની સ્વજનોની વિલય-વેળા કાળનું નિશ્ચય
બની વાલું કુદરતના અનંત નિષેધ, અખૂટ કન્ય
રાખ્યો અને અણે. બધનો આને નિષેધ જેવો
માનવ બેઠાકળે બને !

અરે એમા આશ્ચર્ય શું છે ? જાણે જાણે
કોઈ પુરધર હાથ કે પ્રણામનું દેવ સદુ કંઈ
સંતા નીચે હવનના કંઈકને કંઈક જાણ-
સરાસર વિસરી બાપ

પહેલા જ કહ્યું છે, કે-વાસનાના માનસિક અસબધ
માધી સત્ય જન્મે, એ સત્યની વિપુલતામા જ જીવ-
નનો આનંદ, જીવનની મસ્તી, જીવનસૌરભ સમા
યેલી છે

બસ, મારે ન જોઈએ —

માન મારે ન જોઈએ, ખાન-પાન મારે ન
જોઈએ જ વૈષયિક ભોગો મારે ન જોઈએ, મુખ
શીવતા મારે ન જોઈએ મારે તો કઠોરતા જોઈએ,
મારે તો સહિષ્ણતા જોઈએ, મારે તો નિરક્ષિમાનિતા
જોઈએ, મારે તો નિર્મમત્વ જોઈએ, મારે તો
નિરપૃકતા જોઈએ, આવા માનસિક દરીકાથી જીવન
ધેવનિષ્ઠ બની જવું જોઈએ

મીઠાઈના ટુકડા મારી સાધુતાને ન છાજે,
માગ આતમરામને કર્મની કાળી સજા, અને હું એને
ટુપે જીરવી શકું ? અરે ! એની સસાર-અર્થલાને
વધુ મજબૂત બનાવું ? હું જ આ બધનમા અને
છાજ મુજ-એનથી રહી શકું ? આ તે કેવો અદિ
તીવ જ્ઞાન ! નહીં, નહીં, આતમરામને કાળા પાણીથી
યે બરકર કર્મ-સજામાથી મુક્તિ ન મળે ત્યાં સુધી
મીઠાઈના ટુકડા મોમા ગે ચવાય !

જીનો પતિ મરે અને સ્ત્રી ચૂલીએ ફેડી
 નાખે, પાતળાં જોડીએ ન તૂટે ત્યાં મુખી સ્વદેશ
 પ્રતી સુવાન મવમવના વસેા નશ્વરે, અરે !
 ગજરાના દૂકડા ખાઈ પેટ બરે અને લોકકાની
 પાવડી પહેતી લઈ પયોના પથ કાપે, ગાન-તાનના
 શુભાંગી મળી બધ કહે, મોજ-ચોખ્ખા માપનેાને
 ાગમ આપે, વાદ ! સ્વદેશપ્રેમી-પગર્થ વ્યમની
 પત્ન આ દામને અપનાવે, અને માન, સયમીને,
 અરપૂતને, ફેરિને, નાતમાનહીને છાંજ લાગતુ-
 વાગતુ નથી ! માત્ર જાનમરાન ખાતર એને કાંઈ
 ન નિમગ્ન નથી !

મીઠાની વાસના મને—જમરાના પૂજારીને
 મારી લખ ? મારા પગ કાનૂ જમ્હરી મારા સત્ત્વને
 દલ્દી દામ ? નહિ, નહિ, કાગીજ નહિ, સત્ત્વનેા
 સચ્ચ વમના-મુખના પ્રવચ માટે નથી આતમ
 ગમનો સુખિ માટે મુજિના જગ જેવવા હે
 મરે તો ક્તવનુ અગ્રેય સ્વર વાસનાના પથ્થર
 ઘસી ભુલુકુ બનાવ્યે કેમ વાદયો ?

‘જનતાની વાતારો ફિરકો એકાદી હો’ પચિ

હુ નરના બાથા વિના શે' પગનુ મડારો ? અરે ! સમસ્ત વાસનાને સર્પ-કચ્છગીની જેમ ઉનારી નાખનાર મહાસત્વશા-ની હુ, હવે મીઠાઈના ટૂકડા માટે એ મરવના લીલામ શા ?

નહિ, નહિ, ન જોએ મારે મીઠાઈનો ટૂકડો મારૂ મન એમા ભરાય, વામનાનુ મેત્ર બહોળુ બનતુ જાય, સત્વ હણાતુ જાય, એ મારા જેવા કાર્ય સાધકને ન પાલવે

દૃષ્ટિના દોષ પણ મારી સાધુતાને ન છે અરે ! કોઈકને દૃષ્ટિના શિકાર બનાવુ, મનોયોગ એ વિકૃતિથી ખરડાઈ જાય, કાય-યોગ અમમત્તભાવને ભૂલતો જાય, સાધનામા સિધ્ધિના પાગરની જાય, ના, ના આ પણ મારા આત્મ મરવને હણનારી બેધારી તખ્તાર ■ એથી તો દૂરજ રહેવુ જગત બિચારૂ અજ્ઞાન છે એટલે સદાય અતૃપ્તિને જ બક્ષનારા વૈષ્ણિક મુખોમા રાશે, પણ હું એ જગતનો નથી જગત એ મારૂ નથી મારે એ મુખો સાથે શી નિસ્ખત ? મારી પાસે મુખના અખૂટ ભડારો પડેલા છે ભડારો ખોલવાની ચાવીઓ પણ છે જન્મી ભડાર ખૂલતા નથી એટલે શુ થાકી જવુ ? નહિજ, હરગીજ નહિ

તે મધ્યે જઈશ તો જરૂર ખૂંચી જશે અને પછી
એ સુખના સડારનો આશ્રય કાળ માટે બોલતા બની
જઈશ બલે થમ વધુ પડે, પણ સુખ તો તેજ
મેળવું જે હુ ખાતુવિદ્ધ ન હોય, જગતના હુ ખાતુવિદ્ધ
સુખેાની કાનાથી પણ મારા આત્મ-સત્ત્વ હજીય,
વૃદ્ધિગત ન બને તો આ સડારના તાગા સત્ત્વગીન
એરો હુ તી રીને જોવીશ? મારો તો આજે આ
જ પરમ-કર્તવ્ય છે એટલે દષ્ટિદોષથી મારા આત્મ-
સત્ત્વને હું લેશન પણ ન્યૂન થવા દેનાર નથી

માન-પાનની ચોક્કા પણ મારી સાધુતાને ન
છાજે ભૂચે, માન-પાનની તે ચોક્કા કહેવાય ?
વિશ્વ જેમા ચોક્કા માનીને અવળે રહેને દોડધુ જામ
એને અનગની યાત્રાનો સાધક એરો હુ ગી રીને
ચોક્કા કહું ? મારે મન તો એ માન-પાનની
ગદડી છે જગતને મારી આતરશક્તિનો આવિષ્કાર-
પરિમાર કરી બતાવું, એટલે જ માન-મરેતમા
મળે. આતરશક્તિના આવિષ્કાર એ મનોરજન
ખુશ્મિના હોય તો તે એક પાપાણુ સમાન છે એ
મરુણુ પુખેા નથી જગત તો એને મરુણુ પાપાણુ
સમજી પડેલા વધાવી લે, પણ પછી એની કઠોરતાતુ
દશન કરી એનો સ્પર્શ પણ ન ઇચ્છે હ એ પાપા

છુને વિશ્વની સાથે ફેંકુ અને માન-પાનની ગદદીમાં પડનાની સાથે તે ગદદી મારા ઉપર પડે

એતન ! માન-પાનની એ ગદદીથી તુ શાને ખરડાય ?

પુ'પને સુવાસ આપના માટે જલુ પડતુ નથી એ સુવાસની આકર્ષકતા જ એવી હોય છે કે એના રસિક પ્રાણી વણુમાઝ્યા નિમ્ન જો રોડી આવે છે સાધનાની સુવાન પણ આવી જ હોય છે સાધકને બકતો માથે, શિષ્યો, સપત્તિ તથા યશ કીર્તિ સાથે નિરમત જ નથી એને તો માત્ર નિરપેક્ષ લવનની નિરમત છે નિરપેક્ષ લવનના અનુપમ આનંદની, નિરપેક્ષ લવનની અનેખી મસ્તીની જ એને ભૂખ લાગી હોય છે

માનપાન એ સસાર છે એનાથી પર રહેલુ એ વિરખિત છે સાધક પરમજ્ઞાનનો અભિષ્મુ છે, તેના લક્ષ્યવાળો છે એ જ એના આત્માભિલાષનુ માધ્યમ છે એ સાધક અવસ્થામાં છે, એટલે દિન-પ્રતિદિન જ્ઞાનોપાસના દ્વારા પરમ-જ્ઞાનના નિ ગેય-સાટપદ પ્રતિ જઈ રહ્યો ■ જ્ઞાનોપાસનાનુ ફળ વિરતિ છે તે જેમ જેમ પ્રાપ્ત થતી જાય તેમ તેમ

જ્ઞાનોપાસના સફળ બનવી બલ જ્ઞાન-મરતી ગહિ
 મુખતાને હાવે, આનરિકતાનુ દર્શન કરાવે અને
 તેમ થતા જગતના સર્વ ભાવોથી વિરામ-વિશ્રામ
 પ્રાપ્ત થતો બલ

વિકાસના માર્ગે રહેલા અજ્ઞાનના ગધાર-પા
 લેડાવા લાગે, આતરિક લવનમાં વહેતી શુષ્ક-સરિતાના
 ડૂંગલા ઝરણા નીરમે, મન-મયૂર ડોની ઊઠે, એને
 યામ, “ અહો, અમાપ-દુર્ગમ-અજ્ઞાન-મહાના
 રણમાં શુષ્ક-સરિતાના ઝરણા કયાથી ? હવે તો
 આ શીતલ-જળમાં ડૂબી પડું ? ” ત્યારેજ આ માધ
 કને સમજાય છે કે જગતના માન-પાન એ મુદ
 રતા નથી, એ સુખના સાધન નથી, એ શોભા નથી,
 બ કે આનરિકતાના દર્શન થવામાં એ મોટી પ્રતિ
 બંધક બિંબ છે, હુ ખના અવસરે સહિષ્ણુતાને ન
 નકવા હેનારી કેઈ વિવક્ષણ શક્તિ છે અરે !
 આતરવિગુહિ ઉપર હેડનારી એ વિચિત્ર ગદ્દી
 છે, અજ્ઞાનમાં રાચતી લેશને ગદ્દી ગમે હુ
 તો નિ શ્રેયસનો સાધક, પરમ-જ્ઞાનનો અભિષ્ણુ,
 ગાદા ભાવથી વિરામ બનેમે, આનરિકતાના ઉત્કર્ષને
 તવધનો, કેઈ અદ્ભૂત અવધૂત ! મારામાં તે લેસ
 વૃત્તિ શેની હોય ? પ્રભો ! એ માન-પાનની,

મારામાં રહે છે. જોના જાણ ! જેના જીવનમાં આ ગદ
કીના છાયા ઉડ્યા નથી, તેના જીવનનો આનંદ અનિ
ર્વચનીય હોય છે, એની પ્રતિભા અપ્રતિકૃત બને છે,
એનું પ્રત્યક્ષ અશ્વય બને છે, એ નિષ્પરિમિતી ને
નિરપેક્ષ હોવાથી મસ્ત યોગીની જેમ આમાનુષામ
વિહાર છે વાસના-ભ્રમરીઓ. એને પાત્રવતી
નથી, એને એનું આત્મ-પુષ્પ મદૈવ વિક
સવ રહે છે દૂકમાં, એ અવધૂત દયાનો આનંદ
અનુભવી શકે, કદીરીમાં પણ અમીરીનું પાત્ર કરે,
જગતના માન-પાનથી બેપસ્વા બને, એના મનમાં
અને એના તનમાં સાધનાની લહેરીઓ અનવરત
વહ્યા કરે છે

સાધનાની તલપ-સાધનાનો તલસાટ એવો
અપૂર્વ હોય છે, કે-જેના પશ્ચિમમાં આત્મ-સંશોધ
નના કાર્યમાં એ સાધક સદૈવ બ્યાખ્ત રહે છે એનું
મન એમાંથી વિશ્રાન્ત થતું નથી કામને એના
મનમાં પ્રવેશવાને કોઈ તક લાધતી નથી, લાવવાનો
અનુભવ એને સ્પર્શતા નથી, પ્રમાણની શૂળલામાં
ક્યારેય જકડતો નથી એના તનમાં સાધનાની
લહેરીઓ અનવરત વહ્યા કરે છે

વૈષયિક સુખો એને સ્પર્શતા નથી એ સુખ

હુ ખાનુવિષ્ણુ છે હુ ખપ્પ છે, એનો નિશ્ચય કરી લઇ
 મનકાંતિને એના પ્રતિ કાળ સરવાળી એ હમેશ ના
 પાડે છે માનવદેહ એ વૈષયિક સુખોના ભોગનું
 સાધન નથી, એ તો ભોગ-વાસનાને નિર્મૂળ કરવા
 માટેનું અપ્રતિમ હથિયાર છે એવી સાવનાથી
 સાધક હમેશ સાચિત રહે છે ધનમાં કચિરની
 ક પતા કરી, સીમા બીખત્ત મામના લોચાળી સાવના
 કરી, સ્વાદુ પદાર્થના ભોગમાં અત્મ-શુભોની ખુશ
 રીનો સંકલ્પ કરી લઇ એ એકેયમાં રાચનો નથી
 આત્મ-મસ્તી એ જ એની અનોખી અવસ્થા બની
 રહે છે એને જગતનો ઢોધ આનંદ સાવતો નથી
 એના મનમાં, એના તનમાં માધનાની લકરીઓ
 અનવરત વહ્યા જ કરે છે

વૈષયિક સુખોથી વગચી પડતી અમારની
 શુવામી એને પરવડતી નથી લુવનની અમૂલ્ય
 હાલોની એ મુલ્લક સુખાસ્વાનથી થતી ઘરબાની
 એને ખૂબ જ સાહે છે ના એને જગતના આનંદ
 માં રાચના જ આવડતું નથી જગતના બ્યવહારોમાં
 અખૂણ રહેવું એ એની પસંદગી રહે છે અરે !
 જગતે પસંદ કરેલા, જગતે માગી લીધેલા સુખના
 રાહ ઉપર ચાલી જતાં લોકોને નીરખી એનું હૃદય

દયાદ્ર બની જાય છે, એને દેડ લયકર કાઢના
ખાથમા મપડાઈ જતી જા મમાર-મેના લાને છે એ
પડી એ મેનાની થતી કલ્લેખામ નીરખી એવું
મસ્તક એના પરમોપમરક શુરના પ્રતિ પુન પુન
હું ૧ડે છે એની અત્યુત્તમ અવસ્થાની પ્રાપ્તિ
પાછળ શુભ રીતે આનંદરૂપના પાન કરાવના એ
વિષય પુરુષના મનો ર્જન કરતા એના અશુભો હર્ષ
શુધી હવકઈ જાય છે એના મનમા, એના તનમા
સાધનાની લકરીઓ અનવરત વધ્યા કરે છે

આધુનિક વિજ્ઞાનને પરમ સુખની ઘેર ખોદ
નાર તરીકે તે નવાજે છે સાધનોમા સુખ છે, એવું
વિજ્ઞાન ! (શ્રમ) નિષ્પન્ન કમળીને સાધનોના અવનવા
સર્જન એક આધુનિક વિજ્ઞાન કરે છે સુખ માટેની,
સુખના અમત્કારિક સાધનો માટેની અજ્ઞાન છોડેની
ઝખના તીન હોય છે એના ખાતર પમીના નીચા
વીને મેળવેની લક્ષ્મીની ખરમારી કરે છે, વિરથેની
તૃપ્તિ માટે જ નવીન સાધનો પાછળ હોટ મૂકે છે
શિષ્ટાશિષ્ટ પ્રવૃત્તિના લે જૂનીને જાકતા એ સુખના
લિખારી છોડે છવનને પાવમાલ કરે છે, પણ સુખ
લાધતુ નથી સુખની કર્પનાનો જ માત્ર અનુભવ
રે... છે... માત્ર અનિ... માત્ર... વિજ્ઞાન મેનાની

સુખ-વટોગરી પર રહેલો આ અવધૂત આતમરામ
નદ નદ સ્થિત કરે છે એના મનમાં, એના તનમાં
સાધનાની લક્ષરીઓ અનવરત વહ્યા જ કરે છે

આમના વિજ્ઞાનને પરસ્પૃષ્ટી અનેકુ જુએ છે,
પણ એને તો પોતાનું વિજ્ઞાન અક્ષમનેષી ધનાવ
જાના કોડ દેખ છે

સાધનાના પથે આની જગ્યા એને સિદ્ધિ ન
મળે ત્યાં સુધી મૂળા રહેવું વધુ ઈષ્ટ લાગે ■ અપ
કથતા વિજ્ઞાનથી વાદ વિગડા કરવું નિર્ણયક સમજે છે
એને ‘જગતની આતુશ્રોતસિક્કી વૃત્તિમાં સસાર
અને પ્રાતિશ્રોતસિક્કી વૃત્તિમાં વિશગ રહેલો છે’
એવા પાઠ સળુનેલા છે, એવે સુખ અને સગવડો
ને જલ્લાજલ્લી આપવામાં વધુ સુખ-સગવડનો એ
અભ્યાસ કરે છે જગતના અભાસિક સુખોથી મનને
પાછું ખેંચી લેવાનો પ્રયત્ન હિમત હાર્યા વિના
જારી રાખે છે કોઈ અપૂર્વ દષ્ટિ આતર-સુખના
અમકારા ચે મારી જાય છે એનો આનંદ નિરવધિ
ખની રહે છે વૈવધિક સુખોની પ્રાપ્તિ પાછળ ચિંતા
કરતી એને પાલતતી નથી એને એ સંબધમાં
નિશ્ચિત રહેવું વધુ ધમદ પડે છે પુખ્તના ઉપર

હૈહિક સુખને ઊઠી મૂકે છે મગશે તો પુષ્યધી
 નહિ મળે તો પરવા નહિ, એવી નચિત વૃત્તિથી
 માનવ નદીના નીર વહાવે છે એને એ નીરની
 નિર્મળતા જાળવી રાખવી છે એટલે સુખસગવડતાના
 મેળનું મિથલ ન ચર્ચ જાય એની મતલ કાગલ
 મળે છે વિષયો દણુબર સુખના ભાસ કરાવને
 થા-યા જાય છે પણ પાછળ એની ઝંખતાના કુસ
 મ્કારોનું હઠીકરણ કરતા જાય, એટલે માનવ—મન
 એની પ્રાપ્તિ કાળે સચિત બનતું જાય, ચિતાના
 શુચ્યાઓમા એકવાર દસાએહુ મન પીકળી ચડતું
 નથી હવન—જવ મુકાર્જ જાય છે હવ અમૂલ્ય
 દેવને ત્યાગ કરી જાય છે સાધના અધૂરી રહે છે
 એની પૂર્ણતા અનેક ભવેને અતે આવે છે, આ
 નુકસાની સાધકના મનોમયનમાથી નીકળેવી હોય
 છે, એટલે એને જગતના વિનશ્વર પદાર્થો, હોહુથી
 તત્વો અને વાસનાનુકૂળ વિચારો ખપતા નથી, એની
 દષ્ટિ એક જ હવનના અત સુધી પહોંચતી નથી,
 પણ હવનોના હવન સુધી પહોંચતી એ દીર્ઘદષ્ટિ
 ઠ એટલે ભાવીના અહિનકારી ઓછાયા એની નજ
 રમા તરવરે ઠ વિષયોના લોગવટ્ટને એ ત્યાગે
 છે આનરના ઉદ્ધવના આનરિકતાના મૂળમા રહેલા

મુખના પાતાળ-કૂવાને ભેદે છે, એ મુખનું પાન
અનવરત ક્યાં કરે છે એના મનમાં, એના તનમાં
સાધનાની લકરીઓ અનવરત વણા કરે છે

“ જમતના છવ એ, છવનના મુખના
લક્ષણા છે, છવ ધનની કામનાથી રીતાદિ દુસ્સહ
પરિવહો સહી લે છે, માનાપમાનની પરવા કરતા
નથી, રોઝ સાહેબોની વાપતુસી કરવામાં બાકી રાખતા
નથી, રાત ને દિવસનો સેદ પણ ભૂલી જઈ સતત
પણે કાર્યસિધ્ધિ પાછળ મટે છે, એક યોગીની
જેમ ધનના ધ્યેયમાં રૂતાવધાન બની જઈ મન
સાધકની જેમ ધનસાધના કરે છે, તે મારે તે
અનત છવનોના મુખનું લક્ષ્ય છે, જન્મ-જવાના
દુર્નિવાર્ય દુ ખોને પણ નિર્મૂળ કરવા છે, સ્વાસ્થ્યવિટ
બની ગયેલ વૈષયિક વાસનાઓને નિર્મૂળ કરવી છે,
આત્માના પ્રદેશે ઘર કરી બેઠેલા અહંના નાદને
દમાવી દેવો છે અરે ! દુ ખને જ માત્ર નહિ,
આસાસિક મુખને પણ ત્યાગવું છે આશા-તૃષ્ણાની
હોળીઓ છુટાવવી છે, તે એના આગે મારી સાધના
માટેની અસિદ્ધાવાને મૂર્તિમાન કરવા મારો પુરુષાર્થ
દેવો હોવો બોધ્યો ? અપ્રમત બનીને જ રાધાવેદ
સાધી યજ્ઞાય અનુપનાદિ શુભ પ્રવૃત્તિમાં અનન્ય-

ચિત્ત બનીને જ ઇષ્ટનિષ્ઠિ થાય મરી સાધ
 અવસ્થામાં દિન-પ્રતિદિન નાધના ઉત્તમ ચિખર-
 નજદીક જઈ છું જેમ જેમ સાધનાની પરતકેડીએ
 આગળ વધતો જઈ છું, તેમ તેમ વિવચ-વામનાં
 તળેટી દૂર થતી જાય છે, પ્રાતિભાસિક મુખન
 સાધનથી ભરેલી વાસનાની ખીણ વધુ ને વધુ ભયક
 બનતી જાય છે, તળેટીએ હતો ત્યારે એ ભયમ
 લાગતી ન હતી સાધનાની કેડીએ ચડતો મમે
 તેમ તે ભયજનક બનતી મઈ હશે એ ખીણનં
 તરફ જોણ પણ મરણાતિક કષ્ટને જોયી લાવે
 અરે, એના પ્રતિ ભોતાની સાથે જ એ અમાર
 ખીણમાં એ ભેકાર ભવાનકતામાં દરિ પડતાનં
 સાથે જ તમ્મર આવી જાય સાધનાની કેડી ચુકાય
 અને પુન્ધાર્યથી પ્રાપ્ત કરેલી નિષ્ઠિ અને હું
 (માધક) જે થ એ જિડી ખીણમાં ચાલ્યા જઈએ
 અહો, સૂઈના દાણા જેટલી પ્રગતિએ પણ ઠીક ઠી!
 ચઢાણ કરાય, પણ એક જ ક્ષણમાં અસાવધાનતાને
 લીધે એ નિષ્ઠિનો કરણ અલભ આવી જાય
 માટીને કેડે તો એક વાર માટીમાં મળશે ત્યારે
 મળશે પણ સાધના આ રીતે અનેક વાર માટીમાં
 મળી જાય, જીવનવાદના માળે જાણઈ જાય,

જીવનનીરના વહેણ વિચિત્રાએ વહેવા લાગે, આખના
 પવકાનમા વિકાસની દિશા વિનાશની જોતરાતી
 વિપ્લો તરફ ફરી જાય ના, ના, અને એ વિષ
 યોની જિંદી ખીણોમા યોગિયુ કરવુ પાલવે તેવુ
 નથી માર તો અનન્યચિત્ત બનવુ છે, મારે તો
 અનંતના ધારે જવુ છે, વીતરાગતાને અનુભવ
 કરો છે, હું તો સીધો જ એ દુર્ગમ ઢેડીમા
 ચ-ચો જઈશ એ વિદ્યમ વાટને વગવી જઈશ
 મારા અનંત જ્ઞાનદને-અવ્યાખ્યાય મુખને પ્રગટ
 કરીશ સાધકને આત્મીય તમજા હોય છે કહે રતા
 એના જીવનનુ માધ્યમ હોય છે, સત્ત્વે સિદ્ધિ એને
 મુદ્રાલેખ હોય છે એ લોકોત્તર તત્ત્વને લાધવા
 એકલો-અલો ચા યો જાય છે એના ઇન્દ્રિયમા શુર
 વશ્યા છે, એલે મસ્તકે દેવને સ્થાપ્યા છે, એને
 કોઈની કમીના નથી. એ મસ્ત-ફીર, એ હરિદ્ર
 નારાયણ, એ અનેખો એસિયો કોઈ અપૂર્વ ઇશ
 અને મેળવવા અને એનથી કમજોમને નિર્મૂળ
 કરવા સાધનાના પથે ચાલ્યો જ જાય છે એને
 હિમમતી પ્રાપ્તિમા અખૂટ ધર્મા છે એ શ્રદ્ધાથી
 એને કષ્ટનો ભાસ પશુ નથી એને જ્ઞાનદ અનુ
 પમ છે એના તનમા, એના મનમા સાધનાની લહ

રીએઃ અનંવરત વદ્યા જ કરે છે

અનાદિકાળથી આત્માનો નિકટ સબધી દેહ છે દેહના પુદ્ગલ રક ધની માયા ચેતનજીને સૌથી વધુ હોય છે જગતના જીવો ધન હાકવી શકે છે ધાન્ય છુટે હાથે વેરી શકે છે વાડી, લાડી અને ગાડીની બક્ષિનો પણ કરી શકે છે ચક્રવર્તી પણ ધારે તો ઇથેય ખડતુ રાત્ર્ય કોઈ અજધૂનના ચરણમા ધરી શકે છે, પણ દેહના સમર્પણ તો કોઈ જ કરી શકે દૂધી કાયા બિખારીને પણ ખ્યારી હોય ॥ સર્વાંગે વક્ર છિટને ય તેનો દેહ પ્રિય હોય ॥ એકેન્દ્રિય વનસ્પતિના ફુલોને પણ એની કાયા પર મૂર્છા હોય છે દેહના બલિદાન કરનારા તો વિરલ જ હોય છે

વીનરાગતાનો અભિલાષુક સમતાના અખૂટ મુખનો વાચ્છુ સાધક એ એકજ સ્વાર્થ માટે, આત્મા નહ માટે દેહનું બલિદાન કરે છે, સ્વજનોના પ્રેમને તિરસ્કારે છે, વાસનાઓને દમાવે છે, ભૌતિક મુખેની જુજુમ્સા કરે છે, સ્ત્રીના કામુક નયનોથી વિમુખ બને છે, એને મન કાયાની જેલમાંથી ચેતનની મુક્તિ એક જ લક્ષ્ય બની રહે ॥ ચેતનની મુક્તાવસ્થા

માટે દેહના મુખ, દેહના મુખજનક સજ્જો, દેહના
 ઉપોગો અને દેહની કામના જુદી થી જ છે,
 દેહનું કાંઈપણ મર્યાદા નથી, મારે તેની સાથે નિરુપ-
 નથી, હું એટલે હું જ, હું એટલે આત્મા, દેહ નહિ
 જે દેહની મૂર્ખાઈ જે દેહની મુખ-સમજાણી
 પૂર્તિથી મારા ચેતનની મમારાવર્યા વધતી જાય,
 એ દેહના ઉપોગ મારે આ જીવન નથી, દેહથી
 આત્માનો વિનાયો સર્જાય, પણ સાધક તે એનાથી
 વિકાસનું સર્જન કરે આત્મવિશુદ્ધિ ખાતર જગવા
 વ્યોના સ્વીકાર કરે, દેહનું મૃત્યુ પહેલેથી સુચિત
 કરે, દેહની આસન્નિને માત્ર તનતોડ પ્રયત્નો કરે,
 એ સીતે દેહની જરા થી પરવા કર્યા વિના મુખ—
 મુખ મૂલી, તડકા-છમા વિસરી, ભોગ-દોગ ત-
 છોડી, એક જ આત્મ-વિશુદ્ધિ માટે મૃત્યુ પડે
 એ સાધક દુઃખર એવા દેહ જલિદાનને કરનારા બને,
 પછી એને દેહના મળથી વસ્ત્રાદિ જમીન (ઉપાધ્યય)
 આદિ અને સ્વજનાદિ ઉપર મૂર્ખા રહેતો નથી,
 અનેક વ્યાયામેના સજ્જમાથી એ મુક્ત બને છે,
 એ જગતથી અલિપ્ત બને છે, જગત માટે એનું
 મૃત્યુ, અને એના માટે જગતનું મૃત્યુ નિર્ણીત મર્યાદા
 ચૂકવું હોય છે, નિરુપદતાના અદ્વય આ અ પ

સયોગેની ભૂમિમા ફૂટી નીકળે છે, એમાથી સન
તાના ફૂલ-ફળો પાગરે છે અને એના સ્વાદ
આસ્વાદ ધારા અપૂર્વ આનંદનો અનુભવ આ અવ
પૂત્ર યોગી કરી રહે છે જ્ઞાન્ત મુખોમા ઇતિર્ત
વ્યત્તાને અનુભવતા જગજ્જુઓની સામે આ મહા
ત્મા ક્યામથી દિગ્ધિ નીરખી રહે છે કર્મસત્તાની
બીરજ ઘટીમા પીવાતા સમસ્ત જીવોને ઉગારી
લેવાની ભાવનાથી એના હૃદયાને ભાવિત કરે છે
સાથે સાથે મેઘરેણી માનવ-તાકને સફળ કરવા એ
વધુ કટિબદ્ધ બને છે એના મનમ્મ, એના તનમ્મ
સાધનાની લહરીઓ અનવરત વદ્યા જ કરે છે

આ સામકને પ્રકૃતિ આખીયે વિરાગના
નિબંધનરૂપ બની જાય છે, પ્રકૃતિના દર્શન પ્રેરણાના
જનક બની રહે છે, આમાનુષામ વિહરતો આ સાધક
આરેય બાણુ સ્થિર ઉભા રહેલા, વર્ષોથી વાયુના
ઝપાટાને સહન, ટાક અને તડકો વેઠતા વૃદ્ધોને
જુએ છે, ત્યારે તેનામા સૈર્વ-ધર્મનુ સરમરજી
યામ છે, એકેન્દ્રિય વૃદ્ધોની સ્થિત્તા ચોતાની કરી
લેવાના એ મનોસ્થ સેવે છે એનુ મન-મધુર ઠેકઠા
મારતુ આજુ જાય છે, જગનમા કલ્યોણ કરતી

ચાક્ષી જતી વિકૃતિની ક્યારને એના સ્વાધીનતાને
આનંદ સ્મૃતિ-પગ્મા ખડો થાય છે

ગમે તેવા અનુકુળ સાધનોથી ભરપૂર સ સાર હોય અને
ગમે તેવી સુખસત્રવટોને ચખાડતો હોય પણ સાધનોની
સુવર્ણ-રૂ ખલાઓ એ તો એક પરાધીનતાને ! પરા
ધીનતાના સુખ ચા'કામના ? ખળખળ વહી જતા
બાળ-ઝરણાની નિર્દોષતા જુઓ ! નિર્દોષ લવનના
આનંદની કેડી ભલે સાકડી હોય, પણ એ અનંત
હોય છે માયા-કપગદિ દોષોથી પ્રાપ્ત આનંદના
પથો ભલે વિશાળ હોય પણ એ દૂકા હોય છે,
અત જરૂરી બાધી જતો હોય છે લગતના સમસ્ત
લયો પ્રતિ સમદષ્ટિ કેળવવાની પ્રેરણા સૂર્ય-ચંદ્ર-
માથી એ મેળવે છે, મદ સ્મિત કરતો બાલાજી
અને શુભાબી ગીતગાનને વહાવતો શશિ એની મને
ભૂમિમા સ્થિત ધર્મ નાય છે, એ ય બધાંયને પ્રકાશ
આપે છે, ચારે ય દિશાઓમા બ્યાપીને અધારના
પુજ દર કરે છે, એમની સત્તા કોઈને બાધક
બનતી નથી

વિશ્વનો ફિરસ્તો સાધક પણ વિચારે

કે “ હું પણ ક્યારે સમસ્ત જીવો પ્રતિ કરુણા માધ્યસ્થ, પ્રમોદ અને મૈત્રી લાવનાને ઉત્તેજિત કરૂં ” વિશ્વનો ઉપકાર કરવા નીકળેલા મારે પણ સૂર્યસમા સમદૃષ્ટિ જનવું જોઈએ, મારી સત્તા કેાઈપણ જીવને દુઃખજનક તો ન જ જનવી જોઈએ, ને શું મારું અવસ્થાન સહુને શાંતિ આપનારું ન જાને ? મારા દર્શનમાત્રથી સામાના નયનો ન ઠરે ? સાધના તો જોવી કરૂં કે જેનાથી આ અપૂર્વ સિધ્ધિ થાય, પરના દોષ અને પરના રૂપ જોવાના બધ કરૂં તો નયનો નિર્મળ જાને, લાલસાઓની પરિતૃપ્તિ દ્વારા જીમને મુખપેગીમા નચાવવાનું બધ કરૂં તો એ મુખમાથી પુરુષ શા કેામળ અને આમ્રશા સ્વાદુ વચનો બહાર નિકળે તુચ્છ વિકલ્પો કરવાનું બધ કરૂં તો મન માથી શુભ વિચારધુની મુવાસ પ્રગટ થાય જીવનમા આ સિધ્ધિ થાય તો જ સહુને શાંતિપ્રભ-મુખ પ્રભ જનવું, મારૂં અવસ્થાન પણ આનંદજનક બની શકે

સૂર્ય-ચંદ્રની સમદૃષ્ટિને વિલોકતા આ સાધક આગળ ધષ્ટે જાય છે, પૃથ્વી મૈયાના આભૂષણ રૂપ જાનેની અને ચોગરભ દૃષ્ટિ-પથમા આવતી

પર્વતોની હારમાળા આ સાધકને એક નવિન દષ્ટિ આપી જાય છે વર્ષોના વર્ષો વીત્યા અરે ! સૈકાઓ વીત્યા પણ વિશાલકાય આ પર્વતો હજી એમના એમ ઉભા છે એમની ગોદમાં મારા જેવા કંઈક આત્યા ગયા અનેક ગાડીઓ ધૂધવાટ કરતી પસાર થઈ ગઈ, અરે એના પેને ભેદીને નીકળી ગઈ, ઝરમર વરસતી વર્ષા, ખગખગ વહી જતા વહેણો, વિશાળ નદીઓ અને અતે સાગરમાં તેમને સગમ આ બધું જ જુએ છે અપૂર્વ શાન્તિથી અને અપ્રતિભ ઘેરથી અવલોકે છે, મામ્યજનોના જુગોના ઇતિહાસ એની આખ સામે છે, એના પાના એક પછી એક ફરતા જ રહે છે, અવનવા ઘણાંય પ્રસંગો અને ॥ પણ સનાહનો સૂર પણ ઠાઠવાની આ પર્વ તરાજને કે એના શિશુરૂપ નાનકડા પ્રત્યતોને પુર સડ નથી, એની વિશાળ કાય ઉપર અનેક લોહના ધણુ પડે છે, પણ અપૂર્વ સહિષ્ણુતા ! એને જરાય ખસવું નથી અરે, કોઈની સામે કદમપોરી કરવાની એને આવશ્યકતા પણ નથી મોટા-મોટા વનોથી એ ઢકાય છે, પણ બધું જ એ સહી લે છે, ખમી લે ॥ સાધકની વિચારમાળા આગળ વધે છે, રી અદ્ભૂત સહિષ્ણુતા ! અને સાક્ષિત્વ ભાવના ! - કેવી

અપૂર્વ સિદ્ધિ ! મારે પણ જગતના ચિત્ત-વિચિત્ત પ્રસંગો પરત્વે સહિષ્ણુતા મિશ્ર કરવાની નથી ? મોટાઈના કહાપણો દૂર કરી એક જ સાક્ષિત્વશાળી જીવન ધન્ય બનાવવાનું નથી ? જીવન-વિકાસની વાતો કદ અને દૂર-દૂર અતરિક્ષમા પણ વિકાસના કિરણો અરે ! વિકાસની પ્રજ્ઞા ય ન હેખાતી હોય તો સાધક અવસ્થાની સફળતા એમાં ? મીઠાઈના મોનામો ગણાવી જનાર કરતા રોટલાનો હુખો દુકડો આપનાર વધુ ડાહ્યો તેમ મારે પણ છેવટ આચારનો નાનકડો રોજો ખર્ચ લઈને જ જીવન-પુષ્ટિ કરવાની છે, શુ વાતોના હવામા બાથોડિયા મારવાથી એ પુષ્ટિ થશે ! પર્વતમી સહિષ્ણુતા અને તેના સાક્ષિત્વશાળ મારા જીવનમાં લાવવાના સર્વ પ્રયત્ન અકો આજથી જ ચાલુ કરી હઉં, પ્રકૃતિના દરેક સાધકને નવનવો જોધપાઠ આપતા જાય છે, અને પસાર થાય છે, સમય વહે છે, પથ પણ સાધકના પગ તળેથી વહી રહ્યો છે, અને એની સાથે જ સવા દિવાના સૂરો મીવાવતી એ સાધકની વિચારમાળાઓ પણ વહે જ જાય છે, એના મનોમદિરમાં વિચારોનો ઘટારવ ચાલ્યા કરે છે, એના રજુકારોથી એ મસ્ત રહે છે, એ ટાલી ઉઠે છે, સાધનાની દુર્ગમ

કેડી એના પગભેથી સુગમનાપૂર્વક પસાર થતી જાય છે, પ્રધાન્તિની ખીટીઓ પર દિવ્ય દીપનના સોણુચને ઝીંઝાડનો જાય છે, એની મતિ મેગવતી છે, પશુ મન વધુ ઝડપે વધે છે, અવનવા મનોરથોથી તે આતન્ગુષ્ઠિ વિપુલ પ્રમાણમાં કરે છે, એના હૃદયની મહિનતાઓ મનોરથોના નીચી ધોવાય છે અતમોતા અધુનદીના નીચે હર્ષધેરા એના ચિત્તને શાંતિ અર્પે છે, દક્ષિની આખપ ધોવાઈ જાય છે, વિકાસની દિશા સ્પષ્ટ તરવરે છે, હવે તે તરફ ઝડપભેર પગલા માટે છે અનતમા મગી જવા એનું હંધુ તવપે છે અનતનો અત આણુવા બધીર બને છે, શુભવિચારોના તરંગિત તાન્મ એના મનનું મધુર શ્રીન બણ રહ્યું છે, આજ એને કોઈ દિવ્ય દક્ષિ લાખી છે, પ્રભાત મગગમય બધું છે, હવે અમાર જગતથી વિરમ્ન બનેવો એ અવધૂત માથે જ અનતની વાળને પકડી શક્યો છે એના બધાય યોગો અતર્મુખ બની ગયા છે, એની વાસનાઓ શમતી જાય છે, એને વિસ્તાર ખૂંચે છે, મ કોચને એ આવકારે છે, એકલો-અટૂવો છતાં અત્યુ માલી બનેવો નીકટની જેમ એ વીરનો મપૂત મિષ્ટિના સિખર પ્રતિ દ્વાજ બરતો ચા થો જાય છે

[૧૩૪]

પ્રતિફલે જનત એનાથી દૂર ને દૂર યતુ જાય છે

પ્રતિફલે એના આનંદની ઉર્મિએ અમિત
ઉછાળા મારે છે, એનો આનંદ એ જ સમજે છે, એની
મસ્તી એ જ માણે છે, એ રી મધુરતા એ જ અનુ
ભવે છે, અનંત વદના હોળે એ સાધકને, એ
ઉત્સાહની મૂર્તિને, એ નીકળાના નિદર્શનને ।

૨૫૨ છ દત્તાની કટાર

સુરભ સધ્યા ખીરી હતી એ વખતે હું
બહાર ગયો હતો ત્સામા કંઠોત્ર કરતુ થાની
આવતુ વિહંગોતુ ગેતુ બેસુ એ ટોચ એક મોઝા
વડ-વૃક્ષ ઉપર ઉતરી ગયુ નાનકડું બાળપખી માના
આવતા જ અવાજ કરવા લાગી ગયુ માએ છાતી
સરસુ થાપી હીધુ એની હૃદય પાખ વિનાતુ
પેલુ બાળ-પખી અપૂર્વ જ્ઞાનનો અનુભવ કરતુ
લપાઈ જ રહુ

હું રાજ ત્યા જવા લાગ્યો, પેલા નાનકડા
બાળ-પખીનો એ જ્ઞાનદ નિરખતો મને યસુ
'જામા આને મો જ્ઞાનદ આવતો દશે ? બિચાર
અજ્ઞાન છે, એને સ્વાતંત્ર્યનો જ્ઞાનદ લાગ્યો નથી,
એને બહારના જગતની હવા લાગી નથી, એટ
લેજ આ મુને પરાધીન રહેવા છા જ્ઞાનદ

માને છે ! મેં મનોમન કહ્યું બચ્યા, એકવાર પાળો
કેવું હશે, અને બાહ્ય જગતમાં જરા ઉડી જા, પરા
ધીનતાની રૂબલા તોડીને જરા આગળ વધ પછી
તને માની જોઈ ગમશે એ નહિ.

અને એક દિવસ આખો નાની રી પાળો
પુરી નીકળી બીજી પ્રભાત ખી યુ બચ્યું જરા જરા
ઉડવા લાગ્યું અને નીચ પ્રમાણના મોનેરી કિરણોમાં
તો તે ઠક્કોલ કરતું ઉડ્યું.

મને થયું, હાથ હવે એ અપૂર્વ આનંદનો
અનુભવ કરશે, હમણાજ ખીલખીવા કરતું બાજા-
બાજ કરતું એને હું નીરખીશ મેં હુકારાનો દમ
એમનો.

પણ હાથ આ શું ? ધડાગ કરતો અવાજ થયો.
કોઈ કાળ-મુખાએ જોડણી છોડી મત્સુની ખપ્પ-
રમાં આ પખી તૂટી પડ્યું એક ફાટી ચીસ સાથે
ભોય બેસુ થઈ ગયું મારા મોઝાથી ચીમ નીકળી
પડી કરાગ કાળે એનો લોગ લીધો.

અહા ! પાળો ન હતી ને પરાધીન હતું ત્યારે
કેવું કહીલ કરતું હતું ? પાળો આવી, ઉડ્યું અને
એના ઠક્કોલનો અત આવી ગયો ! સ્વપ્ન બન્યું.

પણ એના કદ્દ ફળને પાત્રી મુદ્દુ-ચમ્યામા પો
મયુ ! વડના ભણી દરિ દેડી એની માની ચીચી
આગીઓ મિવાય કાઈજ સજાગાતુ ન હતું, મકાનુમ
નિનો દીપ કેઈ ધરનાર ન હતું સ્વપ્ન હૈયે ભા
પગલે હું પાછો ફર્યો હો અવતરતા ! તં એન
નિર્દોષ છવનનો કદ્દ જન્મ જન્મ આજ્યો !

બેપરવા સાધક

સાધકનું પુરુષ વિધુવ પ્રમાણમા જમા થયેલ
હોય છે, એવે દૈનિક છવનનો ઘણાખરો સમ
તેણે આપારાત્રિની વાસનાઓ પાછળ ઘસડાતો બચાવ
હોયો જોઈએ હપધિની ચિતા કે મૂર્ચાધી ધન
મમયની જન્માદી જન્કાવી દેવી જોઈએ તેના વિચ
રામા પોષ્ઠસિક સુખોતુ અસ્તિત્વ ન જ હોય
જોઈએ છવન અતિ દુઃક છે, સાધના અતિ લા
છે સાધનાનો પથ અતિ વિક્ર છે આગળ વધત
વધુ ને વધુ વિક્ર બનતો જાય છે આ સમયમ
નાધનમૂલ દેહની ચિતા હોય કે સાધનાની પૂન
સાધનની ચિતા કન્વાની પુરસદ પણ ન હોય !
છવનનો અણુમોલ ત્યાગ દેહના રાગ વધારી દે
મારેનો હોય ? શુ સાધનાનું છવન હોયની

અને મનની તુચ્છ મનોવૃત્તિના ઘડતર માટે બને ?
 નહિ, નહિ, જેને અસ મારી નાથ મળ્યો, એને
 સ સાર જો ? જેને અશરીરી વીતગગ મળ્યા એને શરી
 રના અમન-અમન શા ? જેનો સ્વામી અણ્યાહારી, એને
 આહાર-સજ્ઞાની શુભામી ચેતી ? જે પરમાત્માએ
 સાધકના આત્મ વિશુદ્ધિકરણ માટે મસારની જ જાળ
 મૂકાવી, સ્નેહના બધનો છોડાવ્યા કે વન કામિનીનો ત્યાગ
 કરાવ્યો, એ નાથને મેળવ્યા પછી સાસારિક જ જાળોમા
 સાધક કસાય ? સ્નેહના નવા બધનો મેળવી
 નિસ્નેહી પ્રત્યે ઈર્ષ્યાના તણખાઓ ઉડાવે ? આ
 નાથનો બચકર વિશ્વાસઘાત નહિ ? નાથની સામે
 કૃતઘ્નતા નહિ ? હવે તો સાધકે પોતાના પુણ્ય ઉપર
 કે ભવિતવ્યતા ઉપર સઘળું છોડી દઈ આત્મશુદ્ધિ
 માટે ઉગ્ર બનવું જ જોઈએ દેવ-દર્શને એતુ મન
 મધૂર યનગની ઉઠે, શુરના ચરણો ચૂમતા, એના
 હૈયાની આશિયો મેળવતા એના મર્મવેધી વચનો
 સામળતા કર્મના ઢેરના ઢેર આત્મપ્રદેશો પરથી ઉઘે
 ચાતા જાય, આત્મ મસ્તી વધતી જ જાય

નનુ ન ચ ના ઝગડાનો સભવ જ ન હોય
 એ છુદ્ગીને ધન્ય ॥ ધન્ય ધર્તા તે હતો,
 શુવન તણા સાકંચના, આનંદ કૃષ્ણો જે પીતો

—વિચાર મૌજિક—

૧ ૧ ધૈર્ય એ કાળનું બીજું નામ છે કાળ એક વાર ચક્રવર્તિની સમૃદ્ધિના પર્વતને અને ગરીબની ગરીબાઈની ઉડી ખીણને બેંચને એક વાર સમાન બનાવી દે છે, તો નાના-મોટા અનિષ્ટ સંયોગોની ટેકરી અને ખાડાને પણ એ જ ધૈર્યરૂપી કાળ સરખા કરી દેશે. પણ એટી રાહ જરૂરી છે

૨ હવનમાં ઘણી વાતો આપણા મનને

* Be wary and keep cool A cool head is as necessary as a warm heart In any negotiation steadiness and coolness are invaluable, while they often carry you in safety through times of danger and difficulty

અકળાવી મૂકે છે આ બધી અકળાવનારી વાતો
જાહેર નહીં હોય છે માટે વિચારકે તેમાં
‘ કાર્મ જ મહત્ત્વ નથી એની મેળે બધું ફીક થઈ
જશે, भारी मानसिक गर्मिने હતાવળથી તેમાં
વેડફી દેવાની જરૂર નથી ” એનો વિચાર કરવા-
પૂર્વક ખૂબ સ્વસ્થ રહેવું

૩ જ્યાં ત્યાં મનને મોકલવું નહિ મન એ
આપણા આત્મદેવનો મહાન પ્રતિનિધિ છે

૪ જીવન જ્યાં સુધી માધનાના પથે છે,
ત્યાં સુધી વિઠ્ઠલના વિચારો ઘોઘાવેળે આવવાના,
અને આત્માની પ્રગતિમાં પથરા સમા બનીને પડ
વાના એ વળતે વિઠ્ઠલિઓને જોઈ અકળાવું નહિ,
જાહેર જ શાત રહેવું ખૂબ જોરવાર હમન ન કરવું
પણ એ વિચારોને દૂર કરવા મનને શાંતિથી સમ
જાવવું એમ કરવામાં આવે તો વિઠ્ઠલ-વિચારોની
ગમે તેવી મેળી ફેાળ હોય તો પણ તે બળનો
નહિ કદે, મમયનો વિમેષ થતા તેનું જોર નરમ પડી
જશે પણ એચિતો હશે એનો સર્વનાશ આણુંગો
ઝોકેની વિઠ્ઠલિ મામે મમજના શય વિના એન્દમ
નૂતી પડશે નહિ

* ૫ જીવનમાં કવહ-કવેશમયું વાતાવરણ
 દેખાતું હોય તો સમજી લેજો કે તેના જવામબદ
 તરીકે તમારી વાણી છે તમારી વાણીમાં, તમારા
 ઉદ્દગારમાં કેઈ ખૂણામાંથી બહાર નીકળે છે, જે
 બાબતો વાતાવરણને પ્રયુક્તિન શખી શકતી નથી
 એટલે વચન ઉપર ઘોડો કાળૂ મેગવી લે, કહકુંને
 સ્થાન નથી મૌનિન વલ્લહો નાસ્તિ

૬ બને તેજુ ઓહુ ઓહો બીજા તમને
 કહેશે કે તમે અતકા ૥ કેઈમાં ભગતા નથી,
 કઈ બોલવા નથી ભલે કહે તેમને કહેવા જ ૥
 તે સામગ્રીને તમે ખુશ થાને બોલવામાં શક્તિઓ
 હણાય છે, એજુ જ નથી, મનની આતર-વિદુ—
 તિઓ શબ્દોના મૂર્ત સ્વરૂપમાં આવે છે અદરનો
 ક્રોધ ગાંઠોમાં પરિણમે છે, અને તેમ થતા તે વિદુતિ
 વધુ સ્થિર થાય છે ન બોલવામાં આ વિદુતિને સ્થિર
 રહેવાનો 'આ સ' નથી એટલુ જ નહિ, માનસ
 શક્તિ હવે વિદુતિઓની તરફ દષ્ટિ ફેરે છે એના

By my words thou shalt be
 justified and by thy words thou
 shalt be condemned

ખીલાસ સ્વરૂપને હવે જ્યારે જોવા લાગે છે ત્યારે એના તરફ નફરત છુટે છે આત્મ-પ્રદેશમાથી એને સર્વાથા તમડી મૂકે છે ન જોલો કદાપિ ન જોલો-તમારા આત્મ-મંદિરમાં રહેલા કચરા તમને નિરખવાનો અવકાશ મળશે એ ઉવેચાર્થ જશે જે શક્તિનો પ્રસવ બહિર્મુખ હતો તે આત્મર્મુખ બનશે, જીવનમાં સ્ફુર્તિનો અને વિમળ-સાવનો આનંદ લાધશે

૭ 'અતડા અખોલા અને જીંદી માંદા' રાજકોથી નવાજતું જન્મત એજ માનવતું એકવાર પૂજારી બનશે, એના ચરણો યૂમશે

૮ આતર દર્શનનું મહાન કાર્ય પરમધૈર્યથી પરમ શાંતિના સ્થાને જ થઈ શકે છે, તમે પોતે જ જોલી જોલીને એ શાંતિનો ભગ કરશો તો આતર દર્શન દૂર રહેશે

૯ મૌન રાખનાર સઘળીય પ્રવૃત્તિઓમાં વેધક દિદિ દેકે છે અનેક તત્ત્વો આ ચરચર સૃષ્ટિમાંથી મેળવી લે છે પોતાના આત્મ-સંશોધનના મહાન કાર્યમાં એ તત્ત્વો એને ખૂબ ઉપયોગી નિવડે છે

૧૦ એકવાર બહાર ફેંકાયેલા શબ્દ—બાણો
જરૂર કોઇના નાણુક મનને વીધી નાખે છે ફેંકી
દીધેલુ તીર પાડુ ખેંચાતુ નથી, એ તો કોઇના
મનને વીધેજ જાય છે માટે તીર મઠી ગતિવાળા
શબ્દોને તમારા મુખરૂપ ભાષામાંથી ફેંકવા મઠી
પડશે નહિ.

૧૧ તૃપ્તિમાં તો સકળ રસની સમાપ્તિ થાય છે

૧૨ નમ્રતા એ સારી વસ્તુ છે પણ અનિ
નમ્રતા એ ખપાઇની નણક છે મોન એ સદૃશુલ
છે, પણ વગર કામતુ મોન એ કપરી માનમતુ
ધોતક છે

જવતુ મડદુ

જવનની ક્ષણિકતા આગિયાના સ્વમકારા સાથે સરખાવવી કે વીજગીના ઝબકારા સાથે અડા ! એની ક્ષણિકતાની તોલે કેઈ ક્ષણિક પદાર્થ આવી શકતો નથી. નાનો બિચારો આગિયો પણ એના સ્વમકારાથી ધન-અધકારમા ય પ્રકાશ ફેડી જાય છે એના ધર્ષણમાથી જન્મેલી અભાગણી વીજ પણ આખાય વિશ્વના અધારપટને જરા વાર માટે તો અચૂક લેદી નાએ છે

પણ જવન, ધ્યેય વિનાનું જવન, દસકેએનું જવન, મહાન યાત્રામાથી પસાર થતું જવન, એકાદ સ્વમકારો પણ મારી શકતું ન હોય ! એકાદ માન દારિદ્ર્ય-તિમિર લેદી શકતું ન હોય ! એકાદ

તો ॥ વીજળીના કરતા પણ વધુ ક્ષણિક એ ન
કહેવાય ?

વીજળીને ચમકવા પૂરતો જે સમય મળ્યો
એટલો પણ આ જીવનને નહિ મળ્યો ? કે જેથી
તે ચમકી ન શક્યું ?

જીવન એક પણ ચમકારો ન મારી શક્યું,
અને મરી પરવાર્યું અહીં ! કેવું એ કમાળ જીવન ?
બધે ક્ષણિક તેને રહેવું હતું તો તેમ રહે, પણ
એકાં પ્રકાશની કોઈ વેધક ગતિ પણ નહિ ! જે
કોઈ માનવના મનોમંદિરના અધારને ફેડી નાખે !

અરે ! જ્યાં હો, બીજાના અધાર ન ભેદે તો
કાર્થ નહિ, પણ પોતાના આતર અધારને ન બેઘો ?
એ જીવનને આતરમા છુપાવેલા અનત કચરાઓને
નીરખવા જેટલો પણ ખ્યાલ ન આવ્યો ? અને
ખ્યાલ આવ્યો ત્યારે તો શું એણે કોઈ એવું બળ
કોઈ એવું ઘર્ષણ, કોઈ એવી શક્તિ પ્રાપ્ત ન કરી ?
જેમથી એક જ ચમકારાનો પ્રભવ થઈ જાય અને
જેમા એ અનત કચરાને નીરખી લે ?

શુ જીવન આટલું બધું દુષ્ટિક હશે ? ૨
તેમા જ મ-ક્રિયામાથી ફરીને મરણ-ક્રિયામા જ
જવાતુ હશે ? શુ જન્મ એટલે માસના એક લોચાને
એક જડ કલેવર માનના જન્મ હશે ? કે જન્મ
એટલે અપૂર્વ સત્વશાલી આત્માનો એક મહાકિર્મી
માનવ-હેડના જરીયાન વચ્ચે સાથે જન્મ હશે ?

પણ શુ માનવને-ચામડાની આંખોને જેવે
સત્વશાલી અદર બેઠેવો કેવ નહિ દેખાતો હોય ?
એને એતુ જ્ઞાન પણ નહિ હોય ?

જો હોય તો એકલું કલેવર કેમ ચાલુ લાય
છે ? એ કલેવર જ કેમ ખાઈ લે છે ? એ કલેવર
જ ખીલને કેમ ભેટી લે છે ? અરે એ જીવતુ
મુડકુ તો નથી ને ? એ કોઈ અગમ્ય જડ પુદ્ગલ
તો નથીને ?

આત્માના જ્ઞાન વિનાનો ચાલે જતો કોઈને
કેમ એ ચાલતુ મડકુ નથી, પણ ચાલી જતુ
જીવતુ મડકુ છે હા, એ જીવતુ મડકુ જ
કેમકે એમા ખીલ જીવતા મડવાના જ નાં છે, એ
જીવતા મડવાની જ કથા છે

મડદ આત્મા બની શકતો નથી મડદ બનવું એ શરીરનો ધર્મ છે તેનું મન આત્માને આધીન નથી, એ મન શરીરનું સુવામ બને છે, અને ત્યારે આત્મનું શરીર હવતું મડદ બને છે વિશ્વના બહિઃ ભવિના વગેરેમાં આ હવતું મડદ અફળાય છે, ધકેલાય છે, જ્યાં ત્યાં ઉછળે છે અને પછડાય છે, ફોટે છે અને એકાએક અડી જાય છે, ધસધસાટ ઉઘે છે અને એકાએક ઉભું થઈ જાય છે

હવતા મડાની આ વિનક્ષણ એટલા અગમ્ય છે મન એટલે સાધી છે મન એને નચાવે છે સહજ શરીરને એણે જ હવતું મડદ બનાવ્યું છે બેયનો માલિક તો હવે જૂલાયો છે, એણે તો માત્ર આ બેયના તોફાનના દષ્ટા બનવું જ પસંદ કર્યું છે

નવનવી પ્રભાત અને નવનવા સાંજા, નવનવા નાટક હવતું મડદ બજાવે છે મન મેનેજર બને છે અને - શરીરને બહુરૂપી બનાવી અનેક જગ્યાએ ખેંચ ખેંચાવે છે

એક દિવસ આવે છે બધાય પમાર થયેલા દિવનોથી એ જુદો જ દિવસ છે બધાય બજાવેલા

એકાકી અને અનેકાકા નાટકોથી આજે વિવશણુ નાટક થાય છે. છતાં મહદુ મહાન યોગિરાજની સમાધિનો જેવો ભજવે છે. અરે ! પણ એ સમાધિનો અત આપતો નથી એ મહાની અનંત સમાધિ છે. શિવ-નિદ્રા છે. અનુપમ શાન્તિ છે. વિરાટ વિશ્વને કરામલકવત્ નીરખવાની કોઈ અનુપમ આરાધના નથી.

છતાં મહદુ એ હવે મહદુ બને છે. મન વિભાય લે છે અનેક નાટકોનો છેલ્લો પડદો પડે છે.

આ શુ યશુ ? છતાં મહદુએ નાચી જ નાચ્યું ? નાટકો જ ભજવ્યા ? અરે, એવા નાટકો તો વિશ્વના પ્રત્યેક છતાં મહદુ આવી જ રીતે નાટકીયા બનીને ભજવે છે તો પ્રેક્ષક કોણ ? કોઈ નહિ ! તો કોને માટે આ પ્રવૃત્તિ ? કોઈ માટે નહિ ! શુ નિર્જળ પ્રવૃત્તિ ? હા સરાસર નિર્જળ !

એહો ! અદ્ભૂત સફળતાને બક્ષનારો માનવ દેહ સરાસર નિર્જળ ગયો ! પોતાને કે પરને કોઈને ઉપકારી ન બન્યો !

વિજળીના ચમકાગ જેટલો પ્રકાશ પણ ન

[૧૪૦]

પાયરી શક્યો ! આગિયાના સ્થલિક પ્રકાશની શક્તિ
પણ ન મેળવી શક્યો !

જો એલી મિદિ ખાટેનો પણ એને મમય ન
મળ્યો ! એક ચમકારો મારવાની શક્તિ મેળવવાનો
કાળ પણ પ્રાપ્ત ન થયો ! ! !

ખામેશ ! તો તો પછી જીવનની સચ્ચિકતા
કેઈની તોલે આવી શકતી નથી

શ્રદ્ધાની જ્યોત

વહેની સવારે પ્રભુની મૂર્તિને, સાક્ષાત્ પ્રભુને
નીહાળવા મારા હૃવન-કમળને એના દર્શનથી વિક
સિત કરવા ગયો. બીટલા કમળ કોઈની સહાયથી
જ ખીલે, મારે મારા નાથ-પ્રગોતનની મહાયથી
મારેય ખીલવું હતું.

સારેય બાલુ અધાને હતું એક માન દીપડ
મારા નાથની નેવામાં બાંહે કે બાલુમાં સ્થિર હતો.
હતો. ટમઝમટા દીપકના આજ પ્રકારમાં મેં મારા
નાથને નીહાળ્યા.

પ્રભુના દર્શન કર્યાં, પ્રભુના ગીત ગાયા,
પ્રભુને એકી ટો નીહાળ્યા. હવે દષ્ટિ ફરી, પેલા
દીપ ઉપર પડી, એ દીવડી એ જ સ્વસ્થતાથી ઝળ
હળતી હતી.

મે મારા નાથને કશું એ અશક્ત-શબ્દ ! આ વિચાર અધારજને બેટની નાની મી દીવડી સતી માગ દેવામા અધ્યાત્મી દીવડી । ઝમમો ! એ માગ બદિર્જાવતા અભેદ અધારને ન બેઠે । તદા, કેરી એકપારી એ ટમની મી ઉ પ્રતે, અધ્યાત્મ્યેતની એક પાના મારા અનન્ન એકપારી ન અગરજે ।

એ પતિનપ્રવન ! મારે મારા અજ્ઞાન-તિમિ રને ભેળા મારે કોણ મોગે સૂર નથા નેહને મને તો આવડી નાની શી દીવડી જ બસ ઉ । હું એને લડને મારા આત્માના પ્રદેશ પ્રદેશમાં વૃમ્મીય એના પ્રકાશથી હું મારા આત્મમરિના ખૂણા ખાનસમથી જવા કથરો કાઢીશ

ઝમમની ના દીવડી મારી અધ્યાત્મી દીવડી બની જાશે મારા આત્મ-અધારને એ ઉદ્દેશ્યે મારા નાથ ! પછી તો શુષ્ક બનેલો હું તારામા બગી જવા સવયા અધિકારી બનીશ

કુશળ કલાકાર

પ્રત્યેક માનવનો વિકાસ જોઈએ. પોતાની મગ
ગથી મધાતો હોય છે, તેનાથી વધુ બીજાની પોતાના
નાહિતોની હુકથી સિધ્ધ થાય છે એ જ રીતે
પોતાની ભૂલો અથવા તે ન્યૂનતાને બીજે જે પ્રગ
તિરોધ થાય છે, તેના પ્રબળ કારણ તરીકે પર
બ્યક્તિની વિવક્ષણ વર્તુલુક બને છે

પથરમાથી બનેલી મૂર્તિ પણ પૂર્વે તો પથ્થ
રના સ્વરૂપમા છુપાયેલી છે તેમ માનવોત્તુ જીવન
પ્રારભમા તો એક પથ્થર જ છે એ જડ ॥ એ
અસરકારી છે, પરતુ બીજા કોઈ કલાકારતુ ખૂબજ
કુશળતાપૂર્વક એ જીવન—પાપાણ ઉપર ગાકલુ
પડતુ રહે તો ધીમે ધીમે પાપાણ એ પૂજાતુ પાન
બને છે અન્યથા એ હ મીચને માટે પથ્થર જ રહે ॥

અનેક જ પરશ્મિ બ્યમ્મિ, વિશિષ્ટ બ્યમ્મિને
આશ્રિત જનવી હોય ॥ વિશિષ્ટ બ્યમ્મિએ
ઉપસી રૂપીજને ખૂબ જ ખ્યાલમાં લીધી હોય તે
જરૂર જો અનેક પાપાણુને પૂજના પામ જનાવી શકે
છે એને માટે એના જીવનમાં ન્યાય-દર્શિને કેળવ
વાનો મત્ત મોથી વધુ મહત્વનો જને છે સાથે સાથે
જ પરશ્મિ બ્યમ્મિની અપજાને ન જોતા તેમાં
હુપાઈ રહેલી કેળને કેળ પ્રકાશી વિશેષતાને ચોખી
કાઢવા સર્વે મથલુ પડે છે જેમાં જેમાં જે જે
વિશેષતાનું આધાન થયેલું હોય તે તે વિશેષતાને
વિકસાવવાની ડિયામાં તે બ્યમ્મિને દોસો જાય ॥
એમ ધવાથી સામી બ્યમ્મિનો ઉત્સાહ વધે છે એ ॥
જડના દૂર થાય છે જો વિષયમાં સાંપ્રજિક સિદ્ધિ,
એનો જીવન-રૂપ આનંદ અને ઉત્સાહના નીરમી
ભરાઈ જાય છે જતે પૃથ્વીના પગ ઉપર કાંઈક
હી જઈને, સર્વક મૂઢી જઈને જાતને કાંઈક આવી
જ ને જો બ્યમ્મિ માનવેર વિદાય ને છે

જડ, અજૂઝ, સ્વચ્છ, ઉચ્ચત, અભુધક એવા
શુદ્ધોથી જો બ્યમ્મિને નવાજવામાં આવતી જો
બ્યમ્મિ, જો પરચર, એક કુશળ કારીગરના હાથમાં
વસરવી જાતી જાય છે હા, જો માટે કલાકારે ખુર

ખાર કણાકાર બનવું જ જોઈએ, એના દોષોને પી
જવા અગસ્તિ બનવું પડે, એના ગુણ-કમલને
તેજસ્વી સૂર્યશા ધવું જ રહ્યું, એના નિરાશાના
પડાડને ખ ખેરી નાખવા વિરાટ વાસુદેવ અડપ પછ
લેવું જ ઘટે

સમુદ્રનું વિષ નિલકઠ કયા નથી પી ગયા,
મહાપાપીના અપરાધ-મહાત્મો ક્ષમામૂર્તિ મહાવીર
દેવ કયા નથી વિનયો, બચકર અપરાધીના શુન્દા
માફ કરી દેવા અને પછી એને પશ્ચાત્તાપના
અક્ષા/ સાગરમાં ફેળાડી દેવો એ જ એના શુતાનો
દડ નથી બની જતો ? અને મરણ્યો બનેલો તે
અપરાધી તે અક્ષાટ નાગરમાંથી શુશુરત્નો ત્રેગવીને
લવનભર માટે ધનવાન બની ભય તેવું જ કરવું
ન ઘટે ?

આત્મેત્કર્ષ સાધવા માટે જેમ ખીભના દોષ
ન જોતા શુભો જોવા જરૂરી છે તેમ ખીભના
ઉત્કર્ષને સાધવા માટે પણ તેના દોષો ન જોતા
શુભો જોવા જરૂરી બને છે

વિચારી પ્રસન્નતા જેવી વધુ તેના લવનનો
ઝડપી બને ■ અનેકવિધ અધઃમણી

અને માનસિક ચાલનાઓમાંથી પસાર થતા સદું
દોષ પ્રગટિકામીને ચિત્તની પ્રસન્નતા અનિવાર્ય
બને છે

એ ચિત્તની પ્રસન્નતા જન્મે છે આ દુઃખાનુના
પ્રસન્ન વાતાવરણમાંથી અને એ પ્રસન્ન વાતાવરણનું
પ્રબલસ્થાન છે બીજાના દોરોને ગળી જવાની વૃત્તિ
અને ભાવના દોરને ખાલી મારવાની ઝંખના

અન્યના દોરો ભેદને વાતાવરણને વિરાદ
વ્યાકુલ બનાવી દેવું એ કામ કર પાપકૃત્યોમાત્ર એક
કદી શકાય એમ લીધે વિચારણાથી લાગે છે
નાશિત વ્યક્તિને કાલ જ ન કહેના તેના ઉત્સાહને
જ પગાડી દેના એ અનુભૂતિમાં માણતૂ પ્રતિબંધક
બાધ જેવું નહિ પણ વિરોધ-વ્યસિચારના જેવું
પરપરયા પ્રતિબંધક કાર્ય છે

કેઈના ચિત્ત-પ્રસન્નતાથી વધતા જતા વેગમાં
ચિત્તની પ્રમત્તા ઉપર દોષભરી દૃષ્ટિની તરાપ મારવી
એવું એ જ કે બીજું કાંઈ ?

માનવો ! જુલો જલો દોષદટિને, એ તમારી
વિચાર-મુદ્ધિમાં વિચારના ચિપ વ્યાપ્ત કરશે, એવી

મૃદિમા વાવેલા મારા પશુ વિચારખીજો વિષમય
 બને છે એમાથી ફલિત બનતા વૃથોની થયા
 દ્વરથી જ રજિયામણી રહે છે એની ખુશખો લેનાર
 સઘળાપના છુવનમા હોયદર્શનનો એક સનિપાત
 લાગુ પડી જાય છે

પહેલી જ તકે આ ભયકર પાપનો લેપ પશુ
 ન લાગી જાય એની ખૂબ જ કાળજી લેજો

તમારૂં મન જેતા પ્રત્યે વિશુદ્ધ ભાવથી બરેહુ
 જશે તે વ્યક્તિને તમારા પ્રતિ જેવાયે જ છુટકો એ
 ગમે તેવી તમારી વિદેશ હશે પણ એનો વિદેષ-
 હિમ તમારી મલિહાની અને ભક્તિભાવની ભરી ભરી
 એકધારી નાનીરી પણ હીવડીમા પીગમી જશે, પણ
 તમારે રાહ જોવી જ પડશે અધીરાઈ નહિ ચાલે
 મહત્ત્વ જ પડશે અપેક્ષા નહિ રખાય ગમે તેવા
 મયોગોમા પણ મનને આનંદમા કે પરમ શાંતિના
 અનુભવમા ગરકાવ કરવું જ પડશે વિવાદી નહિ
 જ બનાય

જરાય ડરશે નહિ, વિજય તમારો જ છે
 નેશ્વર સામી વ્યક્તિની આખમાથી અશ્રુધારાઓ
 દમ્ભાપનાના કુસુમ એમા તરશે અને સઘળાય

માફી-ફિરોગી પ્રગલ્ભો તમારો ઉત્તરતાનો અરૂણ
તેમા અનેખી લાત પડ્યો

કોઈની સાથે ટકર ઝીવવા જરો તેમા તમે
સો ટકા સફળ બનો એ તો કહી શકાય જ નહિ.
કેવલ સવધા નિષ્ફળ પણ બન્યો એટલે સામાની
હઠે આપણે હકવાનું જાહેર કરવો એ તો વિજયનું
સૂચક નથી લાગતું

એના કરતા સાચી વ્યક્તિને જે મનગમતું
હોય, આપણી પાસે જે ઊંડાવતું હોય કે કરાવતું
હોય, તેને જો તે વખતે સ્વીકારી લઈએ તો સાચી
વ્યક્તિ જરા ઝાંખી પડી જાય. તેને એમ થાય કે,
“ આ રીતે તો હું તેને પગથી ન શક્યો ” સાચી
વ્યક્તિની લાળાકાગ મુખી ટકર ઝીવવાની મેલી મેના
અસિદ્ધાયા આપણી સ્વીકાર પશ્ચતિમા તૂટી પડે છે
એમા જ આપણે વિજય છે

ઘણી વખતે ત્યારે આપણે બીજા તરફ પ્રત્યે
દોષારોપણ કરીએ છીએ, ત્યારે એ આપણી પોતાની
નળના ઝિંઘી જ મેલું કનિષ્ઠ ચિત્ત-સમાધાન
હોય છે

ઉદ્વેગના પડાકમાંથી ક્યારેક કપાયેલા

[૧૫૮]

રસ તૂટી પડે છે તેમ કાવ્ય અને કવિતાઓના
નિર્મળ નીર પણ વહી શકે છે

તમારું હૃદય મર્વાશે શુષ્ક હશે તો તમારી
કેાઈપણ પ્રવૃત્તિ તમને જરૂર સફળતા આપશે એની
સામેનો પ્રતિરોધ વધુ સમય ટકી શકે તેમ નથી

જેન્મમીન રેન્કલીન, પોતાના લવનની મફ
જતાની આવી આ માનના — “ હું કેાઈતુલ્ય
ખરાબ નહિ જોણુ જેમનામા જે જે સારા અશે
કે સદ્ગુણો હશે તે હું કહીશ ”

જ્ઞાન આત્માનુ ભાવ ઔપધ

જગતના સઘળામ કેવેન્દરોમાંથી એક તારીખ ખરી પડી છે આજે જ ખરી છે જોમ નથી રોજ એક પારી અખડ એક તારીખ ખરતી જાય છે વરો, યુગો, સૈકાઓ અને અજો અને અનતાની સજ્યાનો કાળ પસાર થઈ ગયો, હજુય તારીખ ખર્યા કરે છે

■ ૧ રોજ એક તારીખ ખરે છે ? હા, રોજ પ્રાણીમાનનો એક જિવસ લવનમાંથી ખરે છે

પણ એ ખરનાર દેહ છે એ આયુષ્ય દેહના
■ એ ફેરફાર દેહના છે આત્મા ખરતો
તેનો પણ ખરતો નથી, એ

ને એમ એને નસીબે આવેલા જોળિયામા પડ્યો રહે છે

એન્હો અમર અને અચલ એવા આ આત્માનુ લક્ષ્ય લેનાર જ સત કહેવાય છે ખરતા જોખાની માયામા મોહાનાર અજ્ઞાન અને નૂઠ્ઠી પક્તિમા અનત સિદ્ધ પરમાત્માની દૃષ્ટિમા ગણાય છે એ નક્કર હકીકતને જરાય વિસરવા જેવી નથી શાસ્ત્રોએ તો શરીરને ધમના આધ સાધન તરીકે જ જણાવ્યું છે પણ એને જીવનપ્રવૃત્તિનુ સાધ્ય નથી કહ્યું શ્રદ્ધાનો દીપક અજાડજતો હોય તો શાસ્ત્રોની આ હકીકત જરાય વિચાર કર્યા વિના હરકેઈ ઉતારી દે તેમ છે

આજનુ માનસશાસ્ત્ર, આજના વૈજ્ઞાનિકો, આજનુ પ્રગતિ જગત,—બધાય શરીરની એક બધન રૂપથી જ વિચારણા પ્રગટ કરે છે તેઓ કહે છે કે જીવનનો ૩/૪ ભાગ શરીરની ચિતામા માનવ બાર બાદ કરે છે

આપણા જીવનના મુખ્ય અંગો ત્રણ છે - શરીર,
૧ અને મન મનને આપણે એક મોઠી નહેર
૨ શરીરને ધમના કઢીશુ આત્માને ગગા

હસીશુ પ્રકાશ પુર્યાર્થ અને અને પ્રારબ્ધના નિર્મળ જળ આ ગગાભાથી વહે છે અને મનની નહેરમા ખસાયે છે વેગ સળગ છે એના પૂર હેરત પમાટે તેવા છે એનો ધસારો ઘણો જ જોરમા છે, પણ ગગાના નિર્મળ જળનો જ ધસારો આ નહેરમા હોત તો 'સતોની ભૂમિ' બની જાય. પણ બીજી બાલુથી શરીર યમુનાના નિરાશા-નિરુસાહિતા અને બહિર્મુખતાના કાગાપાણી પણ નહેરમા ધસ્યા આવે છે ગગા-જમનાના નિર્મળ અને મલીન જળો ભગ્ધાય છે પાણી ઊંચા આશુ સુધી ઉછળે છે અતં નિર્મળ જળ મલિન બને છે ગગાની નિર્મળતા એટલે કે આત્માનુ સત્, આ યમુનાની મલિનતા એટલે કે કાયાની શુભામી, તેમા નિર્મળ જળ પરિણુમી જાય છે ગગા યમુનાને નિર્મળ બનાવી ન શકી પણ યમુનાએ ગગાને મલિન બનાવી દીધી

નિર્મળ જળના દર્શન વિનીન થાય છે થોડી સણોમા પછડાયેલા બધા ય પાણી એક મલિન રૂપમા ફરી જાય છે ધસારાબધ પાણી વહુ જાય ■ નહેરની એક એક દિવાવ મલિન બને છે ગગાનો

ધમારે દિવાલના કોઇ ખૂણાને સાફ કરી શકતો નથી

આત્મ-સત્ત્વ અને કાયાની શુભામીતુ દંદ
ખડું જ વિચિત્ર હોય છે એ ઉપરના રૂપક ઉપરથી
તમે ઠપ્પી શકશો.

મહારથીઓને કાયાની પરાધીનતા મહાત કરે
છે, સયમી સતોને કાયાની શુભામી નિ સત્ત્વ બતાવે
છે, ન વાચ્યુ ? છવનનો ૩/૪ ભાગ કાયાની પાછળ
માનવ બરબાદ કરે છે

ખામેશ ! એ કાયાની પાછળ આપણી છવન-
સપત્તિ ન ખર્ચાઇ જાય મનનો સારો કે નરસો
પ્રત્યેક વિચાર કાયા પર કે આત્મા પર કોઇ ને કોઇ
અસર ઉત્પન્ન કરે છે, એ જૂલસો નહિ નરસા
વિચારે. મનને ધીમે ધીમે નિર્બળ બનાવતા જાય
છે ૨૪ કલાકમાં મુશ્કેલીથી એક કલાક પણ કાયા
પાછળ ધ્યાન આપનાર વ્યક્તિ ધીમે ધીમે ૨૩ કલા
કની કાયાની શુભામી ભરી નોકરી બજાવવા લાગે ॥
એક વખત મન કાયાની વિચારણાઓ કરવાની ટેવ
પાડે છે, પછી એ ટેવ કદીપણ ખસતી નથી અને
ખસે છે તો ખડું જ મુશ્કેલીથી

શરીરની નિરપેક્ષતા જ શરીરને સારું રાખશે, શરીરની ચિંતા કર્યા કરવાથી શરીરની સુધારણા હાયમા આવતી નથી જ કે આત્મ-સમાધિને વિનાશ સામે જ દેખાવા લાગે છે અને શરીર કદાચ ન પણ સુધરે, તેથી સમાધિનું સત્યાનાથ નોતરવાની તો જરૂર રહેતી જ નથી

શુ કરવું છે શરીરની ? આધનાજ ને ? તો ને શરીર છે અને જેવું શરીર છે તેનાથી માનસિક સમાધિની અપૂર્વ સાધના ન કરી શકે ? શરીરની સુસ્તતા અને તગવડો તો વાસનાના મેત્રોને બહોતું કરે છે એને દૂર કરવા અશક્ત શરીરના રસકસ કાઠી નાખવા ૧૪ વર્ષની ઉંમરથી જ છએ વિગળનો ત્યાગ શાસ્ત્રકાર મહર્ષિએ. દૂરમાયે છે, શરીરના રસકસ સમજપૂર્વકના ઓછા થતા હોય તો તેમા ગમસવાનું શુ છે ? વાસનાના મૂત્ર એની મેળે દૂર રહે એ તો અમત્કાર કહેવાય અને તમે જ્ઞાન અવસ્થાથી રસકસ વિનાના થયા તોએ શુ થયું ? રસકસ વધારવાની ચિંતા કરવાની જરૂર શી છે ? મન તો તમારું સંતપ્ત છે જ એની સાં વિરુદ્ધ કે ? - પારોના પ્રભવ છે, એવા

મનની શક્તિને આત્માનુકૂળ વિચારો તરફ વાગી દેવામાં આવે તો તમને જોમ નથી લાગતું કે જીવન આનંદમાં અને નિરપેક્ષ લાવમાં પમાર થઈ શકે ?

શરીરની ચિંતાથી મુક્ત થઈ જવાનું જોઈએ શરીરની ચિંતા પાછળ ખરબાદ ચિંતા હમલાખાધ કલાકોની મુક્તિ, જો કલાકોનો હવે સદુપયોગ કરવામાં આવે તો જ્ઞાન કાયાનું જીવન પણ ધન્ય બને । જોકે જ શરીરની રક્ષા કરવાનો તમારો આ સાધનાના જીવનનો ઉદ્દેશ છે કે અનેક શરીરોની અનુત્પત્તિ ઉદ્દેશ છે ?

અનેક ઉત્પન્ન થનારા શરીરોની અનુત્પત્તિ તો ત્યારે જ સિદ્ધ થશે જ્યારે તમે આ ઉત્પન્ન થઈ ગયેલા જોખામાંથી બેફીકર રહેશો । ‘ જોના પર્થિવો જે રીતના થયા કરવાના હશે તેવા થયા કરશે ’ એવો સાપેક્ષ વિચાર મનમાં સ્થિર કરી દઈ તમારા આત્મરામની સાથે તમે વાતો ન કરી શકો ? સંપુર, મૃત્યુ અનિવાર્ય છે કાલે ન આવતું હોય તો ભલે આજે આવે અરે । પ્રતિદિન જોને વધાવી દેવા તૈયાર રહેતા શીખો, ગભરાશો નહિ મૃત્યુ આ

‘ મૃત્યુ જ છે દગામાં જોખાને નિષેધ

જાતનાતુ ॥ સર્વ-શક્તિ-સપ્ત તમારા આત્માનો
તો એકે પ્રદેશ મરવાનો નથી તમારી અદ્ભુત
સાધના મરવાની નથી તમારા સક્રિય, ઉદાર અને
અવગ્રહ ક્ષણપ્રક્રમ મહાન પુરુષાર્થ મરવાના નથી, એ
તો તમારી સાથે આવશે તમને મારી મીટ મેળવી
આપશે યોગજ્ઞાન આત્માની અધૂરી યાત્રા શાંતિથી
પૂર્ણ કરવા માટે—

મૃત્યુના તે વય શા ?

તમારું શરીર છે એ જૂલી જાઓ વર્ષોથી
તમારું માનવા છતાં એ તમારું કશું તમારું ધાર્મ્ય
તમારી ઈચ્છા મુજબ કામ કરતું જ નથી એ જ
તમને દગો દડ રજુ છે હવે એને જૂલી જાવ

એ અજ્ઞાનના મીમાંસાથી દૂર જાઓ, એ
પરાધીનતાની બેડી તોડી નાખો, તમારી જાતે જ
દાત કથકયાવીને તોડી નાખો, દગ્ગબાજ શરીરની
મેની મનને વગે છે રહી છે આત્મમાધનાને આટે
હાથે ચોરી રહી છે, જમણાઓને મત્ત ઠસવી રહી
છે હવે એનો માથ છોડો, એની માથા મૂકો એ
વિશ્વાસઘાતક શરીરને મરણ હોય તો મરવા દો,
પણ અમર આત્માના નત્ય મરવાના નથી નિ ચેશુ

તાની ભાવનાઓથી શરીરને રાત ને દિવસ આધીન રહેલા મનને બળવાન કરવાથી એ આત્મસત્ત્વમાં ભરતી આવશે એ જૂલો નહિ

મહાઘાતકી દૃઢપ્રજારીએ શરીરની ઘણી કોઈ ખાતર, શરીરના માન ખાતર જીવનભર હંત્યાકાર મચાવ્યો પણ તોય વીતરાગદેવને પામ્યા તો હજા બાજુ શરીરને બરોબર ૬ મહિના સુધી બચકર મજા આપી આત્મ-સત્ત્વને પ્રગટ કર્યું મહાત્મા દૃઢપ્રજારી બન્યા

વર્ષો સુધી વાસનાના કીડા બનેલા, શરીરની ગપીપોમા રચાપચ્યા રહેલા સ્વૂલભદ્રે આત્મ-સત્ત્વ પ્રગટ કર્યું તો સધળું ચ જૂલ્યા, અદ્ભૂત સાધના કરી

શાલિભદ્રનું સુકુમાર શરીર, સ્વર્ગીય સુખોત્તુ ભોક્તા શરીર એકવાર સયમની ધાર ઉપર ચડી ગયું, સુકાયું, શોષાયું, એના રસકસ બધાય જેઆઈ ગયા, અજે હ થઈ ધગધગતી શયા ઉપર હજાબાજુ શરીરને આપી હીધુ આત્મ-સત્ત્વ પ્રગટ થતા જ મહામુનિએ શરીરને સૌથી પહેલું ગુનેગાર તરીકે જાહેર કર્યું અને ઈમ જાહેર એથી જ એના ઉપર સખતમાં સખત સજાઓ જાહેર કરવામાં આવી

તમે પણ એવા એક પચ્ચમ પદે જીરાજતા
 મુનિ છો મયત્રી છો આરાધક છો તે શરીરની
 ચિતામાં ન પડ્યો તમારા પૂર્વ મહાવિઓ તમને
 તેમ કરવાની સાફ ના પાડે છે જુઓ, શરીરના મોત
 હમતે મોટે સહી લેવાનું બધકસૂરિના ૫૦૦ ચિન્થો
 કહે છે કાચની ગુલામીને સાપની કાચાની જેમ
 ઉતારી નાખવાનું ધત્તા અલુગાર કહે છે બાળ
 અર્ધમુતાઈ કાચખીર જનવાનું નહિ પણ ભવખીર
 જનવાનું કહે છે રાજર્ષિ પ્રસન્નચદ્ર ભયકર કર્મબંધ
 એક જ દણ્ડમાં અપૂર્વ અધ્વપ્રભાવ-શુદ્ધિથી તોડી
 નાખવાનું આત્મામાં સામર્થ્ય છે, એ હકીકત ઘેર
 પરીરહોને સહન કરતા કહી બાય છે કે વધાવી લો
 સાવધાન બની જાઓ પ્રમાદના અને મુખ-શીલનાના
 પાશથી મુક્ત બનો

વિકાસની દિશામાં પગલા માર્યા એ વખતે
 જ શરીરની ગુલામીમાંથી મુક્તિ મેળવવાની દુદ્ધિ
 તમે જ જાળવતા હતા હવે એ ના જુ અતરિશ્તમાં
 વીખરાઈ ગયા ? પૂર્વના સયમ-જનન-સ્વીકારનો
 અપૂર્વ પુણ્યમય દિન યાદ કરો કાયાનું મોત તે
 દિવે જ થયેનું હંત આત્મ-સત્વનો જ મ પળ

તે જ દિવસે થયો હતો, હવે આજે કાયાના મોતની ચિંતા જ ક્યા રહી ? એ હોય તો ય આપણે તો એને મર્યાં સમજીને આ ભોખ લીધો છે, એની ચિંતા ક્યાં કરીએ તો ભોળની વેઠ ઉનારવા જેવું બચકર પાપ બધાય !

હા, કાયાનું મોત તો ચવાનું જ નથી એ તો થઈ ગયું છે હરે તો જન્મેલા આત્મ-મરવના મૃત્યુ થતા જાય છે, ગુર્વાણ-પાલનનું સત્વ મરે છે, ત્યાગ-ભાવનાનું સત્વ મરે છે અહા, ભડવીર નૈનિક જેવા સરનો મરતા જાય એ જ દુ ખડ હકિ કન નથી ? ઉગારો, દપોદપ ખરી જતા એ સત્વ-સુભંગેને બચાવો કમર કતો જરા આળસ મરડો ઉભા થાઓ એક પણ સત્વ મરે એ જ ગોચનીય વસ્તુ નથા ? કુટિલ, દગાબાજ મરી પરવારેલી કાયાનો અરે, જીવતા મડલનો એકપણ વિચાર ન કરવાનો અફર નિર્ણય કરો મસારના કાશવામભાથી, શામ્લ વણીના અપૂર્વ પ્રકાશથી જે વીતરાગદેવોએ તમને બચાવી લીધા છે, એની પાને જાઓ એની મૂર્તિમા એવું મિષ્ટ સ્વરૂપ નીરજો મીરા જેવી અબજાને જાવડયુ અને તમને ન આવડે ? જાઓ, ત્યા

જાઓ, મનક મૂંઝીને રડો, એની પાને બધુ જ
પ્રાયશ્ચિત્ત કરો, મનોયોગને વિરુદ્ધ વિચારભ્રાંતીથી
દુષિત ન કરો

સયમીને-આત્મમંદિરના પૂજારીને કાયાના
ગુલામ બનવું પડે તે પહેલાં એ કાયાથી મુક્ત
બની જવું વધુ ,પસંદ પડે છે, એ જસય ન
ભૂલ્યો

વીરના એ વીર સપૂત ! ગતિહન જાગૃતની
ધૂત નમેનસમા, રંગેરંગમા વ્યાપ્ત કરે. નૂતન પ્રાણ
સ્થાપના કરે, ભૂલી જાઓ સારાય વિશ્વને, વિદેશને,
દેશને, ગામને, સ્વગૃહેને, માને, સહુને ભૂધી જાઓ
અરે ખોખાને અને ખોખાના જે કંઈ સબધી
હોય તે બધાયને ભૂલી જાઓ એક જ દષ્ટિ રાખો
તમારા આત્મા ઉપર એક જ શુદ્ધ વિચારધારા
ફેળવો. તમારા આ મહેવના મુજબ માનિયમા
રહીને એ આત્મવેવના પૂજારી બની એની જ જપ
માળામાં લયનીત રહો એ મંદિરની જ સાદમુદીમાં
■ મથ રહો

કાયા પગલી હોય તો પડવા દો ન પગની

તે જ દિવસે થયો હતો, હવે આજે કાયાના મોતની ચિંતા જ ક્યા રહી ? એ હોય તે ય આપણે તો એને મર્યા સમજીને આ ભેખ લીધો છે, એની ચિંતા કર્યા કરીએ તો ભેખની વેઠ ઉતારવા જેવું લાયકર પાપ બધાય !

હા, કાયાનું મોત તો થવાનું જ નથી એ તો ધર્મ ગયું છે હવે તો જન્મેલા આત્મ-સત્વના મૃત્યુ થતા બાય છે, શુર્વાશા-પાલનનું સત્વ મરે છે, ત્યાગ-ભાવનાનું સત્વ મરે છે અહા, લડવીર નૈનિક જેવા સત્વો નરતા બાય એ જ દુ ખદ હકિ કત નથી ? ઉગારો દપોટપ ખરી જતા એ સત્વ-સુભંગેને બચાવો કમર કસો, જશ આજસ મરડો ઉભા થાઓ એક પછુ સત્વ મરે એ જ શોચનીય વસ્તુ નથી ? કુટિલ, દગાબાજ મરી પરવારેલી કાયાનો અરે, જીવતા મડદાનો એકપછુ વિચાર ન કરવાનો અફર નિર્ણય કરો સસારના કારણવાસમાથી, શાસ્ત્ર વણીના અપૂર્વ પ્રકાશથી જે વીતરાગદેવોએ તમને બચાવી લીધા છે, એની પાસે જાઓ એની મૂર્તિમા એનું નિષ્ઠ સ્વરૂપ નીરજો મીરા જેવી અબલાને એ આવડયું અને તમને ન આવડે ? જાઓ, ત્યા

જાઓ, મસ્તક મૂંઝીને રડો, જોની પાને બધું જ
પ્રાયશ્ચિત્ત કરો, મનોયોગને વિગ્ધ વિચારણાઓથી
હુણિત ન કરો.

સચ્ચીને-આત્મમંદિરના પૂજારીને કાયાના
ગુણામ જનવુ પડે તે પહેલાં એ કાયાથી મુક્ત
બની જવું બધું જમદ પડે છે, એ જરાય ન
બૂલશે.

વીરના એ વીર સપૂત ! ઉત્તિષ્ઠ જાગૃતની
ધૂન નનેતસમ, રંગેરંગમા વ્યાપ્ત કરો. નૂતન પ્રાણ
સ્થાપના કરો, જૂલી જાઓ સાગર વિશ્વને, વિદેશને,
દેશને ગામને, સ્વજનોને, માને, સહુને જૂલી જાઓ.
અરે જોખાને અને જોખાના જે કંઈ સબંધી
હોય તે બધાયને જૂલી જાઓ એક જ દષ્ટિ રાખો.
તમારા આત્મા ઉપર એક જ શુભ વિચારધારા
ઠેકવો તમારા આ મહેવના સભાગ સાન્નિધ્યમા
રહીને એ આત્મમહેવના પૂજારી બની જોની જ જપ
માળામા લયલીન રહો એ મંત્રિની જ સાદુસુદીમા
તમારું રહે.

કયા પડતી હોય તે પડવા દો ન પડતી

હોય તે રહેવા દો તમારે તેની સાથે કંઈ જ
 નિરમળ રાખવાની જરૂર નથી એના ગુલામ બનશે
 તેમ તમને વધુ પગવશે એના સ્વામી બનશે તે
 તે તમારી ગુલામ બનશે જગતના આ વ્યવહારને
 લક્ષ્મી લઈ જીવનમાં ગતિમાન બનેલા અવળા
 ચક્રોને સવળા કરે, એજ અભિલાષ

આલોચનાના સ્થાનો .

પહેલા પ્રાણાતિપાત વિરમણ મહામતના
વિષયમાં —

- ૧ છવ નાચ-કિવામણ
- ૨ મર્યાના વાધ
- ૩ વીજળીની ઉઝળ પડી
- ૪ પગ નીચે સંજગની બીડી વગેરે સ્થાપાઈ
- ૫ કાચા પાણીનો સઘડો
- ૬ મચિત્ત અનાજનો સઘડો
- ૭ પ્રત્યેક વનસ્પતિનો સઘડો, નાચ-કિવામણ
- ૮ નિગોદ ઉપર પગ કે કપડું પડ્યું
- ૯ વરસાતનો છાગે
- ૧૦ ધૂમસ
- ૧૧ નદી કિનારાં (ધૂલસુલર કે વધુ)

- ૧૨ નદી ભિતર્યા (નાવડીથી)
 ૧૩ પુસ્તક કે ઉપકરણમા નિગોદની ઉત્પત્તિ
 ૧૪ રસ્તે શ્લેષમાદિ ઉપર પગ
 ૧૫ બે ઘડીથી વધુ એકું પાણી, પમીનાવાળું
 કપડું વગેરે રહ્યા
 ૧૬ કાપ-(આખો કે અડધો)
 ૧૭ ઉપયોગ વિના માનુ આદિ પરઠબુ-પૂ કયા
 ૧૮ વાડામા સ્થણિડવ ગમન
 ૧૯ રાત્રે સ્થણિડવ ગમન
 ૨૦ સ્થણિડવમા કૂમી આદિ પડ્યા
 ૨૧ પાનાદિ પડ્યા, તૂટ્યા
 ૨૨ પવનમા કપડા ફરફર થયા

બીજા મૃધાવદ-વિરમણુ મહાનતના વિષયમા -

- ૨૩ ક્રોધ, લોભ, ભય, હાસ્યથી અભાવુના કે
 ભણતા જુદું બોલ્યા
 ૨૪ ભણીને માયા-મૃધા
 ૨૫ ભણીને સત્ય મૃધા

ત્રીજા અહરસાદાન-વિરમણુ મહાદતના વિષયમા -

- ૨૬ ગુને-રત્ન વિના મગાબુ
 ૨૭ ગુને દેખાડ્યા વિના ગોચરી વાપરી

- ૨૮ આવૈધ્યા વિના વાપર્યું
૨ મહાન કે પરાતાદિ સ્થા વિના લીધા
૩૦ મહાનાદિ પાછળથી જાણાવવા રીઝી ગયા

ચોથા મૈથુન-વિરમણ મહાનતના વિષયમા -

- ૩૧ વિભતીય તરફ સરાગ-મૈથુન કે જિજ્ઞાસુ
દૃષ્ટિથી જોયુ
૩૨ વિભામી વાચન કે વિચાર
૩૩ પૂર્વ-ક્રિયા સમરણ
૩૪ સ્વપ્ન-દોષ
૩૫ નિઝારણ પ્રાપ્તિ આહાર
૩૬ વિભતીય સુષ્ટ્કો (અનતર પરપરાએ)
૩૭ વિભતીય ચિત્ર દર્શન
૩૮ અધોઽધ્ય ત્રીને વિમલ સેવન
૩૯ દપતી ગુપ્ત-વાત ગ્રવણ

પાચમા પરિચલ વિરમણ મહાનતના
વિષયમા —

- ૪૦ વજ્રાદિ ઉપર મૂર્ચ્છા
૪૧ " ગૃહસ્થને લાગે રાજ્યા
૪૨ પર્વતિયને પ્રતિવેષન ન કર્યું

૪૩ અધિક વખાદિ રાખ્યા-વાપર્યા

છટ્ઠા રાત્રિભોજન વિરમણુ મતના વિપયમા -

૪૪ રાતે અણલુની ઝોડકાર

૪૫ મુખમાથી દાણે નીકળ્યે (ગળી ગયા-
થુડી કાઢ્યે)

૪૬ ઝોળી કપડે ઠાથ રહ્યો

૪૭ રાત્રે રાખેલી દવા વાપરી

૪૮ સૂર્યોદય પહેલા કે સૂર્યાસ્ત પછી પાણી
વગેરે વહોર્યું

૪૯ મેનાતીત-કાનાતીત પાણી આદિ વાપર્યા

૫૦ તકાદિનો છંદો બૂમિ ઉપર પડ્યો

૫૧ લેપ-તેલ આદિ રાખ્યા

૫૨ અધિક આહાર કર્યો

૫૩ પાન લીના રહ્યા

જ્ઞાનાચારના વિપયમા -

૫૪ સ્વાધ્યાયકાળે પ્રમાદ કર્યો

૫૫ અકાળે સ્વાધ્યાય કર્યો

૫૬ કાળે લીધા વિનાની જગાએ બેસીને
સ્વાધ્યાય કર્યો

- ૫૭ વિદ્યા-શુરનો અપનાપ કર્યો
 ૫૮ માત્રાદિનો ખ્યાલો હાયમા છતાં જોવા
 ૫ એકા મોઢે જોયા
 ૬૦ માત્ર કામળ ઉપર પરકબુ
 ૬૧ પુસ્તક નવકારવાળી પડ્યા
 ૬૨ જ્ઞાનના ઉપકરણ ઉપર પગ પડ્યો
 ૬૩ શુરનો અવિનય કર્યો
 ૬૪ રત્નાધિકના આસન ઉપર પગ પડ્યો
 ૬૫ શુભાંશા વિના ખીજા પાસે મણ્યા
 ૬૬ વસતિ ન લેઈ
 ૬૭ તોતડા-જોખડાનો ઉપકાસ કર્યો
 ૬૮ કાળે જોયા વિના પરકબ્યો
 ૬૯ કડાનું પડિલેલું રત્ન
 ૭૦ અવિધિએ યોગ વઢ્યા
 ૭૧ જ્ઞાનોપકરણને શુદ્ધાદિ લાગ્યું
 ૭૨ જ્ઞાનીની હિંમત કરી
 ૭૩ પાંચ જ્ઞાનની આચારના કરી

દરનાચારના વિષયમા

- ૭૪ પ્રભુદર્શન જૂન્યા
 ૭૫ આહાર કર્યા બાંનું ચૈત્યવદન જૂન્યા

- ૭૬ શ્રી જિનમ દિરમા પવન-‘ડુ’
- ૭૭ પાવતિયિ ચેત્ય પરિપાટી વિસારી
- ૭૮ નવઠરવાળી ગણ્યા વિના રહી
- ૭૯ શ્રી સ્થાપનાચાર્યનું પ્રતિલેખન રહ્યું
- ૮૦ સ્થાપેલા પુસ્તકાદિ હાવી ગયા
- ૮૧ સ્થાપેલા પુસ્તકાદિ ઉત્થાપવા રહી ગયા
- ૮૨ શ્રી સ્થાપનાચાર્ય ભૂમિ ઉપર પડ્યા
- ૮૩ અનુપબૃહણ-અસ્થિરીકરણ કર્યું
- ૮૪ દેષ-ધર્મ્યાદિ ક્યાં
- ૮૫ શ્રી ગુર્વાદિ ઉપર અરુચિ બતાવી
- ૮૬ કર્કશ વચન બોલ્યા
- ૮૭ ગુરુ-વચન તકલ્તિ ન કર્યું
- ૮૮ પ્રવચન-હીલનામા નિમિત્ત બન્યા
- ૮૯ મિથ્યાત્વીને વખાણ્યા

ચારિત્રાચારના વિષયમા -

- ૯૦ ઈરિયાવહી પઝિઝમવી રહી
- ૯૧ પેસતા-નીસરતા નિસીંહી આવસસદી રહી
- ૯૨ માત્રાદિ પરકવત્ત અણુભણુદ્ધ-જસ્તુગાંઠો
કહેવો રહ્યો
- ૯૩ પરકબ્યા ગાદ ક વાર વોસિરે ન કહ્યું

- ૮૪ ગામમાં પેનતા નીસરના પત્ર પૂજવા રહ્યા
- ૮૫ કાનમાં કુકન ન નાખ્યા—જોવાડ ગયા
- ૮૬ ક્રિયા કરતા ઝોકા આવ્યા
- ૮૭ બ્યાગ્નિપ્ત ચિત્તે ક્રિયા કરી
- ૮૮ જેસીને ક્રિયા કરી
- ૮૯ ૪ સમઝાય ૭ ચૈત્યવદન ન કર્યા
- ૧૦૦ પડિવેડણુ ચોત્ર સમયે ન કરી
- ૧૦૧ પડિવેડણુ કરતા બે-ચા
- ૧૦૨ પડિવેડણુના બોવ ન બે-ચા
- ૧૦૩ ઉધાડે મુખે બે-ચા
- ૧૦૪ રૂઠ દીધી
- ૧૦૫ નિદા-વિક્રમા કરી
- ૧૦૬ દુધ્યાન કર્યું
- ૧૦૭ ધર્મ શુકલ ધ્યાન ન ધ્યાયું
- ૧૦૮ ગોચરીના ૪૨ દોષ ન ચિનવ્યા
- ૧૦૯ માડવીના ૫ દોષ મેવ્યા
- ૧૧૦ દ્રવ્ય-સહો ન કર્યો
- ૧૧૧ આધાકર્મણુ સેવન કર્યું
- ૧૧૨ સધાતર પીડ વાપર્યો
- ૧૧૩ પક્ષી ઉડાડ્યા

- ૧૧૬ ડરને તાસ આખ્યા
 ૧૧૫ ઝપમેગ ક્યા વિના મોચરી કરી
 ૧૧૯ ગૃહસ્થ પી વસ્તુ બાગી, ગુમાવી, પાળી ન
 આપી
 ૧૧૭ મ યારો ઉત્તરપટ્ટાળી અધિક ઉપકરણ વા !
 ૧૧૮ બીનુ કપડુ કે કાથ મોઝે લગડમે
 ૧૧૯ વિમૂલ ખાનર ખરતાદિ ધાયા
 ૧૨૦ ગુનીગ્ને મેલ ઉતાર્યો
 ૧૨૧ કેશ-દોમ નખ ગુમાર્યા
 ૧૨૨ આરીમાઘા નેયુ, પાળીમા નેયુ,
 ૧૨૩ અપરાધે મિચ્છામિ ફક્કડ ન રીપુ
 ૧૨૪ અષ્ટ પ્રવચન માતા ન પાળી
 ૧૨૫ ઉપકરણ ગુમાવ્યુ
 ૧૨૮ જોયો કે મુદપતિ કે કાથળી વધુ
 અતરે રહ્યા
 ૧૨૭ દિવને સૂતા
 ૧૨૮ કુવિચાર આખ્યા
 ૧૨- ખ્યાલાદિ પૂજ્યા વગર લીધા
 ૧૩૦ ભૂમિ નેયા વિના માત્ર પચ્ચંબુ
 ૧૩૧ સધારા પોરસી રહી
 નજુ દડનુ સેવન કર્યું

- ૧૩૩ પડિલેલણ રહી ગયુ
 ૧૩૪ અવિધિએ પ્રતિકભણાદિ કર્યુ
 ૧૩૫ રત્નાધિકને વદન રહી ગયુ
 ૧૩ મેળખ્યા બાદ ૪ પ્રકર ચલા પૂર્વેનું
 અનકથ દહીં વાપર્યું
 ૧૩૭ મુઝિઠમી પારવી જૂ યા
 ૧૩૮ અભિજક ભગ યયો
 ૧૩૯ કાયેદમજાં કાચ્યો
 ૧૪૦ દ્યવિધ સામાભારી ન પાળી

વિ ધ યા નુ ક્ર મ

બહિર્મુખી જીવન	૧ ૧૧ ૩૪
અંતર્મુખી જીવન	૩૫
ઉદાર મનોવૃત્તિ	૪૮
સાધકનું જીવન	૧૦૭
સ્વચ્છકલ્પાની કળાર	૧૩૫
વિચાર—મૌજિક	૧૩૮
જીવતું મહદુ	૧૪૪
અધ્યાત્મી જ્યોત	૧૫૦
કુશલ કવચકાર	૧૫૨
જ્ઞાન આત્માનું જીવ આયુષ્ય	૧૫૮
આત્મચિન્તાના સ્થાનો	૧૭૧

